

Programmabegroting 2018

INHOUDSOPGAVE

Programmabegroting 2018.....	1
Inhoudsopgave.....	4
Leeswijzer	5
Uiteenzetting financiële positie.....	6
Programma 1 Openbare orde en veiligheid.....	17
Programma 2 Verkeer, vervoer en waterstaat.....	20
Programma 3 Economische zaken.....	23
Programma 4 Onderwijs.....	26
Programma 5 Cultuur, sport en recreatie	29
Programma 6 Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening	34
Programma 7 Volksgezondheid en milieu	43
Programma 8 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	46
Programma 9 Financiën en bedrijfsvoering.....	51
Programma 10 Algemeen bestuur.....	53
Paragrafen.....	55
I. Lokale lasten	55
II. Weerstandsvermogen	63
III. Onderhoud kapitaalgoederen.....	74
IV. Financiering	77
V. Bedrijfsvoering	80
VI. Verbonden partijen	85
VII. Grondbeleid	95
Bijlagen.....	99
I. Meerjarenraming + toelichting.....	99
II. PNL 2018-2021	102
III. Overzicht reserves en voorzieningen.....	103
IV-a. Overzicht Incidentele baten en lasten	115
IV-b. Meerjarig overzicht mutaties reserves.....	115
IV-c. EMU-saldo	115
V. Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	116
VI. Recapitulatie baten en lasten per programma.....	117
VII. Specificaties mutaties in reserves per programma.....	121

LEESWIJZER

Leeswijzer

In de Programmabegroting geven we bij elk programma een beknopte inhoudelijke duiding en we vermelden wat we willen bereiken. Wat we daarvoor concreet gaan doen is in detail uitgewerkt in de verschillende speerpunten in de Uitvoeringsagenda 2016-2018. In de voorliggende begroting benoemen wij de speerpunten die betrekking hebben op het komende jaar.

Bij elk programma tonen wij de totale lasten en baten. Deze zijn tevens gespecificeerd weergegeven per taakveld (conform de voorgeschreven administratieve voorschriften).

Vanaf 2017 rapporteren wij vier keer per jaar over de beleidsmatige en financiële voortgang van de begroting inclusief de speerpunten van de Uitvoeringsagenda. Deze rapportages zijn in de plaats gekomen van de voor- en najaarsnota. Ook in 2018 zullen we vier tussenrapportages aan de raad voorleggen, twee rapportages voor en twee rapportages na het zomerreces. De ervaringen van deze vernieuwde rapportagemethodiek zullen we begin 2018 met de auditcommissie bespreken en evalueren en waar nodig verbeteringen doorvoeren.

In deze programmabegroting staan eveneens de beleidsnota's vermeld die betrekking hebben op het programma en de bijbehorende taakvelden. Deze nota's zijn – in digitale vorm – te openen. Hiermee is relevante informatie snel beschikbaar.

Tevens vermelden we beleidsindicatoren per programma. Volgens de vernieuwde voorschriften dienen de gemeenten met ingang van de begroting 2017 beleidsindicatoren op te nemen ter toelichting van de maatschappelijke effecten. Dit zijn verplichte indicatoren ontleend aan voorgeschreven bronnen (CBS e.d).

De PNL-posten zijn in een aparte tabel per programma opgenomen. Voor een inhoudelijke toelichting van deze posten verwijzen wij naar de Kadernota 2018.

UITEENZETTING FINANCIËLE POSITIE

Toelichting

1.1 Algemeen

In dit gedeelte van de Programmabegroting 2018 schetsen wij op beknopte wijze het financiële beeld voor de periode 2018-2021. De indeling van dit financiële hoofdstuk is als volgt.

In onderdeel 1.2 geven wij eerst aan wat het begrotingssaldo 2018 is en het meerjarenperspectief.

Daarna treft u nogmaals de bij u bekende cijfers van de Kadernota 2018 aan en een verklaring van de verschillen. In onderdeel 1.3 lichten wij de belangrijkste uitgangspunten van deze begroting toe.

Tot slot lichten wij onder 1.3.11 de huisvestingsplannen ambtelijke organisatie nader toe.

1.2 Programmabegroting 2018 en verschillen met Kadernota 2018 (bedragen x € 1.000)

Op basis van de uitgangspunten van de Kadernota hebben we de begrotingsstukken samengesteld. Eerst is de uitgebreide Uitvoeringsinformatie 2018 (voorheen de Productenraming) opgesteld en de hierop gebaseerde Programmabegroting 2018 en meerjarenraming 2019-2021. Dit heeft geresulteerd in het volgende begrotingssaldo en meerjarenperspectief, waarin o.a. de financiële consequenties van de meicirculaire 2017 van de algemene uitkering zijn verwerkt.

Begrotingssaldo 2018 en het meerjarenperspectief van deze begroting

2018	2019	2020	2021
+ 1.414	+ 1.678	+ 1.692	+ 1.437

(saldi van de voorgaande jaarschijf werken telkens door in volgende jaarschijf)

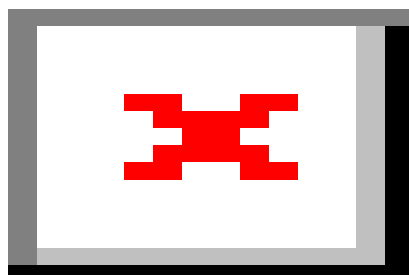
Een mooi financieel perspectief met een begrotingsoverschot 2018 van € 1.414.000 en ook in de volgende jaren overschotten van (ruim) € 1,5 miljoen. Het overschot 2018 wordt toegevoegd aan de algemene reserve.

Hieronder treft u het meerjarenperspectief aan dat we hebben gepresenteerd in de Kadernota 2018.

Dit was nog gebaseerd op o.a. de decembercirculaire 2016 van de algemene uitkering en met uitzondering van 2018 minder gunstig dan bovenvermeld perspectief, hetgeen ook blijkt uit de grafiek onderaan deze pagina.

Meerjarenperspectief Kadernota 2018

2018	2019	2020	2021
+ 1.490	+ 1.557	+ 1.569	+ 1.197

Hieronder geven wij eerst een analyse van het verschil van het begrotingssaldo 2018 t.o.v. de Kadernota en vervolgens van het verschil in het nieuwe meerjarenperspectief 2019-2021 t.o.v. van die nota. De meerjarenraming met toelichting is opgenomen als **bijlage I**.

Begrotingssaldo 2018 iets lager dan Kadernota

Jaarschijf 2018 vertoont nu een overschot van € 1.414.000 t.o.v. een overschot van € 1.490.000 in de Kadernota. Een nadelig verschil dus van **€ 76.000**. Hieronder een toelichting op de belangrijkste oorzaken van dit geringe verschil.

Voordelen		
# Hogere algemene uitkering In de meicirculaire 2017 (was nog niet meegenomen in Kadernota) zaten hogere accresramingen (ontwikkelingen op rijksbegroting die doorwerken naar AU) als gevolg van loon- en prijsstijgingen.		€ 490.000
# Hogere toerekening loonkosten aan taakveld Afval Voor de algemene dienst is er sprake van een voordeel van € 161.000 omdat er meer loonkosten worden toegerekend aan het taakveld Afval. Dit betreft meer uren voor het afvaltransport naar de afvalverwerker en meer controles op de milieustraten voor het weren van bedrijfsafval. Deze stijging van de loonkosten wordt vooralsnog niet verwerkt in het tarief afvalstoffenheffing 2018. Een eventuele bijstelling vindt pas plaats nadat de evaluatie van het nieuwe afvalplan heeft plaatsgevonden en alle effecten bekend zijn.		€ 161.000
# Hogere positieve doorwerking vanuit 2017 In Tussenrapportage 2 (TR2 - 2017) was sprake van een structureel voordeel van € 90.000 dat doorwerkt naar 2018.		€ 90.000
Totaal voordelen		€ 741.000
Nadelen		
# Stelpost nieuwe cao Begin juli 2017 is tussen de VNG en de vakbonden een principeakkoord cao gemeenten gesloten. In totaal is 3,25% loonstijging afgesproken. Dit betekent dat het in de Kadernota vermelde stijgingspercentage van 1,5% dus niet meer toereikend is. (zie ook Paragraaf Bedrijfsvoering).		- € 504.000
# Per saldo hogere WWB-lasten - hogere uitkeringslasten door hogere instroom in tweede helft 2017 en in 2018 dan bij Kadernota voorzien - hoger BUIG budget van het Rijk	- € 408.000 + € 185.000 - € 223.000	- € 223.000
# Hogere P-lasten Als gevolg van functiewaardering en salarisbudget gerelateerde uitgaven die hoger bleken dan in Kadernota was voorzien.		- € 83.000
# Aantal overige mutaties van per saldo		- € 7.000
Totaal nadelen		- € 817.000

Per saldo nadeel t.o.v. Kadernota	- € 76.000
-----------------------------------	------------

Dit nadeel werkt door naar volgende jaarschijven.

Meerjarenperspectief: overschot jaarschijf 2021 hoger dan in Kadernota

Zoals uit de overzichten op de vorige pagina blijkt, vertoont jaarschijf 2021 van de begroting een hoger overschot van € 240.000 (1.437.000 - 1.197.000). Dit voordelige verschil wordt veroorzaakt door:

- de doorwerking naar volgende jaarschijven van het lagere overschot 2018 (zie hierboven)	- € 76.000
- een hogere algemene uitkering in de periode 2019-2021 ten gevolge van de meicirculaire 2017	+ € 533.000
- hogere P-lasten door ontwikkelingen binnen het personeelsbudget (stijging bruto loonsom door cao-ontwikkelingen en stijging van de formatieomvang door gewijzigde systematiek *)	- € 152.000
- mutaties op het PNL 2018-2021 (zie paragraaf 1.3.5)	- € 65.000
Per saldo jaarschijf 2021 voordeliger t.o.v. Kadernota	€ 240.000

* *Formatie voor de 3D's wordt niet meer gezien als project maar als vast personeel.*

1.3 Belangrijkste uitgangspunten van deze begroting

In deze paragraaf lichten we diverse uitgangspunten en ontwikkelingen toe, die de basis zijn geweest bij de samenstelling van deze Programmabegroting.

1.3.1 Al jaarlijkse heroverweging door toepassen nullijn op deel begroting

De nullijn houdt kort gezegd in dat er geen verhoging van begrotingsramingen plaatsvindt door prijsstijging en areaaluitbreiding (toename woningen/inwoners, onderhoudsbestanden wegen, plantsoenen, etc.). In deze gemeente wordt al jaren bij het opstellen van de begroting voor een deel van de ramingen de nullijn gehanteerd en is slechts een beperkte afwijking van die nullijn toegestaan. Met ingang van begrotingsjaar 2005 is in het kader van bezuinigingen het totaalbedrag voor de afwijking van de nullijn door de raad al verlaagd van € 550.000 naar € 275.000. Vervolgens is naar aanleiding van de operatie Schatgraven dit resterende bedrag met ingang van 2011 nogmaals gehalveerd en vastgesteld op maximaal € 138.000 per jaar.

Een aantal onderdelen is van de nullijn uitgezonderd (verhogingen van deze onderdelen hoeven dus niet ten laste van de € 138.000), zoals:

1. hogere bijdragen aan samenwerkingsverbanden;
2. hogere netto lasten sociale uitkeringen in brede zin;
3. verhoging van de salariskosten op basis van nieuwe CAO, e.d.

Jaarlijks wordt bij de aanlevering van begrotingsgegevens aan de budgethouders gevraagd om prijsverhogingen en extra kosten van areaaluitbreiding zoveel mogelijk op te vangen binnen eigen budgetten. Op deze wijze vindt er jaarlijks organisatiebreed dus al een heroverwegings-/efficiencyoperatie plaats op de exploitatiebegroting, waardoor prijsstijgingen en extra kosten van areaaluitbreiding over een deel van het gemeentebudget worden opgevangen.

1.3.2 Algemene uitkering

Zoals aangegeven waren in de Kadernota nog niet de consequenties van de meicirculaire 2017 van de algemene uitkering verwerkt. In deze begroting 2018 is dat wel het geval. Over het gehele meerjarenperspectief heeft deze circulaire een positieve financiële invloed gehad; in totaliteit is er sprake van een verhoging van de algemene uitkering van afgerond € 1,0 miljoen (exclusief mutaties decentralisaties).

Wij wijzen u erop dat op het moment dat deze Programmabegroting 2018 gereed was, er een andere belangrijke circulaire is verschenen, namelijk de septembercirculaire 2017. De consequenties daarvan

zijn dus niet meer verwerkt in deze begroting maar worden meegenomen in Tussenrapportage 1 – 2018 (TR1 – 2018).

1.3.3 Tariefsaanpassingen 2018 belastingen en rechten

Belangrijk uitgangspunt is nog steeds om de lasten voor onze inwoners zo beperkt mogelijk te houden en waar mogelijk te verlagen.

Voor de afvalstoffen- en rioolheffing blijft de 100% kostendekking het uitgangspunt.

In 2017 is, in verband met het Uitvoeringsplan afval 2017, een nieuwe tariefstructuur voor de afvalstoffenheffing ingevoerd. Het aanbieden van GFT, plastic, metalen verpakkingen en drankenkartons is gratis; het rest afval is duurder geworden. Dit systeem wordt momenteel geëvalueerd. De tarieven afvalstoffen- en reinigingsheffing moeten op basis van de evaluatie en de hierop gebaseerde begrotingsramingen 2018 nog nader worden berekend. De financiële resultaten uit de evaluatie zijn naar verwachting in oktober bekend.

In het najaar van 2017 wordt er een nieuw GRP 2018-2022 vastgesteld. Het GRP is de basis voor de tarieven rioolheffing met ingang van 2018. Het riooltarief 2017 is incidenteel verlaagd als gevolg van de doorwerking van eenmalige voordelen uit de vastgestelde jaarrekeningen 2014 en 2015.

Het college overweegt om het in 2012 genomen raadsbesluit om € 6.800.000 uit de bestemmingsreserve riolering over te hevelen naar de algemene middelen terug te draaien en het bedrag terug te storten in de voorziening riolering. Wij komen met voorstellen in het GRP 2018-2022 die in het najaar wordt voorgelegd. De inzet van dit bedrag leidt tot een behoorlijke vermindering van de berekende rioolheffing, mede afhankelijk van de periode waarin deze middelen worden ingezet. Tenslotte zullen de tarieven van o.a. de leges en de OZB in de lijn van voorgaande jaren met 1,5% worden verhoogd.

De tarieven van de hondenbelasting worden niet verhoogd.

De ontwikkeling van de belastingdruk in onze gemeente is dus vooral afhankelijk van de nog te nemen besluiten over de tarieven voor afvalstoffen- en rioolheffing.

Onze gemeente scoort voor wat betreft de lage belastingdruk heel goed.

Het Centrum voor Onderzoek van de economie van de lagere overheden (COELO) maakt jaarlijks een atlas van de lokale lasten. Daarin is o.a. een rangordening opgenomen voor de woonlasten per gemeente.

Voor 2017 gaat het COELO voor Overbetuwe uit van een gemiddelde belastingdruk voor een gezin van € 618. In de rangordening van een laagste belastingdruk scoort Overbetuwe: voor Gelderland de 4ste plaats en voor geheel Nederland de 34ste plaats. Dit is een uitstekende score en het gevolg van bewust beleid dat we op dit beleidsterrein hebben gevolgd.

1.3.4 Uitgangspunten voor de berekening en toerekening van de overhead

Op basis van nieuwe voorschriften in het Besluit Begroting- en Verantwoording (BBV) die per 1-1-2017 in werking zijn getreden, moeten overheadkosten op een andere wijze worden verwerkt in de begroting. Ook voor de doorbelasting van die kosten naar derden gelden nieuwe regels. De beleidsuitgangspunten voor de wijze van berekening en toerekening daarvan moeten worden opgenomen in de Financiële Verordening. De concrete uitwerking daarvan vindt dan plaats in de Paragraaf Lokale Heffingen.

De Financiële verordening gemeente Overbetuwe 2017 is op 6 december 2016 vastgesteld door de raad. De belangrijkste uitgangspunten voor het toerekenen van de overheadkosten zijn:

a. De overhead wordt aan taakvelden toegerekend op basis van een opslag op het uurtarief.

b. Dit uurtarief is voor alle teams gelijk, m.u.v. Team De Helster en Team Openbare Werken. Daarvoor geldt de helft.

c. Het te hanteren rentepercentage wordt jaarlijks met de begroting vastgesteld en wordt gebaseerd op de uitgangspunten van het Renterapport bij de Kadernota 2017.

Voor 2018 blijft het rentepercentage gehandhaafd op 2,5%.

1.3.5 Programma Nieuwe Lasten

Het bijgevoegde PNL 2018-2021 (**bijlage II**) is nagenoeg gelijk aan dat van de Kadernota 2018 met uitzondering van het volgende:

- toegevoegd is een eenmalig bedrag van € 20.000 voor de continuïteit van het online Dorpsplein en digitaal Zorgplatform (PNL-post 28) conform het aangenomen amendement (A-4) tijdens de raadsbehandeling van de Kadernota 2018.
- aanpassing van de investeringen huisvesting (PNL-post 39), zie hiervoor de uitgebreide toelichting onder 1.3.11.

- toegevoegd is een investeringsbedrag voor de aankoop van gronden binnen Park Lingezegen (PNL-post 21). De raad van de gemeente Overbetuwe heeft in haar brief van 13 juni jl. met kenmerk 17uit12321 aangegeven dat zij het wenselijk achten dat het eigenaarschap van de gronden binnen de basisuitrusting bij de grondgebonden gemeenten komt te liggen om een succesvolle doorontwikkeling te garanderen. Deze brief is besproken tijdens de vergadering van het Algemeen Bestuur van Park Lingezegen op 14 juli jl. Hierbij heeft het Algemeen Bestuur aangegeven dat de benodigde middelen hiervoor in de begroting 2018 van de gemeente Overbetuwe (en Lingewaard) dienen te worden opgenomen. Op basis van de huidige inzichten van de te verkopen gronden binnen de basisuitrusting worden voor de gemeente Overbetuwe deze kosten ingeschat op € 1.650.000. Met de provincie zal er nog een onderhandelingstraject plaatsvinden over de daadwerkelijke waarden van de gronden, vandaar dat er naast een bedrag van € 1.400.000 nog een bedrag als p.m. is gereserveerd. De totale structurele lasten per jaarschijf van het PNL bij deze Programmabegroting zijn afgerond als volgt:
2018 € 1.247.000
2019 € 345.000
2020 € 250.000 (stelpost)
2021 € 250.000 (stelpost)

Naast bovenvermelde structurele bedragen wordt er via het PNL 2018-2021 per saldo € 682.000 aan middelen uit de algemene reserve gehaald (enerzijds bijdragen uit deze reserve van afgerond € 918.000 en anderzijds terugstorting gelden vanuit het decentralisatiebudget sociaal domein van € 236.000). Voor diverse rioleringsprojecten wordt er in de jaren 2018-2021 voor ruim 1,1 miljoen over de voorziening riolering beschikt.

1.3.6 Overzicht reserves en voorzieningen en het weerstandsvermogen

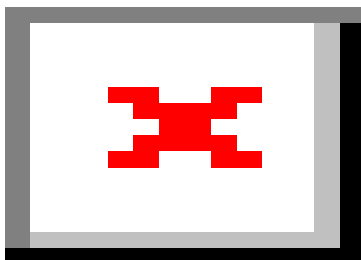
Op **bijlage III** geven wij een meerjarig overzicht van de reserves en voorzieningen met toelichtingen. Achter die bijlage is een overzicht van de algemene reserve opgenomen, waarin de afzonderlijke mutaties per jaarschijf zijn vermeld.

In onderstaande tabel is de ontwikkeling van de algemene reserve vermeld volgens de Kadernota 2018 en in de laatste kolom de geactualiseerde cijfers van deze begroting (per 1-1 van elk jaar x € 1.000).

In het GRP 2018-2022 dat in december 2017 in de raad wordt behandeld, wordt voorgesteld om een bedrag van € 6,8 miljoen vanuit de algemene reserve weer terug te storten in de voorziening riolering. Omdat ten tijde van het opstellen van deze Programmabegroting nog geen sprake was van een daadwerkelijk raadsbesluit, is voornoemde terugstorting nog niet verwerkt in deze begroting en dus ook niet in onderstaande tabel.

Jaar	Kadernota 2018	Actuele prognose
2018	19.060	25.810
2019	21.599	28.917
2020	24.906	32.335
2021	28.845	36.397

De saldi ontwikkelen zich positief ten opzichte van de prognose in de Kadernota 2018. Dit komt hoofdzakelijk doordat in de Kadernota nog uit was gegaan van de verwachte toevoeging via de resultaatbestemming 2016 omdat de definitieve Jaarstukken 2016 op dat moment nog niet gereed waren. Inmiddels zijn de definitieve Jaarstukken 2016 door de raad vastgesteld en via de daarin opgenomen resultaatbestemming wordt er ruim € 7 miljoen meer toegevoegd aan de algemene reserve dan verwacht ten tijde van het opstellen van de Kadernota. Daarnaast is er sprake van hogere overschotten (zie toegelicht in paragraaf 1.2) die worden toegevoegd aan de algemene reserve. Hieronder is die positieve ontwikkeling op basis van actuele cijfers nogmaals beknopt weergegeven.

In de Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing geven wij toelichtingen op de ontwikkeling van het eenmalige en structurele weerstandsvermogen. De conclusies op basis van de geactualiseerde gegevens zijn op hoofdlijnen als volgt:

Het incidentele weerstandsvermogen (verhouding tussen eenmalige risico's en eenmalige weerstandscapaciteit) kwalificeren wij als: **redelijk goed**.

Het structurele weerstandsvermogen (structurele risico's t.o.v. structurele weerstandscapaciteit) ontwikkelt zich positief en kwalificeren wij als: **goed**.

Voor nadere informatie verwijzen wij naar bijgevoegde Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing.

1.3.7 Financiering

In overeenstemming met de Kadernota 2018 worden in 2018 de volgende rentepercentages gehanteerd:

	Rente in %
- nieuwe investeringen (PNL)	2,5
- grondexploitatie	2,5
- lang geld	2,5
- kort geld	0,5
- (over deel) reserves/voorzieningen	2,5

Voor de overige financieringsaspecten verwijzen wij naar de Paragraaf Financiering.

1.3.8 Eenmalige voor- en nadelen

In de begroting 2018 zijn enkele eenmalige voor- en nadelen opgenomen, die worden verrekend met de algemene reserve (om te voorkomen dat het budget hierdoor structureel wordt beïnvloed) of waartegenover eenmalige uitgaven of inkomsten zijn geraamd van dezelfde omvang. In overeenstemming met de begrotingsvoorschriften worden deze eenmalige posten samengevat in een afzonderlijke **bijlage IV-a**.

1.3.9 Overige bijlagen

Verder treft u bij deze begroting nog de volgende bijlagen aan:

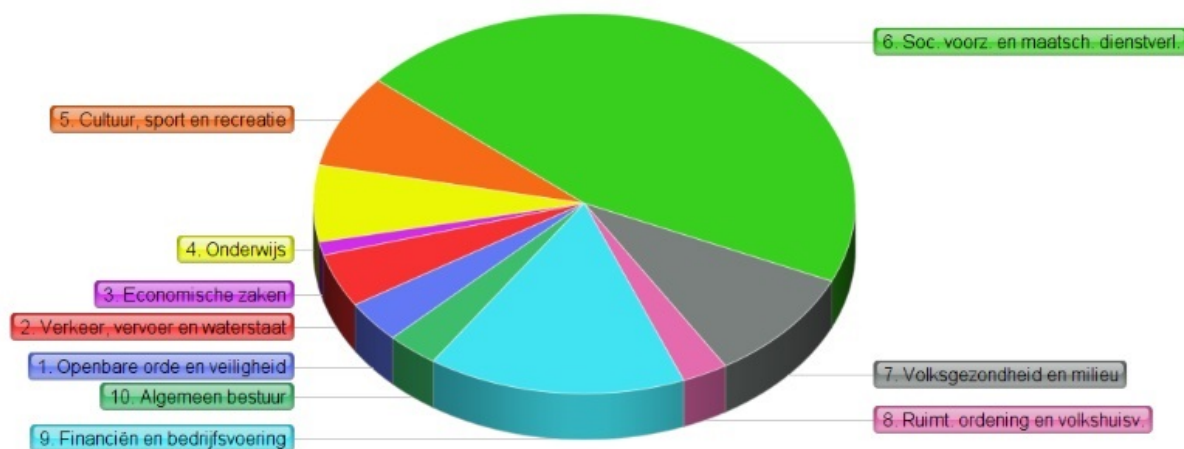
- **bijlage IV-b** Meerjarig overzicht mutaties reserves
- **bijlage IV-c** EMU-saldo
- **bijlage V** Overzicht van de algemene dekkingsmiddelen
- **bijlage VI** Recapitulatie van de cijfers per Programma

1.3.10 Recapitulatie

Hieronder is een recapitulatie opgenomen met de uitgaven per programma en de belangrijkste inkomsten voor de gemeente in 2018. Per saldo is er sprake van een begrotingsoverschot van afgerond € 1.414.000.

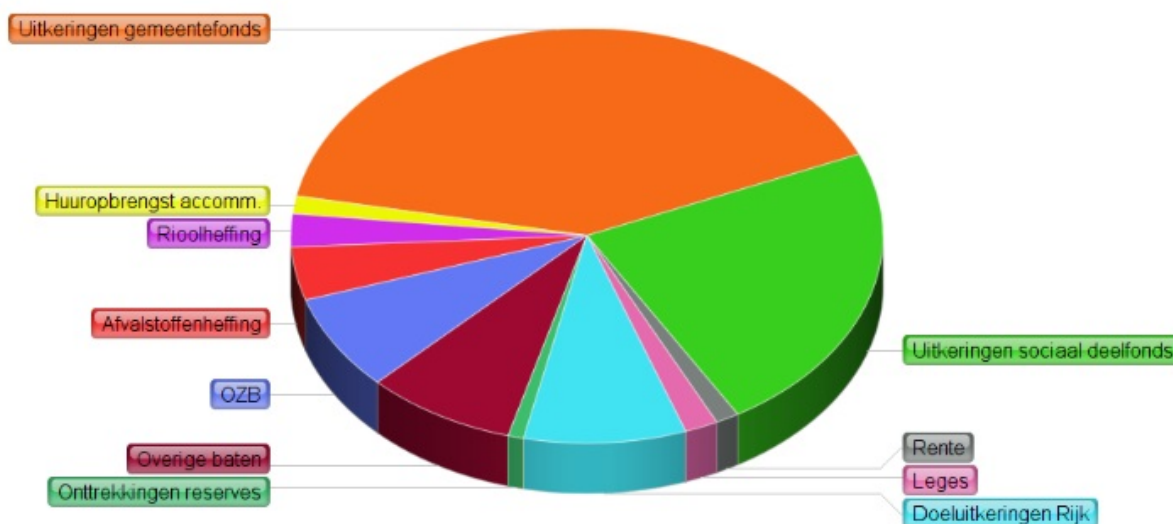
In 2018 wordt ruim € 92 miljoen uitgegeven aan de tien programma's en bijbehorende projecten. In onderstaande tabel ziet u hoe dat bedrag over de verschillende programma's wordt verdeeld.

UITGAVEN 2018 <i>(bedragen afgerond op € 100.000)</i>	
1. Openbare orde en veiligheid	€ 3.100.000
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	€ 4.000.000
3. Economische zaken	€ 1.000.000
4. Onderwijs	€ 5.700.000
5. Cultuur, sport en recreatie	€ 7.000.000
6. Sociale voorzieningen en maatschapp. dienstverlening	€ 39.900.000
7. Volksgezondheid en milieu	€ 8.400.000
8. Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	€ 2.400.000
9. Financiën en bedrijfsvoering	€ 13.500.000
10. Algemeen bestuur	€ 2.700.000
Totale uitgaven programma's en bijbehorende projecten	€ 87.700.000
Diverse overige lasten (onvoorz., inning belast., stort. reserves)	€ 4.700.000
Totaal uitgaven	€ 92.400.000

Tegenover bovenstaande uitgaven staan uiteraard ook inkomsten. In onderstaande tabel is een specificatie opgenomen van de belangrijkste inkomstenbronnen in 2018.

INKOMSTEN 2018 (bedragen afgerond op € 100.000)	
OZB	€ 7.000.000
Afvalstoffenheffing	€ 3.900.000
Rioolheffing	€ 2.400.000
Huuropbrengst accommodaties (o.a. De Helster)	€ 1.300.000
Uitkeringen gemeentefonds	€ 38.000.000
Uitkeringen sociaal deelfonds	€ 21.500.000
Rente eigen en vreemd vermogen	€ 1.200.000
Leges (o.a. bouwvergunningen, APV)	€ 1.700.000
Doeluitkeringen Rijk (o.a. WWB)	€ 8.300.000
Onttrekkingen uit reserves	€ 800.000
Diverse overige baten (incl. begrotingsoverschot € 1.414.000)	€ 7.700.000
Totaal inkomsten	€ 93.800.000

1.3.11 Naar een centrale en toekomstbestendige huisvesting

1.3.11.1 Terugblik

Afspraken uit het Coalitieprogramma 2014-2018 van Overbetuwe:

- “Het is voor iedereen duidelijk dat wij met betrekking tot het project Elst Centraal andere keuzes maken. Die keuzes zullen onder andere vertaald worden door te investeren in de bestaande gemeentelijke huisvesting.”
- “Onderzoeken van de noodzakelijke volgtijdelijke renovatie voor de bestaande huisvestingslocaties van de ambtelijke organisatie in Elst en Andelst. Daarin willen we het optimaliseren van ICT voorzieningen en thuiswerken betrekken.”
- “Ook voor gemeentelijke gebouwen geldt: beter isoleren, LED verlichting gebruiken en zo mogelijk zonnepanelen plaatsen. Op vergelijkbare wijze willen we dorpshuizen, sporthallen en -zalen energiezuiniger maken.”

In de informatiememo, die wij u in mei 2017 hebben toegezonden, hebben wij u geïnformeerd over de stand van zaken van de uitvoering van de huisvestingsplannen en de verdere voorbereiding. De uitvoering en voorbereiding van de huisvestingsplannen verloopt tot nu toe zeer voortvarend en daar willen wij u in dit hoofdstuk ook nader over informeren.

In de Kadernota 2018 kwamen onderstaande zaken aan de orde:

- Een aanvullende kredietopening die in 2017 noodzakelijk was voor de voorbereiding en al deels uitvoering van fase 2 (verduurzaming/toekomstbestendig maken huisvesting). Per saldo

betekende deze wijziging alleen een verschuiving van inzet van reeds beschikbare dekkingsmiddelen.

- De opvang van frictiekosten en overige eenmalige kosten met de inzet van al beschikbare dekkingsmiddelen die nog niet nodig zijn voor de dekking van de kapitaallasten (budgettair neutraal). We houden de dekkingsmiddelen gedurende de voorbereidings- en realisatieperiode binnen project Huisvesting en laten deze niet wegvloeien in rekeningsaldi. In overeenstemming met de Financiële Verordening zullen wij u hierover telkens achteraf rapporteren in tussentijdse rapportages en/of administratieve wijzigingen.
- In de Kadernota 2018 gaven wij aan dat er voortvarend aan de slag is gegaan met de voorbereidingen van fase 2. Het streven was om in de Programmabegroting 2018 de resultaten van deze voorbereidingen en de financiële consequenties te verwerken. Het uitgangspunt is daarbij nog steeds het streven naar een budgettair neutrale realisatie van de nieuwe huisvesting. Mocht uit de uitgebreide financiële raming blijken dat we voor het meest passende en gewenste ontwerp de budgetneutraliteit in geringe mate moeten verlaten, dan doen wij hiertoe een voorstel in deze Programmabegroting 2018.

In de informatiememo van 29 september jl. hebben wij u uitgebreid geïnformeerd over de stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van project Huisvesting. In deze memo werden tevens de eerste schetsontwerpen van architectenbureau De Twee Snoeken voor de nieuwe aanbouw van het gemeentehuis getoond. Deze informatie zullen wij hier niet herhalen en we verwijzen voor deze inhoud graag naar de betreffende informatiememo.

De schetsontwerpen zijn inmiddels uitgebreid financieel doorgerekend, alsook alle overige onderdelen van het project.

1.3.11.2 Financiële stand van zaken

In de Kadernota 2018 gaven wij aan dat het streven nog steeds een budgettair neutrale realisatie van de nieuwe huisvesting is. Maar wanneer uit de uitgebreide financiële raming bleek dat we voor het meest passende en gewenste ontwerp de budgetneutraliteit in geringe mate moeten verlaten, zouden wij hiertoe een voorstel doen in deze begroting.

Uit de uitgebreide financiële raming blijkt dat voor het totale project Huisvesting een investeringsbudget benodigd is van € 8.600.000. Deze raming is grofweg onder te verdelen in onderstaande posten:

Bouwkosten Ambtshuis incl. verduurzaming (= fase 1a)	€ 810.000
Inrichting Ambtshuis	€ 70.000
incl. noodzakelijke voorbereidingen voor verduurzaming)	€ 1.700.000
Inrichting fase 1b	€ 90.000
Bouwkosten aan/verbouw gemeentehuis incl. verduurzaming (= fase 2)	€ 4.400.000
Inrichting fase 2	€ 360.000
Terreininrichting en –herstel, sloop 't Fort	€ 260.000
Project-, advies- en bijkomende kosten	€ 910.000
	€ 8.600.000

Dit totale investeringsbedrag valt hoger uit dan waar bij het opstellen van de Programmabegroting 2017, d.d. juni 2016, vanuit is gegaan. Dit wordt veroorzaakt door:

- *Hogere ambities op het vlak van verduurzaming vastgoed*
De Routekaart Duurzaam Overbetuwe 2017 – 2020, die u in februari 2017 vastgesteld heeft (na vaststelling van het initiële budget voor project Huisvesting), stelt hoge ambities aan het verduurzamen van het gemeentehuis. De opwaardering van energielabel G naar minimaal energielabel B vereist grote investeringen op het vlak van isoleren, productie van duurzame energie en het toepassen van energiezuinig en selectief gebruik van verlichting op basis van LED. In de oorspronkelijke huisvestingsplannen werd uitgegaan van energielabel C, aangezien label C vanaf 1 januari 2023 wettelijk verplicht is voor kantoorgebouwen (groter dan 100 m², monumenten vooralsnog uitgezonderd).
- *Prijsstijgingen in de bouw*

We kunnen vaststellen dat de bouwproductie in 2016 fors is toegenomen en dat zal ook voor de komende jaren het geval zijn. Er zijn veel plannen die nu versneld uitgevoerd moeten worden om aan de toenemende vraag te kunnen voldoen. Ook de verduurzaming en de transformaties van bestaand vastgoed komen nu goed van de grond. Dit betekent in grote lijnen dat in het jaar 2017 een aanzienlijke stijging van de bouwprijzen te zien zal zijn, een trend die al in 2016 is ingezet. De laatste jaren zijn opdrachtgevers en inkopers gewend geraakt aan (te) lage prijzen en voldoende keuze in aannemers die de werken wilden uitvoeren. Concreet betekent dit dat over de hele bouwkolom de prijzen zullen stijgen t.o.v. 2016 met minimaal 5% en mogelijk meer, afhankelijk van de regio (bron: bouwkostenindex.nl).

- *Onvoorziene omstandigheden tijdens het project*
Hierbij betreft het onder andere de aanpassingen aan de entree van het Ambtshuis in verband met toegankelijkheid voor mindervaliden, diverse asbestsaneringen en het moeten verzwaren van de nutsaansluiting van het gemeentehuis.
- *Gekozen ontwerp voor fase 2 valt duurder uit*
Architectenbureau De Twee Snoeken presenteerde het meest passende en gewenste ontwerp voor de grootschalige aan/verbouw van het gemeentehuis. Dit ontwerp past het beste binnen de gewenste uitstraling binnen Elst Centrum en wordt ook gezien als een goede afronding van dit project.

1.3.11.3 Financiële dekking

A. Totaal benodigd investeringsbedrag	€ 8.600.000	
B. Bijbehorende kapitaallasten		€ 487.800
C. Gevonden dekkingsmiddelen (<i>budgettair neutraal</i>):		
- C1. Dekking door structurele voordelen uit bedrijfsvoering	€ 431.000	-
- C2. Dekking door kapitalisatie eenmalige dekkingsmiddelen	€ 26.200	
		€ 457.200
D. Nog te dekken kapitaallasten		€ 30.600

Ad A.

Zoals hierboven vermeld, komt het totaal benodigde investeringsbudget uit op € 8.600.000 exclusief compensabele BTW.

Ad B.

Van het totale investeringsbedrag is € 350.000 gereserveerd voor de aanschaf van nieuwe inventaris waarvoor een afschrijvingstermijn geldt van 10 jaar. De kapitaallasten hiervan zijn € 40.000. Het resterende bedrag van € 8.250.000 wordt in 25 jaar afgeschreven. Dit betekent een kapitaallast van € 447.800. De totale kapitaallasten komen dus uit op € 487.800.

Ad C1.

Ten opzichte van de in de Kadernota 2018 genoemde structurele dekkingsmiddelen zijn er extra structurele dekkingsmiddelen gerealiseerd voor de nieuwe huisvesting die ingezet kunnen worden. Met name door volledige vrijval van de exploitatielasten van het gemeentehuis Andelst en door het efficiencyvoordeel op onze overheadkosten als gevolg van beter en meer samenwerken in de regio.

Vrijval exploitatielasten gemeentehuis Andelst	€ 159.500
Wegvallen huurbijdrage aan gemeente Arnhem (vertrek team Werk & Inkomen)	€ 56.500
Effectiever en efficiënter werken door centrale huisvesting en meer digitaal werken (o.a. minder dienstreizen)	€ 20.000
Beter en meer samenwerken in de regio levert efficiencyvoordeel in overheadkosten op	€ 195.000
Totaal	€ 431.000

Ad C2.

Inzet van overwaarde door verkoop gemeentehuis Andelst

Het gemeentehuis in Andelst is verkocht met een overwaarde (verkoopwaarde is groter dan de boekwaarde). Zodra de overdracht in januari 2018 formeel is, kan deze opbrengst ingeboekt worden via een begrotingswijziging. Deze incidentele opbrengst willen we vervolgens storten in een nieuw te vormen bestemmingsreserve kapitaallasten huisvesting.

Inzet deel voorziening groot onderhoud gemeentelijke accommodaties

Binnen de voorziening groot onderhoud gemeentelijke accommodaties is een bedrag van € 230.000 gereserveerd voor groot onderhoud in 2017/2018 van het gemeentehuis Elst. Deze onderhoudswerkzaamheden worden echter meegenomen in de verbouwing, waardoor dit bedrag dus kan vrijvallen. Ook deze incidentele vrijval willen we storten in bovenvermelde bestemmingsreserve kapitaallasten huisvesting.

In totaal wordt dus € 483.000 in deze bestemmingsreserve gestort. Daarmee kan jaarlijks een bedrag van € 26.200 aan kapitaallasten worden gedekt. Na 25 jaar (= de afschrijvingstermijn van de investering) is de bestemmingsreserve dan volledig ingezet.

Ad D.

Uiteindelijk resteert dus nog een bedrag van € 30.600 aan kapitaallasten waarvoor geen dekking is gevonden binnen de bestaande budgetten op het gebied van huisvesting of andere posten in de begroting. Daarom wordt voorgesteld deze lasten op te nemen in jaarschijf 2019 van het PNL 2018-2021 en deze dus te dekken ten laste van het begrotingssaldo 2019.

We gaan een inspanningsverplichting aan om te blijven voldoen aan het uitgangspunt van budgetneutraliteit, door verder te zoeken naar optimalisatieslagen die leiden tot concrete dekkingsmiddelen. Vanzelfsprekend bekijken we ook de mogelijkheden voor subsidies, alsook het Revolverend Fonds Routekaart Duurzaamheid wat ingezet kan worden voor verduurzaming van gemeentelijk vastgoed.

Na de bouwkundige aanbesteding van fase 2 weten we pas definitief wat deze fase gaat kosten.

Onzekerheden

Graag willen wij benadrukken dat onderstaande onzekerheden maar in zeer beperkte mate opgevangen kunnen worden binnen de in de raming opgenomen 'post onvoorzien':

- Mogelijkheid van archeologische vondsten op de plek van de aanbouw; het gemeentehuis bevindt zich in een gebied van hoge archeologische waarde.
- Prijsonzekerheid in de bouw; de hectiek in de bouwsector van dit moment is fors te noemen en we kunnen niet voorspellen of dit tot excessieve prijsstijgingen gaat leiden. We hebben besloten hier, gezien de ongewisheid, niet op te anticiperen maar willen het wel vermelden.

PROGRAMMA 1 | OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID

Toelichting

Overbetuwe is een veilige gemeente en werkt daar voortdurend aan. We laten aan inwoners zien dat we daarmee succes hebben. Zo behouden en versterken we het gevoel van veiligheid. Overbetuwe richt zich daarbij vooral op vijf onderwerpen:

1. Preventie woninginbraken
2. Verkeersveiligheid
3. Risicocommunicatie over de gevolgen op het gebied van veiligheid van gebeurtenissen die plaatsvinden of kunnen plaatsvinden.
4. Overlast van personen in bepaalde woonvormen, bijvoorbeeld begeleid wonen, Heldringstichting.
5. Ondermijning (vermenging onderwereld met de bovenwereld)

Dit zijn onderwerpen waarbij we onze actieve rol op het gebied van veiligheid meer naar buiten willen laten zien. Veiligheid mag zich meer gaan profileren, juist ook om het veiligheidsgevoel dat er heerst onder de Overbetuwe inwoners te behouden. Het verbeteren van de veiligheid is vastgelegd in de Uitvoeringsagenda 2014-2018.

Beleidsnota's

nota Integrale Veiligheid	2015-2019
---------------------------	-----------

Speerpunten / Wat willen we bereiken?

Verhoging van de objectieve en subjectieve veiligheid voor alle inwoners, bezoekers en organisaties van Gemeente Overbetuwe om op die manier de kwaliteit van de leef-, woon- en werkomgeving te verbeteren.

Integrale Veiligheid is vooral een manier van (samen)werken. Dit gebeurt door een goede afstemming tussen de bestuurlijke en ambtelijke organisatie van de gemeenten, Openbaar Ministerie, politie en, indien nodig, andere betrokken instanties in het district Rivierenland. Deze samenwerking bepaalt de effectiviteit van het veiligheidsbeleid. Samenwerking van de partijen versterkt de sociale cohesie in Overbetuwe en draagt daarbij bij aan het verbeteren van het veiligheidsgevoel.

Speerpunten / Wat gaan we er voor doen?

Speerpunt 9: Integrale veiligheid

We gaan in 2018 door met aandacht voor woninginbraken, overlast door woonvormen en verkeersveiligheid conform de Nota Integrale Veiligheid 2015-2019 (IV). Bij de aanpak van deze geprioriteerde thema's en alle andere activiteiten richten we ons vooral op het versterken van de weerbaarheid van onze samenleving.

Speerpunt 77: Ondermijning

(zie PNL-post 1)

Eind 2017 hebben we een beeld van de ondermijnende criminaliteit in onze gemeente. In 2018 gaan we in samenwerking met onze veiligheidspartners gericht aan de slag met de geprioriteerde signalen en casussen. Bij dit speerpunt richten we ons ook op het versterken van de weerbaarheid van onze samenleving.

Saldi programma/ Wat mag het kosten?

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	3.061.958	3.061.958	3.061.958	3.061.958
Baten	66.527	66.527	66.527	66.527
Resultaat	-2.995.431	-2.995.431	-2.995.431	-2.995.431

Taakveld | 1.1 Crisisbeheersing en Brandweer

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	2.142.502	2.142.502	2.142.502	2.142.502
Resultaat	-2.142.502	-2.142.502	-2.142.502	-2.142.502

Taakveld | 1.2 Openbare orde en Veiligheid

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	919.456	919.456	919.456	919.456
Baten	66.527	66.527	66.527	66.527
Resultaat	-852.929	-852.929	-852.929	-852.929

PNL-posten 2018-2021 uit bijlage II (met vermelding nummers uit PNL)

Nr.	Omschrijving	Jaar uitv.	Eenmalig BCF
1.	Aanpak ondermijning	2018	65.000
			TOTAAL

Beleidsindicatoren

Indicator	eenheid	periode	regio	waarde	Bron	Beschrijving
Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2016	Overbetuwe	1,1	CBS - Geregistreerde criminaliteit & Diefstallen	Het aantal winekdiefstallen per 1.000 inwoners.
		2016	Nederland	2,3		
Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2016	Overbetuwe	3,7	CBS - Geregistreerde criminaliteit & Diefstallen	Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).
		2016	Nederland	5,3		
Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2016	Overbetuwe	2,7	CBS - Geregistreerde criminaliteit & Diefstallen	Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.
		2016	Nederland	3,3		
Vernieling en beschadiging per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2016	Overbetuwe	4	CBS - Geregistreerde criminaliteit & Diefstallen	Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners.
		2016	Nederland	5,6		
Verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12-17 jaar	per 10.000 inw.	2016	Overbetuwe	73,9	Bureau Halt	Het aantal verwijzingen naar Halt, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-17 jaar.
		2016	Nederland	137,4		
Hardekern jongeren	per 10.000 inw.	2014	Overbetuwe	0,5	Korps Landelijke Politiediensten (KLPD)	Het aantal hardekern jongeren, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-24 jaar.
		2014	Nederland	1,3		

PROGRAMMA 2 | VERKEER, VERVOER EN WATERSTAAT

Programma 2 | Verkeer, vervoer en waterstaat

Toelichting

Gemeente Overbetuwe ligt centraal tussen Arnhem en Nijmegen aan een knooppunt van snelwegen en een belangrijke openbaar vervoer as. We zetten maximaal in op een goede bereikbaarheid en ontsluiting van onze gemeente.

Een snelle en veilige afwikkeling van verkeersstromen, inclusief het goederenvervoer, vinden wij belangrijk. Vanzelfsprekend hebben we aandacht voor de leefbaarheid van de kernen en willen we verkeershinder zo veel mogelijk beperken. We werken intensief samen met verschillende medeoverheden en externe partijen.

Beleidsnota's

Historische invalswegen	2010
Gemeentelijk Mobiliteitsplan Overbetuwe (GMO)	2004
Toekomstvisie+	2009
Gebiedsvisie stationsomgeving Zetten-Andelst	2015
Betere bereikbaarheid van modaliteit naar mobiliteit-uitwerking OV-visie, fase 1 (2020)	2016
Fietsvisie Stadsregio Arnhem-Nijmegen	2010
Regionale Aanpak mobiliteit stadsregio Arnhem-Nijmegen	2011

Speerpunten / Wat willen we bereiken?

Gemeente Overbetuwe zet zich in om een optimaal verkeers- en vervoersnetwerk te realiseren binnen Overbetuwe.

Speerpunten / Wat gaan we er voor doen?

Speerpunt 13a: Elst Centraal en Spoorzone

Speerpunt 13b: Verbeteren infrastructuur Elst Noord

Speerpunt 14: Stationsomgeving Zetten-Andelst

Deze projecten zorgen voor een moderne, veilige stationsomgeving in Elst met ruimte voor wonen en werken, voor een verkeersveilige en adequate verkeersstructuur voor Elst Noord en voor een beter functionerend stationsgebied en gebruik van het station Zetten-Andelst. Voor de Stationsomgeving Zetten Andelst worden mogelijkheden voor financiering onderzocht. Naar verwachting zal de realisatie hiervan kunnen starten in 2018.

De infrastructuur (spoorkruisingen) Elst Noord bevat naast de onderdoorgang Rijksweg-Noord tevens het viaduct en de fietsverbinding 1e Weteringsewal en de flankerende maatregelen. De volgende onderdelen worden als één samenhangend project benaderd: - Onderdoorgang Rijksweg Noord, - Ongelijkvloerse spoorkruising met de 1e Weteringsewal, - Opwaardering, herinrichting kruising Rijksweg Noord - 1e Weteringsewal, - Opwaardering, herinrichting kruising Rijksweg Noord - Ceintuurbaan, - Opwaardering, herinrichting kruising Rijksweg Noord – Griegstraat en Dauw, - Het opwaarderen van de fietsvoorzieningen binnen onderhavig tracédeel Rijksweg Noord.

De kosten voor het totale project zijn globaal geraamd op € 20 miljoen. Ook Prorail, provincie en Lingezege investeren in de opheffing van de spooroverwegen en dragen resp. € 7 mln., € 5 mln. en € 0,35 mln. bij. Voor Overbetuwe resteert een investering van € 6,55 mln. en wordt de SpoDo-bijdrage (€ 1,1 mln.) die al eerder aan de gemeente Overbetuwe is beschikt, ingezet ten behoeve van de fietsfunctionaliteit van de volledige tunnel. ProRail en de provincie participeren niet risicodragend. De gemeente participeert risicodragend en voordeelnemend, waarbij een eventueel voordeel ingezet wordt voor de oplossing op de 1e Weteringsewal.

Speerpunt 16: Bevorderen optimale verbindingen tussen de kernen

In 2017 is voor de bevordering van optimale verbindingen tussen de kernen een fietsplan opgesteld. We zetten in op een compleet, samenhangend en veilig fietsnetwerk tussen de kernen. In 2018 willen we de voorstellen uit dit plan verder uitwerken. De focus van dit speerpunt is uitgebreid met het

openbaar vervoer. In 2018 gaan we met een gerichte aanpak aan de slag: wat zijn de ontwikkelingen (zowel regionaal als lokaal), welke mogelijkheden en oplossingen zien we voor kleinschalige vervoersproblemen die onze inwoners ervaren.

Speerpunt 51: Omgevingsvisie

Op dit moment is de nieuwe Omgevingsvisie in de maak. Eind 2017 is er één visie voor de duurzame fysieke leefomgeving in Overbetuwe en het gebruik ervan. In dit strategische document zijn vele sectorale plannen geïntegreerd tot één overzichtelijk sturend document. Het wordt een gebiedsgerichte visie, niet een optelsom van sectorale beleidsnota's. Hiermee hebben we voor 2018 en daarna een duidelijke ambitie met een scherpe focus. Alles doen kan immers niet, keuzes zijn vereist. De Omgevingsvisie is in co-creatie met de samenleving opgesteld. Alle input hebben we eerst samengevat in de Omgevingsagenda. Het bevatte de geagendeerde ontwikkelingen en thema's en gaf de leidende principes voor het vervolgproces. E.e.a. gericht op het oplossend vermogen van partijen. Uiteindelijk verwachten we dat de gemeenteraad eind 2017 de Omgevingsvisie kan vaststellen. Na vaststelling moet er in 2018 en in de periode daarna (binnen de gekozen koers) genoeg ruimte zijn voor eigen invulling en oplossingen van alle betrokkenen.

Saldi programma/ Wat mag het kosten?

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	3.955.982	3.955.982	3.955.982	3.955.982
Baten	25.715	25.715	25.715	25.715
Resultaat	-3.930.267	-3.930.267	-3.930.267	-3.930.267

Taakveld | 2.1 Verkeer en Vervoer

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	3.679.587	3.679.587	3.679.587	3.679.587
Baten	25.715	25.715	25.715	25.715
Resultaat	-3.653.872	-3.653.872	-3.653.872	-3.653.872

Taakveld | 2.2 Parkeren

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	227.368	227.368	227.368	227.368
Resultaat	-227.368	-227.368	-227.368	-227.368

Taakveld | 2.5 Openbaar vervoer

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	49.027	49.027	49.027	49.027
Resultaat	-49.027	-49.027	-49.027	-49.027

PNL-posten 2018-2021 uit bijlage II (met vermelding nummers uit PNL)

Nr.	Omschrijving	Jaar uitv.	Invester.
2.	<u>Vogelbuurt Driel</u>		
b.	Vogelbuurt Driel 2017	2017	
3.	<u>Reconstructie Bloemenbuurt Heteren</u>		
a.	Reconstructie Bloemenbuurt Heteren 2018	2018	

b.	Reconstructie Bloemenbuurt Heteren 2019	2019	
c.	Reconstructie Bloemenbuurt Heteren 2020	2020	
4.	Herinrichting De Griend Elst	2017	
5.	Verbreden Kerkepad en aanbr. trottoir + verlicht.	2017	
6.	<u>Herinr. Mozartstraat vanaf Griegstraat Elst</u>		
a.	Herinr. Mozartstraat vanaf Griegstraat Elst 2019	2019	
b.	Herinr. Mozartstraat vanaf Griegstraat Elst 2020	2020	
7.	Herinrichting Veldse Hofstede Zetten	2017	
8.	Reconstr. Marijkestraat en Wouterplasstr. Zetten	2017	
9.	<u>Infrastructuur Elst Noord</u>		
a.	Tunnel Rijksweg Noord	2017	
b1.	Spoorkruisingen Weteringsew. en Rijksw. N (2018)	2018	
b2.	Spoorkruisingen Weteringsew. en Rijksw. N (2019)	2019	
			TOTAAL

Beleidsindicatoren

Indicator	eenheid	periode	regio	waarde	Bron	Beschrijving
Ziekenhuisopname nav verkeersongeval met een motorvoertuig	%	2015	Overbetuwe	7	VeiligheidNL	als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.
		2015	Nederland	8		
Ziekenhuisopname nav vervoersongeval met een fietser	%	2015	Overbetuwe	10	VeiligheidNL	als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.
		2015	Nederland	9		

PROGRAMMA 3 | ECONOMISCHE ZAKEN

Toelichting

Overbetuwe heeft ruim 4.000 bedrijven. Uit onderzoek blijkt dat Overbetuwe bij de 50 toplocaties van Nederland hoort. Ondernemers zorgen voor werkgelegenheid, participatiebanen en hebben een belangrijke bijdrage in de sociale structuur van onze gemeenschap. Gemeente Overbetuwe vindt het daarom belangrijk om het huidige ondernemingsklimaat te behouden/versterken en te zorgen voor een goede dienstverlening voor ondernemers.

Beleidsnota's

Economisch Uitvoeringsprogramma	2015
---	------

Speerpunten / Wat willen we bereiken?

Sterk ondernemersklimaat en ondernemersvriendelijke dienstverlening.

De gemeente Overbetuwe zet samen met Overbetuwse ondernemers in op volgende drie speerpunten:

- Ambitie en samenwerking
- Ondernemersvriendelijke gemeente
- Sterke en vitale werklocaties

Speerpunten / Wat gaan we er voor doen?

Speerpunt 21: Economisch Uitvoeringsprogramma

Wij streven naar een nummer 1 positie als meest ondernemersvriendelijke gemeente van Gelderland.

Op dit moment nemen we de 3^e positie in en landelijk de 8^e positie. De nummer 1 positie willen wij bereiken door een focus op een uitstekend vestigingsklimaat met lage lasten voor ondernemers, een uitstekende bereikbaarheid over weg, water en spoor, het kapitaliseren van de gunstige ligging (Logistics Valley) en het ontwikkelen van aantrekkelijke bouwkvavels. Daarnaast ondersteunen en stimuleren wij een actieve inzet van ondernemersverenigingen. Een goed georganiseerd bedrijfsleven kan impactvolle initiatieven tot stand brengen. In nauwe samenwerking met Centrum Management Elst zorgen wij ervoor dat Elst bekend staat als 'hét winkelcentrum van de Betuwe'.

Glasvezel in het buitengebied

Breedbandverbinding behoort tot de basis infrastructuur in Nederland en wij zullen in 2018 een project starten om in samenwerking met regionale partners voldoende massa te creëren waarmee een belangrijke voorwaarde voor de aanleg geschapen wordt.

Speerpunt 51: Omgevingsvisie

Zie toelichting bij Programma 8.

Speerpunt 57: Nota Recreatie en Toerisme

Zie toelichting bij Programma 5.

Speerpunt 62: Arbeidsparticipatie: werk aan de winkel

(zie PNL-post 26)

Werk aan de winkel richt zich in 2018 op de volgende twee doelstellingen:

- Informeren van werkgevers over dit vraagstuk
- Initiatieven aanjagen bij werkgevers(-organisaties)
Dit willen we bereiken door:
 - Een effectieve lokale benadering van werkgevers(-organisaties).
Specifiek wordt ingezet op het versterken van de rol van het Werkgevers Service Punt (WSP).
Door gericht te monitoren op vooraf geformuleerde (maatwerk-) doelstellingen willen we de uitstroom significant verhogen;
 - Mobiliseren van de lokale samenleving (werkgevers, verenigingsleven, zorgpartijen, wijk- en buurtschappen) om dicht bij huis werkgelegenheid en mogelijkheden van arbeidsparticipatie te verwezenlijken en als gemeente te ondersteunen;
 - Pilot met nieuwe rol van gemeente: niet meer de organisator maar de facilitator, verbinder en/of initiator
 - Investeren in lokale innovatieve participatieprojecten

Saldi programma/ Wat mag het kosten?

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	997.743	997.743	997.743	997.743
Baten	742.273	742.273	742.273	742.273
Resultaat	-255.470	-255.470	-255.470	-255.470

Taakveld | 3.1 Economische ontwikkeling

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	344.357	344.357	344.357	344.357
Resultaat	-344.357	-344.357	-344.357	-344.357

Taakveld | 3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	613.613	613.613	613.613	613.613
Baten	705.732	705.732	705.732	705.732
Resultaat	92.119	92.119	92.119	92.119

Taakveld | 3.3 Bedrijfsloket- en regelingen

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	39.773	39.773	39.773	39.773
Baten	36.541	36.541	36.541	36.541
Resultaat	-3.232	-3.232	-3.232	-3.232

PNL-posten 2018-2021 uit bijlage II (met vermelding nummers uit PNL)

Geen PNL-posten bij dit programma.

Beleidsindicatoren

Indicator	eenheid	periode	regio	waarde	Bron	Beschrijving
Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten)	index	2013	Overbetuwe	104	Atlas voor Gemeenten	Bruto gemeentelijk product (BGP) is het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente. De verhoudingswaarde tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of er bovenverwachting (100) wordt geproduceerd.
Functiemenging	%	2013	Nederland	100		
		2016	Overbetuwe	51	LISA	De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.
Vestigingen	per 1.000 inw 15-64jr	2016	Nederland	52,1		
		2016	Overbetuwe	142,7	LISA	Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
Banen	per 1.000 inw 15-64jr	2016	Nederland	134		
		2016	Overbetuwe	654,7	LISA	Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
		2016	Nederland	744		

PROGRAMMA 4 | ONDERWIJS

Toelichting

Goed en passend onderwijs biedt alle kinderen een goede basis voor de rest van hun leven. We gaan uit van de kracht van de kinderen en hun ouders. Gemeente schept kansen door onderwijs goed te faciliteren op de gebieden waar zij verantwoordelijk voor is: huisvesting, een zorgstructuur, schoolbegeleiding en educatie op het gebied van cultuur, natuur en milieu. Uitgangspunt is dat onderwijs en zorg dichtbij ieder kind beschikbaar zijn voor zover dat mogelijk is gezien de schaalgrootte van onze gemeente. Voor kinderen die een extra steun in de rug nodig hebben, investeren we meer dan wettelijk voorgeschreven in voor- en vroegschoolse educatie, passend onderwijs en leerlingenvervoer.

Wij willen de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt verbeteren. Bijvoorbeeld door lokale en regionale ondernemers aan het onderwijs te koppelen. Wij willen een goede beroepskeuze (en voorafgaand daaraan een geschikte profielkeuze) stimuleren voor alle leerlingen van het Voorgezet Onderwijs.

Volgende digitale, reken- en lees- en schrijfvaardigheden zijn een basis vereiste om mee te kunnen blijven doen in de maatschappij. Daarom willen wij extra werk maken van de bestrijding van laaggeletterdheid.

Beleidsnota's

Beleidsplan sociaal domein 2017 - 2021	2017
Beleidsplan Sociaal domein 2015 - 2017	2014
Nota Leerlingenvervoer	2014
Nota toezicht en handhavingsbeleid Kinderopvang	2013
Bibliotheekvisie	2015
Onderwijsbegeleiding	2009
Jeugdbeleid	2011
VVE beleid	2013

Speerpunten / Wat willen we bereiken?

In stand houden van een divers onderwijsaanbod in voldoende ruime, adequate en toekomstbestendige gebouwen. Door een kwalitatief goede leer- en ontwikkelomgeving te bieden maken wij een leven lang leren mogelijk.

Speerpunten / Wat gaan we er voor doen?

Speerpunt 22: Onderwijsagenda

Samen met de gemeente Lingewaard en de gezamenlijke schoolbesturen in beide gemeenten hebben we de krimp in het basis- en voortgezet onderwijs geïnventariseerd. Dit resulteert in een transitieatlas, waarbij verschillende scenario's worden geschetst, en een koers/visiedocument met acties voor 2018 en verder. Ook werken we samen met Lingewaard in 2018 verder aan een goede inrichting van het KCO om een doorgaande leerlijn voor onze jeugd in stand te houden. Een ander speerpunt van de onderwijsagenda is de bestrijding van laaggeletterdheid. Op basis van een plan van aanpak zetten we samen met partners gerichte acties in om dit probleem te signaleren en aan te pakken.

Verder continueren we in 2018 Betuwe on stage en gaan we op zoek naar andere manieren om lokale en regionale ondernemers aan het onderwijs te koppelen.

Speerpunt 23: Huisvesting OBC

Nadat in 2017 de locatie voor het OBC is vastgesteld, zal er in 2018 worden doorgewerkt aan de planvorming van de nieuwbouw van het OBC en omliggende openbare gebied. Het voorontwerp- en ontwerpbestemmingsplan zullen in procedure worden gebracht.

Actief ouderschap

Actief Ouderschap is vanaf januari 2017 een pilot vanuit de transformatieagenda in Heteren bij 3 basisscholen en 3 kinderopvangorganisaties. De bedoeling is dat beroepskrachten van de kinderopvang, basisschool en jeugdgezondheidszorg zich gedragen als partner naar ouders en daardoor getransformeerd werken. Na succes van deze pilot wordt dezelfde aanpak en een

borgingstraject in 50% cofinanciering per dorp aangeboden aan de overige 30 organisaties. Het resultaat is een visie, sterke punten, wensen, verwachtingen en activiteitenplan per organisatie en alle beroepskrachten zijn getraind in een gesprekstraining ouderpartnerschap. De kosten (totaal € 98.370 voor 2018 t/m 2020) kunnen worden gedekt ten laste van het rekeningoverschot sociaal domein 2016.

Saldi programma/ Wat mag het kosten?

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	5.658.772	5.658.772	5.658.772	5.658.772
Baten	315.071	315.071	315.071	315.071
Resultaat	-5.343.701	-5.343.701	-5.343.701	-5.343.701

Taakveld | 4.1 Openbaar basisonderwijs

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	7.540	7.540	7.540	7.540
Resultaat	-7.540	-7.540	-7.540	-7.540

Taakveld | 4.2 Onderwijshuisvesting

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	3.151.381	3.151.381	3.151.381	3.151.381
Baten	71.691	71.691	71.691	71.691
Resultaat	-3.079.690	-3.079.690	-3.079.690	-3.079.690

Taakveld | 4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	2.499.851	2.499.851	2.499.851	2.499.851
Baten	243.380	243.380	243.380	243.380
Resultaat	-2.256.471	-2.256.471	-2.256.471	-2.256.471

PNL-posten 2018-2021 uit bijlage II (met vermelding nummers uit PNL)

Nr.	Omschrijving	Jaar uitv.	Inve
10.	<u>Huisvesting OBC</u>		
a.	Huisvesting OBC schoolgebouw	2017	
b.	Uitbreiding 1e inrichting	2017	
c.	Huisvesting OBC gymzaal	2017	
11.	<u>Onderwijshuisvesting</u>		
a.	Huisvesting De Vallei in Driel	2017	
b.	Uitbreiding 1e inrichting basisschool De Vallei	2017	
c.	Huisvesting speciaal onderwijs in De Plataan	2017	
d.	Uitbreiding eerste inrichting basisschool De Vallei	2018	
e.	Terugbet. voorfinanc. huisv. Lyceum Elst 2018	2018	
f.	Uitbreiding 1e inrichting basiss. De Meeuwenberg	2018	

g.	Uitbreiding schoolgebouw basiss. De Meeuwenberg	2018	
h.	1e inrichting basisschool Zonnepoort	2018	
			TO

Beleidsindicatoren

Indicator	eenheid	periode	regio	waarde	Bron	Beschrijving
Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO) %	%	2014	Overbetuwe	1,6	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs	Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.
		2014	Nederland	2		
Absoluut verzuim	per 1.000 leerlingen	2016	Overbetuwe	1,46	Ingrado	Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 leerlingen.
		2016	Nederland	2,01		
Relatief verzuim	per 1.000 leerlingen	2016	Overbetuwe	16,26	Ingrado	Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 leerlingen.
		2016	Nederland	26,88		

PROGRAMMA 5 | CULTUUR, SPORT EN RECREATIE

Toelichting

De gemeente streeft naar een variatie en diversiteit in culturele uitingen. Kernwoorden daarbij zijn verbinding, samenwerken en ontmoeten, waarbij jeugd en educatie belangrijke onderwerpen zijn. Met voorzieningen passend bij de profielen van de verschillende kernen willen we beter aansluiten bij de wensen van de bewoners en de eigen positie tussen Arnhem en Nijmegen versterken. De leefbaarheid van dorpen moet dus behouden blijven, met aandacht voor de diverse karakters. Overbetuwe heeft al veel te bieden aan kunst, cultuur en erfgoed. Dat willen we graag behouden en verder ontwikkelen.

Uit de meest recente sportnota blijkt dat de gemeente een sportieve gemeente is. Voor de inwoner is er van alles te doen. Van binnen- tot buitensporten en van individuele tot teamsporten. Een belangrijke bouwsteen is de keuze voor de versterking van de sportieve infrastructuur. Daarnaast willen we de positieve maatschappelijke effecten van sport, zoals gezondheid en participatie beter benutten. Het taakveld recreatie en toerisme heeft als doelstelling om samen met de gemeente Lingewaard recreatie en toerisme te versterken en daardoor de aantrekkelijkheid van het gebied te vergroten. Dit doen we bijvoorbeeld door verblijfsmogelijkheden uit te breiden, dagrecreatie te bevorderen en bereikbaarheid te optimaliseren. Daarbij zijn marketing en communicatie sleutelwoorden.

Cultuur, sport en recreatie staan overigens niet los van andere beleidsterreinen. Het zijn namelijk beleidsterreinen die een bijdrage leveren aan het realiseren van onze brede maatschappelijke doelen, zoals meedoen, multifunctionaliteit en eigen kracht.

Beleidsnota's

Sportnota Sterk(er) aan de basis	2013
Startnota archeologische monumentenzorg Overbetuwe	2009
Nota Kunst en Cultuur	2017
Erfgoedplan Overbetuwe	2004
Actualisatie Flora en Fauna-onderzoek Elst Centraal	2009
Natuurwaardenonderzoek	2003
Uitvoeringsbeleid evenementen	2016
Landschapsvisie	2010
Monumentenlijst 2014	2014
Nota kampeerbeleid	2008
Nota recreatie en toerisme	2017
Nota Toeristische bewegwijzering	2013

Speerpunten / Wat gaan we er voor doen?

Speerpunt 3: uitwerken kostendekkende tarieven accommodaties.

Dit voorstel wordt als onderdeel meegenomen in de nadere uitwerking van de visie op vastgoed. In dat kader zal in 2018 een aantal keuzescenario's worden voorgelegd. Zie ook onder speerpunt 67.

Speerpunt 4: Investeren in maatschappelijke voorzieningen Herveld/Andelst

In 2018 wordt gestart met de realisatie van het nieuwe MFC. Afhankelijk van de exacte start en snelheid bouw, zal de oplevering aan het einde van 2018 dan wel in de eerste helft van 2019 plaatsvinden.

Speerpunt 5: Visie Zwembaden

In 2018 zullen wij deze visie opstellen.

Speerpunt 6: Uitvoering visie op bibliotheekfuncties

Voor het subsidiejaar 2018 willen wij concrete prestatieafspraken maken met de bibliotheek en deze vastleggen in de subsidiebeschikking. Dit doen wij in en na overleg met andere gemeenten die diensten afnemen van de Openbare Bibliotheek Gelderland Zuid. Dit omdat wij graag gezamenlijk afspraken maken over de wijze waarop wij de diensten die wij afnemen financieren en de manier waarop wij deze afspraken monitoren. Maatschappelijke effecten en doelstellingen liggen aan de basis van deze prestatieafspraken en bespreken wij vooraf met de raad.

Speerpunt 29: Besparen op onderhoud sportaccommodaties

Dit voorstel wordt als onderdeel meegenomen in de nadere uitwerking van de visie op vastgoed. In dat kader zal in 2018 een aantal keuzescenario's worden voorgelegd. Zie ook onder speerpunt 67.

Speerpunt 52: MFC Valburg

In 2018 wordt gestart met de realisatie van het nieuwe MFC. Afhankelijk van de exacte start en snelheid bouw, zal de oplevering aan het einde van 2018 dan wel in de eerste helft van 2019 plaatsvinden.

Speerpunt 57: Nota Recreatie en Toerisme

In nauwe samenwerking met de gemeente Lingewaard is er voor de periode 2017 -2022 een nieuwe nota Recreatie en Toerisme opgesteld. Voor beide gemeenten creëren we hiermee een eenduidig beleid op het gebied van recreatie en toerisme. Daarbij blijven we oog houden voor de kwaliteiten van de individuele gemeente, maar werken we vanuit de gedachte 'eenheid in verscheidenheid'. Op 10 januari 2017 is de nieuwe beleidsnota door de gemeenteraad vastgesteld. In deze nota worden de actiepunten genoemd waar voor de jaren 2017 t/m 2022 op het gebied van recreatie en toerisme verder vorm aan wordt gegeven. Het beoogd effect wordt na twee jaar voor beide gemeenten gemonitord. Een tussenevaluatie van de nieuwe nota is voorzien medio 2018. In het actieprogramma van de nota staan specifiek voor 2018 de onderstaande actiepunten ter uitvoering opgenomen:

- Uitvoering promotiecampagne "De Betuwe, Een dijk van een landschap"
- Ontwikkeling toeristische kaart "De Betuwe"
- Realisatie 3 campeerplaatsen
- Boerenrustpunten, TOP's en pleisterplaatsen voorzien van watertap- en oplaadpunten

Speerpunt 58a: Landschapsparken Park Lingezegen

Eind 2018 zullen naar verwachting alle werkzaamheden voor het realiseren van de basisuitrusting afgerond zijn. De verdere ontwikkeling van Park Lingezegen heeft bijzondere aandacht. Er zullen keuzes gemaakt moeten worden wat met het begrotingsoverschot van 4 mln. van de Parkorganisatie gaat gebeuren. Hierbij is er specifieke aandacht voor missing links, knelpunten en overige benodigde verbindingen en mogelijke grondaankoop van de provincie. Daarnaast zal er een nieuwe parkorganisatie moeten worden ingericht voor de vervolgfase, het beheer en bewaken van de kwaliteit. Om het beheer juridisch goed te borgen zal in ieder geval de WGR aangepast moeten worden.

Speerpunt 66: Sport in beeld

(zie PNL-post 17)

In het vierde kwartaal van 2017 is als opvolgdocument van de Sportnota de Uitvoeringsnota Sport 2018-2020 gereed. De centrale uitvoeringspartner hiervoor is Overbetuwebeweegt.nl.

Overbetuwebeweegt.nl zet in op het verhogen van de sportparticipatie bij sportverenigingen, verhogen van beweging, voorkomen en reduceren van overgewicht bij kinderen/tieners, verhogen van de leefbaarheid in de kernen in combinatie met een lichte vorm van jongerenwerk en het verhogen van de zelfredzaamheid van senioren. Verder gaat Overbetuwe nieuwe samenwerkingsverbanden zoeken, creëren en daar waar mogelijk verzilveren. Kansrijke verbindingen zijn bijvoorbeeld kinderen en gezondheid, uitkeringsgerechtigden en arbeidsre-integratie door middel van sport en senioren die langer vitaal thuiswonen door middel van bewegen en participeren.

Met ingang van 2017 heeft de gemeente een budget van € 200.000 beschikbaar, verkregen vanuit de rijksoverheid vanwege deelname aan de regeling 'Brede impuls combinatiefuncties'. Vanuit het regulier sportbudget wordt in 2018 € 50.000 toegevoegd aan het budget voor Overbetuwebeweegt.nl. Bij het honoreren van de PNL-aanvraag wordt vanuit de gemeente een aanvullende eenmalige bijdrage van € 100.000 geleverd. Met de bijdrage van de partners van Overbetuwebeweegt.nl is daarmee in 2018 € 500.000 beschikbaar. Van de partners van Overbetuwebeweegt.nl wordt verwacht dat zij € 150.000 aan cofinanciering organiseren vanuit hun eigen middelen en door middel van ureninzet, sponsoring, subsidies en deelnemersgelden. De uitvoering van Overbetuwebeweegt.nl zullen wij in de loop van 2018 monitoren en evalueren met aandacht voor smart-vertaling (hebben we

bereikt wat we wilden?). Afhankelijk daarvan zal een structurele voortzetting kunnen plaatsvinden, waarvoor wij dan een voorstel zullen doen.

Integrale ontwikkeling De Pas

In het kader van de ontwikkeling van vitale sportparken hebben we bij de provincie een subsidieaanvraag lopen voor De Pas e.o. Met behulp van deze subsidie kan een integraal ontwikkelplan worden gemaakt voor De Pas. Aspecten als parkeren en een zo breed mogelijk en multifunctioneel gebruik van het sportpark zullen we hier onder andere in meenemen. Een trainingsuitbreiding van Spero maakt dan onderdeel uit van de integrale afweging over De Pas. We geven op deze wijze gevolg aan de eerder aangenomen motie 5 bij de kadernota. We verwachten in het vierde kwartaal van 2017 een beslissing van de provincie over onze subsidieaanvraag.

Speerpunt 67: Visie op vastgoed

De basis rondom maatschappelijk vastgoed is met de vulling van het vastgoedbeheersysteem op orde. Hiermee is er goed inzicht in de kwantitatieve en kwalitatieve eigenschappen van het vastgoed. Naast een inventarisatie van de wensen en behoeften van de gebruikers zijn er eind 2017 scenario's opgesteld waarmee richting kan worden gegeven aan de vastgoedportefeuille van de gemeente. Aan de hand van het gekozen scenario kan in 2018 een integrale visie op vastgoed worden vastgesteld. Hiermee wordt duidelijk wanneer, welke accommodatie voor de beleidsdoelstellingen op maatschappelijk gebied ingezet kan worden. Ook is deze visie een basis om te beslissen over verkoop of onderhoud van het maatschappelijk vastgoed. Met de visie kan verder worden ingezet op voorzieningen op maat voor toekomstbestendige dorpen.

Speerpunt 68: Cultuurnota

In 2018 voeren we de werkzaamheden uit zoals benoemd in de actiepunten van de beleidsnota Kunst, Cultuur en Erfgoed 2017-2020 "Schatten van waarde". De actiepunten zijn daarin vertaald naar de vijf thema's:

- Media en letteren
- Cultureel erfgoed, archeologie en monumenten
- Beeldende kunst en bouwkunst
- Amateurkunsten, podiumkunsten en kunsteducatie
- Cultuureducatie

Speerpunt 69: Multifunctionele accommodatie (MFA) Randwijk

In 2018 wordt gestart met de realisatie van het nieuwe MFC.

Overige ontwikkelingen maatschappelijke voorzieningen in Zetten, Oosterhout en Driel

Elke kern heeft met zijn eigen profiel een passende set aan voorzieningen nodig. In 2018 willen we voor de kernen Zetten, Oosterhout en Driel de ingezette lijn van voorzieningen op maat door gaan zetten en daarmee helderheid verkrijgen over de beste mogelijke combinatie van voorzieningen voor deze kernen.

Speerpunt 33: Andere opzet kleinere subsidies en uitbreiding Fonds maatschappelijke activiteiten (Fmi)

In 2018 werken we verder aan de verbetering van het Fmi. Op basis van de ervaringen in 2016 en 2017 maken we het Fonds toegankelijker, efficiënter en méér inwonergegericht. We streven naar een extern, centraal en waarschijnlijk digitaal platform voor de koppeling tussen maatschappelijke initiatieven en middelen. Inwoners krijgen daar zelf meer mogelijkheden in. Uitvoering van de andere opzet voor kleine subsidies in 2018 is afhankelijk van de keuze die we in 2017 gaan maken: Is een volledige aanpassing van het stelsel nodig of repareren we enkele onderdelen? Dit hangt samen met de implementatie van de nota 'Samenspel' (over andere manieren van subsidiëren en aanbesteden).

Saldi programma/ Wat mag het kosten?

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	7.041.341	7.041.341	7.041.341	7.041.341
Baten	1.155.857	1.155.857	1.155.857	1.155.857
Resultaat	-5.885.484	-5.885.484	-5.885.484	-5.885.484

Taakveld | 5.1 Sportbeleid en activering

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	419.180	419.180	419.180	419.180
Resultaat	-419.180	-419.180	-419.180	-419.180

Taakveld | 5.2 Sportaccommodaties

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	2.178.730	2.178.730	2.178.730	2.178.730
Baten	915.990	915.990	915.990	915.990
Resultaat	-1.262.740	-1.262.740	-1.262.740	-1.262.740

Taakveld | 5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	292.662	292.662	292.662	292.662
Resultaat	-292.662	-292.662	-292.662	-292.662

Taakveld | 5.5 Cultureel erfgoed

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	69.149	69.149	69.149	69.149
Resultaat	-69.149	-69.149	-69.149	-69.149

Taakveld | 5.6 Media (bibliotheek en lokale omroep)

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	786.152	786.152	786.152	786.152
Resultaat	-786.152	-786.152	-786.152	-786.152

Taakveld | 5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	3.295.468	3.295.468	3.295.468	3.295.468
Baten	239.867	239.867	239.867	239.867
Resultaat	-3.055.601	-3.055.601	-3.055.601	-3.055.601

PNL-posten 2018-2021 uit bijlage II (met vermelding nummers uit PNL)

Nr.	Omschrijving	Jaar uitv.	Invester.
12.	MFC Herveld	2016	
13.	Landschapspark De Danenberg		

a.	Gemeentelijke bijdrage 2017	2017	
b.	Gemeentelijke bijdrage 2018	2018	
c.	Gemeentelijke bijdrage 2019	2019	
14.	Kunstgrasveld SC Valburg	2017	
15.	Vitaal sportpark De Pas	2018	
18.	Bloemrijke gras- en akkerranden	2018	
			TOTAAL

Nr.	Omschrijving	Jaar uitv.	Eenmalig
16.	<u>Uitvoer. actiepunten Nota Recreatie en Toerisme</u>		
a.	Actiepunten jaarschijf 2018	2018	
b.	Actiepunten jaarschijf 2019	2019	
17.	Overbetuwebeweegt.nl	2018	
19.	<u>Speelplannen</u>		
a.	Doorontw. particip.meth. speelplannen 2018	2018	
b.	Doorontw. particip.meth. speelplannen 2019	2019	
c.	Doorontw. particip.meth. speelplannen 2020	2020	
d.	Inzet projectregisseur speelplannen 2018	2018	
e.	Inzet projectregisseur speelplannen 2019	2019	
f.	Inzet projectregisseur speelplannen 2020	2020	
20.	Bijdrage voor natuurspeeltuin Elst Morel	2018	
			TOTAAL

Beleidsindicatoren

Indicator	eenheid	periode	regio	waarde	Bron	Beschrijving
% Niet-wekelijkse sporters	%		Overbetuwe Nederland	? ?	Gezondheidsenquête (CBS, RIVM)	Percentage niet-wekelijks sporters

PROGRAMMA 6 | SOCIALE VOORZIENINGEN EN MAATSCHAPPELIJKE DIENSTVERLENING

Toelichting

De gemeente Overbetuwe wordt, net als alle andere gemeenten in Nederland, geconfronteerd met grote veranderingen op het gebied van het zogenaamde Sociaal Domein (de verzamelterm voor de gemeentelijke verantwoordelijkheid op het gebied van zorg en welzijn, werk en inkomen en 'maatschappelijke' ondersteuning, neergelegd in de WMO, de Jeugdwet en de Participatiewet). De eerste jaren hebben we ingezet op een soepele 'transformatie', zodat inwoners geen last zouden ondervinden van alle veranderingen. Inmiddels ligt de officiële overheveling van de verantwoordelijkheden bijna drie jaar achter ons en is de focus verschoven naar de 'transformatie'. Hiermee bedoelen we dat we richting willen geven aan een maatschappelijke verandering, die nodig is om zorg en ondersteuning ook op de lange termijn toegankelijk, betaalbaar en kwalitatief goed te houden.

We streven hiertoe naar een samenleving waar inwoners elkaar ondersteunen, hun eigen kracht en die van hun netwerk optimaal benutten en naar vermogen kunnen meedoen. Dit betekent dat inwoners die behoefte hebben aan zorg of ondersteuning, nog steeds kunnen rekenen op hulp vanuit de gemeente. Maar het betekent ook dat we inwoners helpen om hun eigen kracht te versterken. En dat we investeren in laagdrempelige (algemene) voorzieningen. Op het gebied van werk en inkomen staat het meedoen naar vermogen centraal. Uitgangspunt is dat inwoners die kunnen werken, het beste af zijn als ze in hun eigen levensonderhoud kunnen voorzien. Als zij daarbij ondersteuning nodig hebben, geeft de gemeente die. Inwoners die (nog) niet kunnen werken, participeren op een andere, passende manier. Als werken (nog) niet tot de mogelijkheden behoort, mogen inwoners rekenen op financiële ondersteuning door de gemeente.

Kernenbeleid / participatie

We leven in een landelijke woonomgeving met het comfort van de dorpsgemeenschap waar je weet dat je er toe doet en het verschil kunt maken. De gemeente wil een partner zijn die krachtige kernen faciliteert door bewoners, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven onderling te verbinden en door bewonersinitiatieven te begeleiden. Samen maken wij in Overbetuwe krachtige kernen.

Beleidsnota's

Transformatieagenda 2017 - 2019	2017
Beleidsplan Sociaal Domein 2017 - 2021	2017
Werken met kernteams: Leidende principes	2016
Transformatieprogramma en -agenda 2015 - 2017	2015
Beleidsplan 2015 - 2017	2014
Kaderstellende nota voor de decentralisaties	2013
Sociaal Maatschappelijke Visie	2013
Nota Wonen-Zorg-Welzijn 2011-2015	2012
Ruimte voor de Jeugd	2010
Wonen en leven	2008

Speerpunten / Wat willen we bereiken

Onze strategische doelstelling uit het overkoepelende Beleidsplan Sociaal Domein (2017) is om zorg, ondersteuning en participatie:

1. dichtbij de inwoner;
2. kwalitatief goed;
3. bereikbaar, en
4. betaalbaar

te organiseren voor onze inwoners.

Operationeel vertalen we deze strategische doelstelling onder andere in:

1. een sterkere lokale basisstructuur;
2. meer lokale initiatieven van inwoners en organisaties;
3. een intensivering van innovatie in zorg en ondersteuning;
4. meer preventieve maatregelen ter voorkoming van de inzet van maatwerkvoorzieningen;
5. meer (gebruik van) algemene voorzieningen in plaats van maatwerkvoorzieningen.

Speerpunten / Wat gaan we er voor doen?

Ombuiging Sociaal Domein

In mei 2017 heeft de raad het Beleidsplan Sociaal Domein 2017 – 2021 vastgesteld. Dit Beleidsplan is breder van opzet dan het eerste Beleidsplan 2015-2017, dat in de eerste plaats een transitieplan, gericht op de decentralisatie van AWBZ, WMO en Participatiewet, was. Met dit nieuwe plan zetten wij een grote stap richting een integrale aanpak voor het hele Sociaal Domein. Ten eerste is het onze ambitie om zorg, ondersteuning en participatie in samenhang en dicht bij de inwoner te organiseren, en deze bereikbaar, betaalbaar, toekomstbestendig en kwalitatief goed te maken (zie ook 'Wat willen we bereiken').

Ten tweede willen we de innovatieve en creatieve kracht van de samenleving beter benutten om zo tot een vernieuwing in zorg, ondersteuning en participatie te komen. Hiertoe hebben we, in verbinding met het Beleidsplan, ook een nieuwe Transformatieagenda 2017-2019 opgesteld.

In het Beleidsplan hebben we 45 actiepunten geformuleerd voor de periode 2017-2019. De focus van deze actiepunten is breed. Een kleine impressie: er wordt gewerkt aan de ontschotting en de lokale uitvoering van de Participatiewet (ook in relatie tot de ontwikkelingen bij Presikhaaf bedrijven), we investeren extra in preventie om problematische schulden te voorkomen en we zetten in op meer algemene voorzieningen voor onze inwoners.

Een aantal speerpunten uit de Uitvoeringsagenda 2016-2018 maakt onderdeel uit van deze 45 actiepunten. Van deze actiepunten geven we nu een actualisering van de stand van zaken.

Speerpunt 18: Transformatieagenda

De nieuwe Transformatieagenda 2017-2019 is in januari 2017 vastgesteld. Het doel van deze agenda is om met maatschappelijke partners en inwoners te werken aan onderwerpen die van groot belang zijn voor een toekomstbestendig Sociaal Domein. Wij concentreren ons op concrete projecten op 4 thema's: 'Preventie', 'Langer thuis wonen', het 'Versterken van algemene voorzieningen' en 'Afschaling van zorg en ondersteuning'. Binnen deze thema's zijn al diverse projecten ontstaan waar inwoners en maatschappelijke partners aan de slag gaan. Dat zetten we in 2018 voort. Evident is dat de thema's langer thuis, preventie en algemene voorzieningen op onderdelen met elkaar samenhangen; wij streven daarbij naar verbinding en versterking tussen projecten en de thema's.

- Voor het thema 'Langer thuis wonen' hebben we samen met inwoners en organisaties een aantal stappen gezet. De eerste projecten (Gelukkig Thuis en de Domoticakoffer) zijn van start gegaan, en een tweetal projecten staat op stapel. Een belangrijke voorwaarde voor het slagen van deze innovatieve projecten is de aandacht voor en borging van de uitvoering van de projecten. Hierover zullen we zowel intern als met onze partners keuzes moeten maken.

- Het thema 'Afschalen van zorg' heeft een sterke samenhang met een aantal actiepunten uit het Beleidsplan Sociaal Domein. Er lopen op dit thema diverse initiatieven, plannen en processen waarvan het een uitdaging is de samenhang te bewaken en deze elkaar te laten versterken. De drie speerpunten binnen dit thema zijn a) het versterken van het proces om vraag en aanbod beter op elkaar aan te laten sluiten binnen gestelde financiële kaders en in samenwerking met de samenleving en onze partners, b) ontwikkelen maatschappelijk aanbesteden en c) de financiering van maatschappelijke initiatieven.

- Binnen het thema 'Preventie' zijn de projecten actief Ouderschap en Integrale orthopedagogische gezinsondersteuning lopend. Ook hierbij zoeken wij steeds verbinding met andere thema's, zoals laaggeletterdheid. Hierdoor bereiken we meer inwoners, organisaties en ontwikkelen we steeds andere werkwijzen en samenwerkingsvormen.

- Binnen het thema 'Van maatwerkvoorziening naar algemene voorziening' is een drietal speerpunten benoemd: terugdringen/tegengaan van eenzaamheid, individuele mobiliteit en maatjes.

De keuze voor deze speerpunten komt voort de signalen die wij en onze partners uit het sociaal-maatschappelijk speelveld krijgen. Voorbeelden van lopende projecten op het thema eenzaamheid: sociale kaart doorontwikkelen, lichte vormen van dagbesteding. Op het thema mobiliteit/vervoer de enquête Heteren, Randwijk, Driel. Voorbeeld van het thema maatjes is het project statushouders.

In 2018 willen we een innovatief project starten rondom (v)echtscheidingsproblematiek (preventie). Tevens willen een project uitvoeren voor inwoners met een afstand op het thema eenzaamheid/maatjes onder regie van de kernteams.

Speerpunt 60: Kernteams: doorontwikkeling

Eind 2016 is de notitie 'Leidende principes' vastgesteld. Onder andere op basis daarvan is een aantal ontwikkelpunten voor 2017 en 2018 opgesteld. De kernteams zijn op dit moment, naast de reguliere cliëntcontacten, in het bijzonder met de volgende thema's bezig:

1. het versterken van de lokale basisstructuur, onder andere door innovatieve algemene voorzieningen te realiseren. Inmiddels zijn de thema's (v)echtscheidingsproblematiek en eenzaamheid in voorbereiding;
2. het introduceren van nieuwe werkwijzen, zoals kortdurende begeleiding en nog meer aanwezigheid bij maatschappelijke activiteiten in de kernen,
3. het intensiveren van de samenwerking met het loket Samenleven, en in het verlengde daarvan,
4. het opnieuw afbakenen van werkzaamheden.

In 2017 en vooral 2018 werken we hard aan het 'doorontwikkelen' van de kernteams op basis van de bevindingen uit de periode 2015-2017 (en de uitgangspunten in het Beleidsplan Sociaal Domein), zodat we daarmee naar een eindbeeld kunnen toewerken. Dit sluit ook nauw aan bij punt 3 en 4. We zien de kernteams daarbij in een breder perspectief, omdat deze deel uitmaken van onze toegang tot zorg en ondersteuning.

Daarnaast bekijken we ook (in het kader van een project over subsidiëring en aanbesteding in het Sociaal Domein) de wijze van financieren van de kernteams. Dit verloopt vooralsnog voornamelijk via subsidies.

Speerpunt 61: Jeugdzorg

Eind 2016 hebben wij een advies vastgesteld over de versterking van de 0de en de 1e lijn voor de doelgroep jeugd. Het beleidsmatige deel van dit speerpunt is daarmee afgerond. Voor wat betreft de uitvoering: de strekking van de te volgen koers is om de 0de en 1e lijn te versterken door a) het verruimen van de capaciteit (bij het maatschappelijk werk, STMR, en via MEE), b) door deskundigheidsbevordering en c) door het verbeteren van de samenwerking van instellingen die werken in de 0de en 1e lijn. De uitvoerende acties a en b zijn inmiddels uitgevoerd, zodat de capaciteit van STMR en MEE (voor de doelgroep jeugd in het bijzonder) is toegenomen. Bovendien is er een verbinding met het Lokaal Expertiseteam Jeugd Overbetuwe tot stand gekomen. Actie c om de samenwerking te verbeteren loopt momenteel en zal de komende tijd een vervolg krijgen.

Speerpunt 62: Arbeidsparticipatie, werk aan de winkel & Speerpunt 72: Lokaal alternatief Presikhaaf Bedrijven

(zie PNL-post 10)Jeugdzorg

In de Uitvoeringsagenda 2016-2018 zijn twee speerpunten opgenomen, die betrekking hebben op de Participatiewet, namelijk nummer 62 (Arbeidsparticipatie: werk aan de winkel/werkgeversbenadering) en nummer 72 (Lokaal alternatief Presikhaaf Bedrijven/lokale uitvoering Participatiewet). De raad heeft op 4 juli 2017 een motie aangenomen, om tot een samenhangend 'Beleidsplan uitvoering Participatiewet' te komen. Wij denken, dat beide thema's (de lokale uitvoering en de werkgeversbenadering) onderdeel zouden moeten uitmaken van ons nieuwe beleid en de uitvoering. Om die reden willen we beide speerpunten in 2018 gezamenlijk gaan oppakken. Leidend wordt allereerst ons 'Beleidsplan uitvoering Participatiewet'. Hierin beschrijven we onder andere onze visie op participatie, de voorgestelde integrale werkwijze en de samenhang met - bijvoorbeeld - de WMO. Dit beleidsplan gaan we uitvoeren: in 2018 maken we, nu aan een belangrijke randvoorwaarde (namelijk de samenvoeging van de gehele uitvoering van het Sociaal Domein tot één team) is voldaan, werk van een integrale benadering van zorg, ondersteuning en participatie.

Eén van de instrumenten om de (arbeidsmatige) participatie van onze inwoners te vergroten, is de werkgeversbenadering. Met dit instrument hebben we in 2016 en 2017 al ervaring opgedaan. We nemen ons totale instrumentarium om inwoners naar passende participatie te begeleiden kritisch onder de loep. We zetten de begeleiding van inwoners en de informatievoorziening aan werkgevers in 2018 voort, uiteraard binnen de kaders van ons nieuwe beleid én de leerpunten van de afgelopen jaren.

Speerpunt 63: Minimabeleid

In 2017 zijn er extra financiële middelen beschikbaar gekomen voor de uitvoering van het minimabeleid. Die middelen worden besteed aan:

1. De ophoging van de inkomensgrens voor de collectieve ziektekostenverzekering.
2. Bijstelling van het marginale tarief om de eigen bijdrage WMO te beperken.
3. Een structurele subsidie aan Stichting Noodfonds van de Overbetuwe diaconieën.
4. Stichting Leergeld.
5. Huiswerkbegeleiding minima

Naast deze concrete maatregelen zijn we in 2017 ook het feitelijke gebruik van de Gelrepas aan het bekijken middels een evaluatie. Ook bezien we of de inkomensgrens (in aanvulling op maatregel 1), behalve voor de collectieve ziektekostenverzekering, ook voor andere miniregelingen zou kunnen gelden. Bovendien nemen we de stapeling van eigen bijdragen onder de loep (in aanvulling op maatregel 2). De aanbevelingen die uit deze inventarisaties naar voren komen, brengen we in 2018 ten uitvoer. Uiteraard volgen we ook de besteding van de middelen, zoals die hierboven zijn geschreven.

Speerpunt 71: Integratie statushouders

De gemeente Overbetuwe heeft de ambitie om alle statushouders zo snel mogelijk naar vermogen te laten integreren en participeren in de Overbetuwe samenleving. Het team W&I is in juni 2017 met 2 fte (3 klantmanagers) uitgebreid. Zij zorgen ervoor dat eind van dit jaar alle statushouders in beeld zijn. Er is dan ook een volledig beeld van de activiteiten van de 'externe' partners en welke vragen van de statushouders zij kunnen oppakken. Voor alle betrokkenen in de ondersteuning van statushouders is duidelijk wie wat doet en hoe men elkaar kan versterken. Gezamenlijk zorgen we ervoor dat de statushouders zoveel mogelijk naar vermogen participeren en vooruit gaan op de participatieladder. Vanaf 2018 wordt het netwerk van externe partners en professionals direct door de klantmanagers ingezet voor de nieuwe statushouders die zich in Overbetuwe vestigen. Naast de inburgering, wordt er dan al zo spoedig mogelijk na vestiging, ingezet op de participatie en integratie van de statushouders. In 2016 en 2017 ontvangen de gemeenten van het Rijk extra middelen voor de integratie en participatie van statushouders. Dit is afgesproken in het Uitwerkingsakkoord Verhoogde Asielinstroom. De middelen worden beschikbaar gesteld volgens het uitgangspunt 'geld volgt vergunninghouder'. Per gehuisveste statushouder in 2016 en 2017 krijgt de gemeente volgens deze regeling € 4.430. Deze middelen zijn toereikend om de hier omschreven werkwijze in 2018 voort te zetten.

Overgewicht jeugd

Naast de speerpunten uit de Uitvoeringsagenda, willen we ook wat extra aandacht voor onze inzet op het gebied van de bestrijding van overgewicht bij jongeren. In de begroting van 2018 zijn hiervoor middelen opgenomen. In de komende jaren werken we aan gerichte preventie om overgewicht bij jongeren te voorkomen (JOGG) en obesitas aan te pakken bij jongeren die dit al hebben (GO!). De methoden 'Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG)' en 'Gezond Onderweg! (GO!)' hebben zich bewezen als duurzame leefstijlinterventie en zijn intensieve samenwerkingen tussen de gemeente, sport, huisartsen, ziekenhuis en zorgverzekeraars onder regie van de JOGG-regisseur en Kindergezondheidscoach van GO!. GO! is een pilot in Zetten en Herveld-Andelst van maart 2016 tot juli 2018 vanuit de transformatieagenda. JOGG is nieuw voor Overbetuwe en operationeel bij 121 andere gemeenten. Behalve voor middelen ten behoeve van de projecten zelf, zorgen we er ook voor dat de uitvoering goed wordt georganiseerd. We gaan immers met veel partijen samenwerken.

Saldi programma/ Wat mag het kosten?

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	39.894.411	39.894.411	39.894.411	39.894.411
Baten	9.866.415	9.866.415	9.866.415	9.866.415
Resultaat	-30.027.996	-30.027.996	-30.027.996	-30.027.996

Taakveld | 6.1 Samenkracht en burgerparticipatie

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	3.970.623	3.970.623	3.970.623	3.970.623
Baten	701.243	701.243	701.243	701.243
Resultaat	-3.269.380	-3.269.380	-3.269.380	-3.269.380

Taakveld | 6.2 Wijkteams

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	1.257.838	1.257.838	1.257.838	1.257.838
Resultaat	-1.257.838	-1.257.838	-1.257.838	-1.257.838

Taakveld | 6.3 Inkomensregelingen

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	10.913.628	10.913.628	10.913.628	10.913.628
Baten	8.581.819	8.581.819	8.581.819	8.581.819
Resultaat	-2.331.809	-2.331.809	-2.331.809	-2.331.809

Taakveld | 6.4 Begeleide participatie

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	4.911.549	4.911.549	4.911.549	4.911.549
Resultaat	-4.911.549	-4.911.549	-4.911.549	-4.911.549

Taakveld | 6.5 Arbeidsparticipatie

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	665.667	665.667	665.667	665.667
Resultaat	-665.667	-665.667	-665.667	-665.667

Taakveld | 6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	1.851.133	1.851.133	1.851.133	1.851.133
Resultaat	-1.851.133	-1.851.133	-1.851.133	-1.851.133

Taakveld | 6.71 Maatwerkdienstverlening 18+

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	4.901.798	4.901.798	4.901.798	4.901.798
Baten	583.353	583.353	583.353	583.353
Resultaat	-4.318.445	-4.318.445	-4.318.445	-4.318.445

Taakveld | 6.72 Maatwerkdienstverlening 18-

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	10.342.741	10.342.741	10.342.741	10.342.741
Resultaat	-10.342.741	-10.342.741	-10.342.741	-10.342.741

Taakveld | 6.81 Geëscaleerde zorg 18+

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	80.508	80.508	80.508	80.508
Resultaat	-80.508	-80.508	-80.508	-80.508

Taakveld | 6.82 Geëscaleerde zorg 18-

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	998.926	998.926	998.926	998.926
Resultaat	-998.926	-998.926	-998.926	-998.926

PNL-posten 2018-2021 uit bijlage II (met vermelding nummers uit PNL)

Nr.	Omschrijving	Jaar uitv.	Investerings
23.	<u>Minimabeleid</u>		
a.	Structureel bedrag	2018	
24.	<u>Preventie en integrale uitvoer. schuldhulpverlening</u>		
b.	Structureel bedrag	2018	
25.	<u>Sociale werkvoorziening</u>		
c.	Uitvoeringskosten Wsw	2018	
26.	Werkgeversservicepunt	2018	
27.	MFA Randwijk	2018	
	<i>Gedeelt. dekking t.l.v. besparing beheersvergoed. en deel vrijval exploit.kosten</i>		
			TOTAAL

Nr.	Omschrijving	Jaar uitv.	Eenmalig
22.	<u>Vorbereidingskosten 3 decentralisaties</u>		
	<u>Terugstorting algemene reserve</u>		
b.	Terugstorting 2018	2018	
24.	<u>Preventie en integrale uitvoer. schuldhulpverlening</u>		
a.	Eenmalig bedrag	2018	
25.	<u>Sociale werkvoorziening</u>		

a.	Frictiekosten GR Presikhaaf Bedrijven	2018	
b.	Opbouw lokale uitvoering Wsw	2018	
28.	Continuïteit online Dorpsplein en digit. Zorgplatf.	2018	
			TOTAAL

Beleidsindicatoren

Indicator	eenheid	periode	regio	waarde	Bron	Beschrijving
Jongeren met delict voor rechter	%	2015	Overbetuwe	1,58	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel	Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.
		2015	Nederland	1,45		
% Kinderen in armoede	%	2015	Overbetuwe	2,56	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel	Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.
		2015	Nederland	6,58		
% Jeugdwerkloosheid	%	2015	Overbetuwe	0,77	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel	Het percentage werkeloze jongeren (16-22 jaar).
		2015	Nederland	1,52		
Netto arbeidsparticipatie	%	2016	Overbetuwe	68,4	CBS - Arbeidsdeelname	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking.
		2016	Nederland	65,8		
Bijstandsuitkeringen	per 10.000 inw 18jro	2016	Overbetuwe	19,6	CBS - Participatie Wet	Het aantal personen met een bijstandsuitkering, per 10.000 inwoners.
		2016	Nederland	41,3		
Aantal re-integratievoorzieningen	per 10.000 inw 15-65jr	2016	Overbetuwe	27	CBS - Participatie Wet	Het aantal re-integratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar
		2016	Nederland	25,5		
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	2016	Overbetuwe	10,7	CBS - Beleidsinformatie Jeugd	Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar.
		2016	Nederland	10,7		
Jongeren met jeugdreclassering	%	2016	Overbetuwe	0,3	CBS - Beleidsinformatie Jeugd	Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar).
		2016	Nederland	0,5		
Jongeren met jeugdbescherming	%	2016	Overbetuwe	1	CBS - Beleidsinformatie Jeugd	Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.
		2016	Nederland	1,2		
Wmo-cliënten met een	per 10.000	2016	Overbetuwe	?	CBS - Monitor Sociaal Domein	Een maatwerkarrangement is

maatwerkarrangement inw

WMO

een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 180 deelnemende gemeenten.

2016 Nederland 62

PROGRAMMA 7 | VOLKSGEZONDHEID EN MILIEU

Toelichting

We willen een schone gemeente zijn waar het fijn wonen, werken en recreëren is. Niet alleen voor ons zelf, maar ook voor de generaties na ons. We willen een duurzame gemeente zijn/worden. Een toekomstbestendige gemeente met een langdurige balans tussen 'people, planet en profit'. Samen met inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties kunnen we, onder andere door in te spelen op lokale en regionale initiatieven, duurzaamheid in Overbetuwe verstevigen.

Beleidsnota's

Nota geluidbeleid	2009
Nota hogere grenswaarden	2009
Nota evenementen en geluid	2009
Nota bedrijven en geluid	2009
Geluidbeleid	2009
Klimaatbeleid	2009
Milieubeleidsplan	2009
Milieukompas voor de toekomst	2009
Waterplan Gemeente Overbetuwe	2008

Speerpunten / Wat willen we bereiken?

Een duurzame, veilige en gezonde samenleving.

Overbetuwe streeft ernaar in 2050 energieneutraal te zijn. De normen voor milieu en veiligheid voldoen minimaal aan de wettelijke normen. Op het gebied van de volksgezondheid sluiten wij aan op de regionale visie "publieke gezondheid".

Speerpunten / Wat gaan we er voor doen?

Speerpunt 20: Routekaart duurzaamheid

(zie PNL-post 31)

De gemeente ondersteunt diverse initiatieven die leiden tot maatregelen en investeringen door bedrijven en particulieren gericht op een afname van het energieverbruik en een reductie van de uitstoot van schadelijke stoffen o.a. door een hoger gebruik van wind-, zon- en warmte energie. In samenwerking met de raads werkgroep duurzaamheid stimuleren en organiseren wij verschillende allianties op dit gebied. In 2018 staat de uitrol van WATBETERS op het programma in de verschillende dorpskernen. Met het project BE+ richten wij ons met onze partners op het verduurzamen van bedrijventerreinen. Verder richt de gemeente zich op het continue verduurzamen van de eigen organisatie.

Speerpunt 78: Dijkverbetering en eventuele dijkteruglegging Waaldijk

Door klimaatverandering krijgen we te maken met hogere waterstanden. De dijk voldoet nu niet aan de normering. Vrijwel de gehele Waaldijk in Overbetuwe moet daarom worden versterkt. Waterschap Rivierenland heeft als kerntaken te zorgen voor veilige dijken en gaat het project uitvoeren. Het project heeft een looptijd van circa 8 jaar en doorloopt een drietal fasen: een verkenningsfase (2015-2018), een planfase (2018-2020) en een realisatiefase (2020-2023).

De dijkverlegging Oosterhout is in het Deltaprogramma opgenomen in de periode 2030-2050. Om te voorkomen dat inwoners en ondernemers (glastuinders) in Overbetuwe eerst te maken krijgen met dijkverbetering en enkele jaren later met een dijkteruglegging is vanuit Overbetuwe verzocht om deze werkzaamheden te combineren. Wanneer dijkteruglegging nu niet mogelijk blijkt, zal deze op de langere termijn moeten worden gepland dan wel achterwege moeten blijven. Het al dan niet doorgaan van de dijkteruglegging is afhankelijk van de actualisatie van de voorkeursstrategie van het Deltaprogramma, de financiering en de resultaten van de verkenning die nu wordt uitgevoerd. De actualisatie wordt opgeleverd in augustus 2018.

Speerpunt 65: Uitvoeringsprogramma handhaving

Op het gebied van handhaving is er medio 2017 een uitvoeringsprogramma vastgesteld. Dit programma zit ook op het jaar 2018. Voor een aantrekkelijke leefomgeving willen wij aan de ene kant voldoende ruimte geven aan inwoners en bedrijven, maar aan de andere kant ook zorgen voor toezicht en handhaving waar dit nodig is. In dit programma worden de prioriteiten aangegeven voor

handhaving op het gebied van APV, bijzondere wetten en omgevingsrecht (uitgezonderd milieu, dat via de ODRA loopt).

Saldi programma/ Wat mag het kosten?

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	8.389.942	8.389.942	8.389.942	8.389.942
Baten	8.259.093	8.259.093	8.259.093	8.259.093
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-130.849	-130.849	-130.849	-130.849

Taakveld | 7.1 Volksgezondheid

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	1.292.224	1.292.224	1.292.224	1.292.224
Resultaat	-1.292.224	-1.292.224	-1.292.224	-1.292.224

Taakveld | 7.2 Riolering

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	2.321.491	2.321.491	2.321.491	2.321.491
Baten	3.354.292	3.354.292	3.354.292	3.354.292
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	1.032.801	1.032.801	1.032.801	1.032.801

Taakveld | 7.3 Afval

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	3.623.372	3.623.372	3.623.372	3.623.372
Baten	4.832.351	4.832.351	4.832.351	4.832.351
Resultaat	1.208.979	1.208.979	1.208.979	1.208.979

Taakveld | 7.4 Milieubeheer

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	1.068.896	1.068.896	1.068.896	1.068.896
Resultaat	-1.068.896	-1.068.896	-1.068.896	-1.068.896

Taakveld | 7.5 Begraafplaatsen

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	83.959	83.959	83.959	83.959
Baten	72.450	72.450	72.450	72.450
Resultaat	-11.509	-11.509	-11.509	-11.509

PNL-posten 2018-2021 uit bijlage II (met vermelding nummers uit PNL)

Nr.	Omschrijving	Jaar uitv.	Inve
29.	Duurzame energie	2018	
31.	<u>Routekaart duurzaamheid</u>		
a.	Kap.lasten investeringen duurzaamheidsmaatreg.	2018	
32.	Verhoging budget ODRA ivm invent. bedrijvenbest.	2018	
			TOT

Nr.	Omschrijving	Jaar uitv.	Een
30.	Lokale acties publieke gezondheid	2018	
31.	<u>Routekaart duurzaamheid</u>		
b.	Routekaart duurzaamheid jaarschijf 2018	2018	
33.	Project Steenbreek (vergroening straten en tuinen)	2018	
			TOT

Beleidsindicatoren

Indicator	eenheid	periode	regio	waarde	Bron	Beschrijving
Fijn huishoudelijk restafval	kg per inwoner	2015	Overbetuwe	131	CBS - Statistiek Huishoudelijk afval	Niet gescheiden ingezameld huishoudelijk afval.
		2015	Nederland	200		
Hernieuwbare elektriciteit	%	2015	Overbetuwe	1,6	Rijkswaterstaat Klimaatmonitor	Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.
		2015	Nederland	11,8		

PROGRAMMA 8 | RUIMTELIJKE ORDENING EN VOLKSHUISVESTING

Toelichting

Overbetuwe ontwikkelt door als een onderscheidende, krachtige gemeente met een aangenaam woon-, leef- en vestigingsklimaat. Vanzelfsprekend rekening houdend met de interne en externe ontwikkelingen in de toekomst. Voortbouwend op de aanwezige omgevingskarakteristieken en kwaliteiten in de samenleving. En vanzelfsprekend integraal; we zetten in op het verbinden van mensen, netwerken, beleidsvelden én identiteit en beleving.

Beleidsnota's

Toekomstvisie+	2009
Beeldkwaliteitplan Heteren Centrum	2016
Beeldkwaliteitplan Centrum Elst	2016
Woonvisie 2010 - 2015	2009
Welstandsnota 2016	2016

Speerpunten / Wat willen we bereiken?

Een goede kwaliteit van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften.

Speerpunten / Wat willen we er voor doen?

Speerpunt 19: Woonagenda

(zie PNL-post 35)

Wij zijn op dit moment samen met partners bezig met het realiseren van de opgaven en ambities uit de nieuwe Woonagenda Overbetuwe 2020. Hierin zijn ook de aandachtspunten uit het coalitieprogramma meegenomen. Wij streven naar een passend huis, in een prettige leefomgeving, voor onze inwoners. De Woonagenda vormt een toetsingskader en agenda om hieraan samen met partners op de woningmarkt te werken. We stellen aan het begin van ieder jaar een jaaragenda op met de belangrijkste opgaven. Vanaf 2018 werken we met prestatieafspraken tussen gemeente, corporaties en huurdersverenigingen aan de realisatie van de doelen uit de Woonagenda.

Speerpunt 50: Gelderse corridor

Een belangrijk onderwerp in de fysieke leefomgeving van onze gemeente is de Gelderse corridor. Dit is een provinciale gebiedsopgave voor de zone rondom Waal, A15 en Betuweroute. Op het niveau van de gehele corridor zijn de betrokken partijen (onderwijsinstellingen, overheden en ondernemers) begin 2017 tot overeenstemming gekomen over een aangescherpte ambitie. Via het samenwerkingsverband Logistics Valley geven partijen hier in 2018 verdere uitwerking aan. Omdat de doelstelling van de Gelderse Corridor gaat over het verbeteren van het woon- en werkklimaat, werken we in Knoop 38 aan een Gebiedsvisie en Gebiedsprogramma. Onder coördinatie van de provincie. Aanleiding hiervoor is hun initiatief voor een railterminal bij het huidige rangeerterrein aan de Betuweroute. Halverwege 2017 zijn de laatste onderzoeken opgeleverd w.o. het integraal milieuonderzoek. Tevens heeft de provincie medio 2017 besloten over een financiële reserveringen van 35 miljoen voor Knoop 38 en railterminal. In oktober en november zijn dan inhoudelijke besluiten aan de orde in de gemeenteraad en provinciale staten. Daarmee kunnen betrokken partijen in 2018 starten met uitwerking en realisatie van het gebiedsprogramma Knoop 38.

Speerpunt 51: Omgevingsvisie

Op dit moment is de nieuwe Omgevingsvisie in de maak. Begin 2018 is er één visie voor de duurzame fysieke leefomgeving in Overbetuwe en het gebruik ervan. In dit strategische document zijn vele sectorale plannen geïntegreerd tot één overzichtelijk sturend document. Het wordt een gebiedsgerichte visie, niet een optelsom van sectorale beleidsnota's. Hiermee hebben we voor 2018 en daarna een duidelijke ambitie met een scherpe focus. Alles doen kan immers niet, keuzes zijn vereist. De Omgevingsvisie is in co-creatie met de samenleving opgesteld. Alle input hebben we eerst samengevat in de Omgevingsagenda. Het bevatte de geagendeerde ontwikkelingen en thema's en gaf de leidende principes voor het vervolgproces. E.e.a. gericht op het oplossend vermogen van partijen. Na vaststelling door de gemeenteraad moet er in 2018 en in de periode daarna (binnen de gekozen koers) genoeg ruimte zijn voor eigen invulling en oplossingen van alle betrokkenen.

De Omgevingsvisie wordt procesmatig en inhoudelijk in de geest van de Omgevingswet opgesteld. Ondank berichtgeving in de pers dat de inwerkingtreding van de wet wordt uitgesteld, bereiden we ons vanaf medio 2017 toch voor op de implementatie van de wet. Dit om de organisatie tijdig gereed te hebben wanneer de wet (nu verwacht in 2019) in werking treedt.

Speerpunten 54 en 55: Elst Centrum en Heteren Centrum

We werken aan een kwaliteitsverbetering van de winkelkernen in Elst en Heteren. Voor project Elst Centrum werd in totaal 4,5 mln beschikbaar gesteld. Het project wordt in 2017 afgerond en naar verwachting binnen deze financiële kaders. Tevens vindt een evaluatie plaats. In 2018 worden hiervoor geen activiteiten meer verwacht. De nazorgfase zal in de eerste helft van 2018 worden afgerond. Voor het Centrumplan Heteren worden in 2018 de plannen verder uitgewerkt voor de plint met detailhandel en woningen. Het betreft een flexibel plan om adequaat in te kunnen spelen op de marktbehoefte. In 2017 werd de openbare ruimte van het plein met een tijdelijke constructie verhard. In 2018 wordt de openbare ruimte van en om het plein definitief gerealiseerd.

Speerpunt 56: Schil Zetten-Hemmen

Het project Schil Zetten Hemmen voorziet in de realisatie van een algemene begraafplaats in Zetten en is onderdeel van een landschappelijke bufferzone. In de begroting 2017 werd hiervoor een taakstellend budget van € 350.000 opgenomen (jaarschijf 2017 PNL). De bestemmingsplanprocedure hiervoor is opgestart. In de komende periode wordt, mede op basis van onderzoeken en consequenties daarvan, bezien of het project haalbaar is binnen het beschikbaar gestelde budget.

Speerpunt 58a: Landschapsparken Park Lingezegen

Eind 2018 zullen naar verwachting alle werkzaamheden voor het realiseren van de basisuitrusting afgerond zijn. De verdere ontwikkeling van Park Lingezegen heeft bijzondere aandacht. Er zullen keuzes gemaakt moeten worden wat met het begrotingsoverschot van 4 mln. van de Parkorganisatie gaat gebeuren. Hierbij is er specifieke aandacht voor missing links, knelpunten en overige benodigde verbindingen en mogelijke grondaankoop van de provincie. Daarnaast zal er een nieuwe parkorganisatie moeten worden ingericht voor de vervolgfase welke ziet op het beheer en bewaken van de kwaliteit. Om het beheer juridisch goed te borgen zal in ieder geval de WGR aangepast moeten worden.

Speerpunt 58b: Landschapspark De Danenberg

Voor de ontwikkeling van landschapspark de Danenberg is een voorlopig stedenbouwkundig en landschappelijk ontwerp gemaakt. Dit is in 2017 als onderdeel van het voorontwerp bestemmingsplan gepubliceerd om de reacties uit de omgeving op te halen. Naar aanleiding van de ontvangen reacties op het voorlopig ontwerp zijn ontwerpateliers georganiseerd met de direct omwonenden om de verschillende locaties binnen het plangebied verder uit te werken. Deze uitwerkingen worden meegenomen in de uitwerking naar een definitief ontwerp. Op basis van het definitief stedenbouwkundig ontwerp brengen we het ontwerp bestemmingsplan in procedure. De verwachting is dat het definitief ontwerp in 2018 wordt afgerond, waarna het ontwerp bestemmingsplan in procedure wordt gebracht. Wanneer het stedenbouwkundig ontwerp verder is uitgewerkt wordt dit aan de omwonenden gepresenteerd. Daarnaast worden ook de overeengekomen privaatrechtelijke afspraken geactualiseerd. Deze kunnen financiële consequenties hebben.

Speerpunt 59: Extra huisvesting eigen inwoners en statushouders

In Overbetuwe worden nog veel nieuwe woningbouwlocaties ontwikkeld (o.a. De pas) met een aantrekkelijke mix van koop- en huurwoningen. Inzet op versnelling van de bouw van (sociale huur)woningen wordt, vanuit de Woonagenda 2020, voorzien na oplevering van de resultaten woningbouwprioritering in vierde kwartaal 2017. We maken hierover voor de categorie sociale huur in de tweede helft van 2017 ook prestatieafspraken met de woningcorporaties voor de periode 2018 en verder.

De markt voor sociale huurwoningen staat onder druk. We bezien de effecten van de tijdelijke woningbouw en de eventuele noodzaak tot plaatsing van extra tijdelijke woningen. Wij willen deze extra inspanning plegen om vluchtelingen met status conform de wettelijke taakstelling op een zodanige wijze te huisvesten dat de wachttijd van reguliere woningzoekenden niet langer wordt. In het bestuursakkoord "Verhoogde Asielinstroom" (november 2015) is een financiële verrekensystematiek afgesproken. Dit systeem houdt in dat gemeenten die niet aan de wettelijke huisvestingstaakstelling voldoen, een "boete" krijgen. Het rijk stelt hierbij voor om deze gemeenten de kosten in rekening te brengen die het COA extra maakt doordat een vergunninghouder langer in een AZC verblijft. In het akkoord is afgesproken dat dit systeem op 1 juli 2016 in werking zou treden. Dat is echter niet gelukt. Aan de landelijke regietafel is afgesproken dat er vanaf 1 juli 2016 gemonitord wordt welke gemeenten achterstanden oplopen.

Het Rijk is bezig dit verrekensysteem vast te leggen in een wet (Wet kostenverhaal huisvesting vergunninghouders). Het kan om een bedrag gaan van ca. € 1.850 euro per maand per statushouder.

Deze "boete" gaat onderdeel uitmaken van de interventieladder interbestuurlijk toezicht (niveau 4 die door provincies wordt gehanteerd bij het uitvoeren van hun toezicht). Om gemeenten een 'boete' op te leggen dient wel sprake te zijn van verwijtbaar gedrag. Het is op dit moment niet duidelijk wanneer het wetsvoorstel aan het parlement wordt aangeboden. Gelet op de duur van de kabinetsformatie is het twijfelachtig of deze wet nog in 2017 in werking treedt.

De achterstand in Overbetuwe bedroeg per 1 januari 2017 41 te huisvesten statushouders. De taakstelling voor 2017 bedraagt 64 personen (totale taakstelling; 105 personen). Per 1 augustus 2017 zijn reeds 59 personen gehuisvest. Tot begin oktober worden in ieder geval nog eens 22 personen gehuisvest. De sinds 2014 opgelopen achterstand wordt daarmee merkbaar ingelopen. De verwachting lijkt gerechtvaardigd dat Overbetuwe eind 2017 de gehele achterstand in het huisvesten van statushouders heeft ingelopen en de wettelijke taakstelling gaat halen.

Speerpunt 74: Herprogrammering Woningbouw

In februari 2017 werd de Woonagenda unaniem door de Raad vastgesteld. Daarna zijn we voortvarend aan de slag gedaan met het (daarin genoemde) speerpunt 'prioritering woningbouw'. We veranderen het woningbouwprogramma zodat het beter aansluit bij de behoefte van mensen die een nieuwe woning zoeken. De behoefte aan sociale woningbouw maakt hiervan per definitie onderdeel uit. We lossen de 'overprogrammering' op en voorzien tegelijkertijd in de kwaliteiten die gewenst zijn (andere segmenten, typologieën en woonmilieus). Tevens dragen we bij aan 'versnelling' door meer focus te leggen op kansrijke projecten; dit zijn initiatieven die sociale woningbouw bieden dan wel op een andere wijze onderscheidend zijn. We verwachten dat dit vanaf 2018 leidt tot snellere woningbouw en een blijvend betere match tussen vraag en aanbod. Dit proces dat in 2017 wordt doorlopen, moet vanaf 2018 een meer flexibele en adaptieve wijze van programmeren mogelijk maken waar - passend bij de behoefte - ruimte gemaakt kan worden voor goede nieuwe woningbouwplannen.

Saldi programma/ Wat mag het kosten?

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	2.422.056	2.422.056	2.422.056	2.422.056
Baten	1.359.034	1.359.034	1.359.034	1.359.034
Resultaat	-1.063.022	-1.063.022	-1.063.022	-1.063.022

Taakveld | 8.1 Ruimtelijke Ordening

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	781.963	781.963	781.963	781.963
Baten	151.705	151.705	151.705	151.705
Resultaat	-630.258	-630.258	-630.258	-630.258

Taakveld | 8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	421.642	421.642	421.642	421.642
Baten	361.515	361.515	361.515	361.515
Resultaat	-60.127	-60.127	-60.127	-60.127

Taakveld | 8.3 Wonen en bouwen

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	1.218.451	1.218.451	1.218.451	1.218.451
Baten	845.814	845.814	845.814	845.814
Resultaat	-372.637	-372.637	-372.637	-372.637

PNL-posten 2018-2021 uit bijlage II (met vermelding nummers uit PNL)

Nr.	Omschrijving	Jaar uitv.	Invester. BCF
34.	Schil Zetten-Hemmen	2017	
			TOTAAL

Nr.	Omschrijving	Jaar uitv.	Eenmalig BCF
35.	Taakveld Wonen/ Uitvoering Woonagenda 2020		
a.	Taakv. Wonen/ Uitv. Woonagenda 2020 jaar 2018	2018	
b.	Taakv. Wonen/ Uitv. Woonagenda 2020 jaar 2019	2019	
c.	Taakv. Wonen/ Uitv. Woonagenda 2020 jaar 2020	2020	
36.	Invoering Omgevingswet	2018	
37.	Project handhaving strijdige bewoning	2018	
38.	Project BAG-terugmeldingen	2018	
			TOTAAL

Beleidsindicatoren

Indicator	eenheid	periode	regio	waarde	Bron	Beschrijving
Woonlasten éénpersoonshuishoudens	euro	2017	Overbetuwe	535	COELO, Groningen	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
		2017	Nederland	644		
Woonlasten meerpersoonshuishouden	euro	2017	Overbetuwe	618	COELO, Groningen	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
		2017	Nederland	723		
WOZ-waarde woningen	dzd euro	2016	Overbetuwe	223	CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken	De gemiddelde WOZ waarde van woningen.
		2016	Nederland	723		
Nieuwbouw woningen	aantal per 1.000 woningen	2014	Overbetuwe	7,5	ABF - Systeem Woningvoorraad	Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen.
		2016	Nederland	209		
Demografische druk	%	2014	Nederland	6		
		2017	Overbetuwe	76,2	CBS - Bevolkingsstatistiek	De som van het aantal personen van 0 tot 15 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 15 tot 65 jaar.
		2017	Nederland	69		

PROGRAMMA 9 | FINANCIËN EN BEDRIJFSVOERING

Toelichting

Gemeente Overbetuwe voert een vernieuwend, solide financieel beleid. We doen geen uitgaven die we niet kunnen betalen en kiezen voor goede langetermijn investeringen. Door realistisch te begroten en regelmatig te rapporteren, houden we grip op onze financiën. We spannen ons in om de gemeentelijke lasten voor onze inwoners op een laag niveau te houden. We behoren nu tot de 15% goedkoopste gemeenten van Nederland.

Binnen dit programma zijn de volgende speerpunten geformuleerd:

- Invoeren “anders werken, altijd digitaal, plaatsonafhankelijk (@@P)”
- Zorgen voor solide en toekomstbestendige financiën
- Verbeteren sturing
- visie op vastgoed

In de paragraaf bedrijfsvoering vindt u op hoofdlijnen nadere informatie over deze speerpunten en andere bedrijfsvoeringsaspecten.

Speerpunten / Wat willen we bereiken?

De gemeentelijke bedrijfsvoering volgt en anticipeert op ontwikkelingen in de maatschappij, door de optimale ondersteuning van het primaire proces. Dit komt tot uiting in een solide, transparante, vraaggerichte en flexibele bedrijfsvoering ten behoeve van dit primaire proces. In 2020 kenmerkt de relatie van bedrijfsvoering met het primaire proces zich als een ‘klant-leverancier’ relatie. De komende jaren werken we daar als organisatie, samen met externe partners, in juiste stappen naartoe.

Speerpunten / Wat willen we er voor doen?

Speerpunt 67: Visie op vastgoed

De basis rondom maatschappelijk vastgoed is met de vulling van het vastgoedbeheersysteem op orde. Hiermee is er goed inzicht in de kwantitatieve en kwalitatieve eigenschappen van het vastgoed. Naast een inventarisatie van de wensen en behoeften van de gebruikers zijn er eind 2017 scenario's opgesteld waarmee richting kan worden gegeven aan de vastgoedportefeuille van de gemeente. Aan de hand van het gekozen scenario kan in 2018 een integrale visie op vastgoed worden vastgesteld. Hiermee wordt duidelijk wanneer, welke accommodatie voor de beleidsdoelstellingen op maatschappelijk gebied ingezet kan worden. Ook is deze visie een basis om te beslissen over verkoop of onderhoud van het maatschappelijk vastgoed. Met de visie kan verder worden ingezet op voorzieningen op maat voor toekomstbestendige dorpen.

In de Uitvoeringsagenda 2016-2018 hebben we diverse speerpunten opgenomen die specifiek betrekking hebben op dienstverlening, organisatieontwikkeling en bedrijfsvoering.

Voor 2018 (en komende jaren) staan de volgende speerpunten nog ter (verdere) uitvoering.

- Speerpunt 42: Van buiten naar binnen
- Speerpunt 44: Flexibel werken met passende faciliteiten
- Speerpunt 46: Door ontwikkelen dienstverlening
- Speerpunt 48: Verbeterde Planning & Control – cyclus
- Speerpunt 70: Goed rentmeesterschap

De dienstverlening aan onze inwoners is klantgericht, duidelijk en bij de tijd. Hiertoe hebben we een nieuwe dienstverleningsvisie opgesteld die we met ingang van het tweede kwartaal van 2017 zijn gaan uitrollen. Daarbij geven we invulling aan:

- Vernieuwen van de website, waarbij de focus ligt op digitale dienstverlening en minder op informatieverstrekking;
- Aanpassen kwaliteitshandvest, zodat deze past bij een nieuwe toekomstbestendige dienstverlening.
- Nieuwe afspraken maken over dienstverleningskanalen (zoals het werken op afspraak, werken met gastheer/gastvrouw, telefonische bereikbaarheid, openingstijden, nieuwe werktijden).

De komende jaren werken we aan het centraliseren en toekomstbestendig maken van de gemeentelijke huisvesting. We dragen zorg voor een adequate, centrale huisvesting voor bestuur en medewerkers in een toekomstbestendig en duurzamer gebouw. Met daarbij de faciliteiten die nodig zijn om medewerkers op de plaats en het tijdstip te kunnen laten werken die het meest efficiënt zijn vanuit de organisatiedoelen. En faciliteiten die de flexibiliteit bieden om wijzigingen in de omvang en structuur van de organisatie adequaat op te kunnen vangen.

Vanuit goed rentmeesterschap blijven we zorgdragen voor solide en toekomstbestendige gemeentefinanciën. Daarbij zorgen we voor een goed eenmalig en structureel weerstandsvermogen. Dit houdt onder andere in:

- Een algemene reserve van behoorlijke omvang (minimumnorm hanteren);
- Meerjarig structurele begrotingsoverschotten van een gezond niveau;
- Het uitbreiden van risicomanagement (in december 2017 nota ter vaststelling door de raad);
- Een consistent beleid voeren t.a.v. belastingen en heffingen (anticiperen op toekomstige ontwikkelingen lokale belastingen).

Saldi programma/ Wat mag het kosten?

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	13.530.157	13.530.157	13.530.157	13.530.157
Baten	1.044	1.044	1.044	1.044
Resultaat	-13.529.113	-13.529.113	-13.529.113	-13.529.113

Taakveld | 0.4 Overhead

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	13.530.157	13.530.157	13.530.157	13.530.157
Baten	1.044	1.044	1.044	1.044
Resultaat	-13.529.113	-13.529.113	-13.529.113	-13.529.113

PNL-posten 2018-2021 uit bijlage II (met vermelding nummers uit PNL)

Nr.	Omschrijving	Jaar uitv.	Invest
39.	<u>Aanpassing huisvesting</u>		
a.	Fase 1 (al beschikbaar gesteld)	2017	
	<i>Dekking door struc. voordeel bedr.voering</i>		
b.	Fase 2 (gebouw)	2018	
	Fase 2 (meubilair)	2018	
	<i>Dekking door struc. voordeel bedr.voering</i>		
	<i>Dekking door inzet bestemmingsreserve kapitaallasten</i>		
			TOTA

PROGRAMMA 10 | ALGEMEEN BESTUUR

Toelichting

Regionale samenwerking

De gemeente Overbetuwe, liggend in het hart van de regio Arnhem-Nijmegen, is een groot voorstander van regionale samenwerking. Zo wordt samengewerkt met andere gemeenten in allerlei samenwerkingsverbanden (met Lingewaard, subregio Arnhem (sociaal domein), regio Arnhem-Nijmegen (economie, mobiliteit, wonen en duurzaamheid), VGGM, Gelderse Corridor etc.). Overbetuwe vindt het belangrijk dat de regionale samenwerking effectief en slagvaardig is opgezet om de gezamenlijke doelen te realiseren. Dat is noodzakelijk om de concurrentiepositie, aantrekkingskracht en bereikbaarheid van onze regio te versterken.

De gemeente Overbetuwe is zowel qua omvang (inwoners en oppervlakte) als geografische ligging een factor van betekenis in het regionale en provinciale krachtenveld. Dit wordt nog versterkt door de van oudsher zeer actieve, zelfbewuste en coöperatieve houding van bestuur en organisatie in de regio. Wij weten wat we als gemeente te bieden hebben en opereren als betrouwbare partner vanuit een duidelijke visie. Wij werken daarbij efficiënt en resultaatgericht en stimuleren innovatieve oplossingen. Vanuit onze krachtige, zelfstandige positie gaan wij samenwerking aan met anderen als deze een meerwaarde biedt voor onze inwoners, organisaties, instellingen en bedrijven. Ook staan wij open voor samenwerking, zowel binnen als buiten onze gemeente, om daarmee anderen te helpen. We zijn daarmee een gemeente die gericht is op de samenleving, lokaal en regionaal.

Beleidsnota's

Speerpunten / Wat willen we bereiken?

Het versterken van de levendigheid en sociale vitaliteit van de kernen vanuit de urgentie van de kernen zelf.

Er komt meer ruimte voor inzet van de samenleving en voor initiatieven van bewoners zelf. Daarnaast het opdoen en delen van ervaring in de 'nieuwe' manier van samenwerken tussen samenleving en gemeente.

Speerpunten / Wat gaan we er voor doen?

Speerpunt 1: Kernenestafette

Met de Kernenestafette hebben we in 2016 en 2017 de dorpen en wijken ondersteund bij het bepalen en uitvoeren van hun agenda's. Voor 2018 bekijken we hoe we deze werkwijze kunnen uitbreiden en de verbinding tussen het fysieke en sociale domein kunnen versterken. We maken zichtbaar wat er gebeurt in onze kernen en onderzoeken hoe wij nog meer per kern tot maatwerk kunnen komen.

Speerpunt 76: Regionale positionering vanuit economisch perspectief

Gemeente Overbetuwe heeft de overtuiging dat regionale samenwerking een belangrijke voorwaarde is om een duurzame economische ontwikkeling te realiseren. Wij hebben wij in het (nabije) verleden veel inzet gepleegd om de regionale samenwerking te versterken. Wij zetten onze actieve deelname aan o.a. de Economic Board Arnhem Nijmegen, het Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem Nijmegen en in Euregioaal verband in 2018 voort waarbij wij streven naar een continue verbetering van het vestigingsklimaat met een duidelijke positionering van onze gemeente in het hart van de regio.

Saldi programma/ Wat mag het kosten?

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	2.685.439	2.685.439	2.685.439	2.685.439
Baten	733.748	733.748	733.748	733.748
Resultaat	-1.951.691	-1.951.691	-1.951.691	-1.951.691

Taakveld 0.1 | Bestuur

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	1.618.067	1.618.067	1.618.067	1.618.067
Resultaat	-1.618.067	-1.618.067	-1.618.067	-1.618.067

Taakveld 0.2 | Burgerzaken

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	1.067.372	1.067.372	1.067.372	1.067.372
Baten	733.748	733.748	733.748	733.748
Resultaat	-333.624	-333.624	-333.624	-333.624

PNL-posten 2018-2021 uit bijlage II (met vermelding nummers uit PNL)

Er zijn geen PNL-posten bij dit programma.

PARAGRAFEN

I. Lokale lasten

Inleiding

In deze paragraaf bieden wij inzicht in het beleidskader rond de lokale heffingen, de soorten heffingen, de tariefs- en kostenontwikkeling, de lokale lastendruk en het kwijtscheldingsbeleid.

Het nieuwe Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) bepaalt dat de overheadkosten verantwoord worden op het taakveld "ondersteuning organisatie". In het BBV zijn geen voorschriften opgenomen hoe de overhead aan tarieven moet worden toegerekend.

In de eind 2016 vastgestelde "Financiële verordening gemeente Overbetuwe 2017" zijn de kaders opgenomen voor de extra comptabele toerekening van overheadkosten.

De belangrijkste uitgangspunten voor het toerekenen van de overheadkosten zijn:

- a. De overhead wordt aan taakvelden toegerekend op basis van een opslag op het uurtarief.
- b. Dit uurtarief is voor alle team gelijks, m.u.v. de Helster en team openbare werken. Daarvoor geldt de helft.

Indeling van deze paragraaf

Het BBV geeft minimum voorschriften voor de inhoud van deze paragraaf. Voor de duidelijkheid volgen wij in deze paragraaf de volgorde van de voorschriften.

U vindt daarna de volgende hoofdstukken:

1. Nadere uitwerking c.q. concretisering van de uitgangspunten voor de toerekening van de overhead.
2. Een overzicht van de geraamde inkomsten per heffing.
3. Het beleidskader van de lokale heffingen.
4. De hoofdlijnen van de beleidsuitgangspunten, de tarieven en de kostendekking van de heffingen die maximaal kostendekkend mogen zijn.
5. Een aanduiding van de lokale belastingdruk.
6. Een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid.

Nadere uitwerking c.q. concretisering van de uitgangspunten voor de toerekening van de overhead 2018.

Gekozen is voor een systematiek die eenvoudig toepasbaar is: een verdeelsystematiek op basis van de personeelskosten.

Voor de berekening van de kostendekking van producten en diensten die bij een derde in rekening worden gebracht worden alle kosten van het taakveld "ondersteuning organisatie" aan de overige taakvelden toegerekend op basis van een opslag op het uurtarief.

Voor de bepaling van de opslag worden de totale overheadkosten gedeeld door het aantal aan alle taakvelden toe te rekenen uren. Dit is het uniforme uurtarief.

In verband met de lagere behoefte aan ondersteuning én lagere kosten voor ICT en facilitaire diensten wordt het uurtarief voor de buitendiensten (dit zijn: De Helster en Openbare werken) bepaald op de helft van het tarief van de overige teams. Het uurtarief voor de overige teams wordt bepaald door het totaal resterende overheadkosten te delen door het totaal van de uren van die teams.

De uitwerking van deze uitgangspunten:

Basis: totale overheadkosten 2018: € 13.529.113

Totaal aantal uren 2018 voor 328,65 fte: 463.690 uur

In de kosten van overhead zijn opgenomen: 159.210 uur

De aan taakvelden toe te rekenen uren zijn dan: 304.480 uur.

Rekening houdende met de verhouding tussen de uurtarieven van De Helster / Openbare Werken en de overige teams worden de tarieven:

- voor De Helster en Openbare Werken: € 24,61
- voor de overige teams: € 49,22.

Ten opzichte van 2017 daalt het overhead tarief (voor de overige teams) met € 4,27. De belangrijkste verklaring hiervoor is de toename van de formatie o.a. door de opname in het P-budget van de medewerkers t.b.v. de uitvoering van het sociale domein.

De inkomsten per heffing en de kostendekking

Vanaf 2017 moet de gemeente in deze paragraaf een overzicht opnemen van de baten en lasten voor de heffingen waarbij sprake is van het verhalen van kosten.

In het volgende overzicht zijn de geraamde opbrengsten van alle gemeentelijke heffingen opgenomen voor 2017 en 2018. Daarbij is tevens aangegeven of er sprake van een dienstverlening waarvoor de maximale kostendekking geldt.

Heffing	kostenplaats	begroot	begroot
		2017	2018 incl.
		incl. begr wijz	tariefsverh.
OZB woningen + niet-woningen	6.061.1000	€ 6.826.542	
Hondenbelasting	6.064.1010	€ 278.080	
Rioolheffing	6.720.2000	€ 2.414.595	
Reinigingsheffingen	6.730.2000	€ 3.767.760	
Marktgelden/standplaatsen	6.330.1000/05	€ 36.001	
Lijkbezorgingsrecht	6.750.1000	€ 71.379	
Reclamebelasting	6.064.1005	€ 75.000	
Precariobelasting	6.064.1010	€ 1.091.250	
Leges omgevingsvergunningen	6.830.3030	€ 768.000	
Overige leges	diverse	€ 951.980	
<i>subtotaal bruto inkomsten</i>		€ 16.280.587	
Kwijtschelding	6.630.3015	- € 179.000	
Totaal netto opbrengst heffingen		€ 16.101.587	

Het beleidskader van de lokale heffingen

Onroerende-zaakbelastingen (OZB)

Beleidskader

Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ), Verordening onroerende-zaakbelastingen gemeente Overbetuwe 2017.

Algemeen

Jaarlijks worden de WOZ-waarden voor woningen en niet-woningen vastgesteld. Deze WOZ-waarde is de grondslag voor de aanslag OZB. Wij zorgen voor een tijdige en correcte verzending van de waardebeschikkingen (WOZ-waarde) en belastingaanslagen. Beschikkingen worden zoveel mogelijk met dagtekening 28 februari 2018 (wettelijke termijn) verzonden. Ook de afhandeling van bezwaarschriften vindt tijdig plaats. De termijn voor het doen van een uitspraak is het einde van het kalenderjaar, maar wij streven ernaar de bezwaren tegen de WOZ-waarde binnen 5 maanden en de bezwaren tegen de overige belastingen binnen 3 maanden af te handelen.

Tariefontwikkeling

In de kadernota 2018 staat vermeld dat voor de begroting wordt uitgegaan van een beperkte verhoging van 1,5%. We handhaven die verhoging van 1,5% per jaar.

Herwaardering

voor het belastingjaar 2018 zal de OZB worden gebaseerd op de nieuwe WOZ-waarden per de waardepeildatum 1 januari 2017. Uitgangspunt is dat schommelingen van WOZ-waardes geen invloed hebben op de hoogte van de gemiddelde aanslag OZB. Niet wanneer waardes dalen, maar ook niet als waardes stijgen. Wel kan het natuurlijk zo zijn dat bepaalde typen onroerende zaken een waardeontwikkeling laten zien die van het gemiddelde afwijkt, hetgeen dan ook tot een hogere of lagere belastingaanslag zal leiden. De definitieve OZB-tarieven kunnen pas worden vastgesteld nadat de gegevens over de waardeontwikkeling bekend zijn.

Vrijstellingen

Naast de verplichte vrijstelling op grond van artikel 220d van de Gemeentewet zijn in de verordening o.a. vrijstellingen opgenomen voor: onroerende zaken die dienen voor de publieke dienstverlening, straatmeubilair, plantsoenen en begraafplaatsen.

Hondenbelasting

Beleidskader

Verordening hondenbelasting gemeente Overbetuwe 2017.

Algemeen

De hondenbelasting is een algemene belasting waarvan de opbrengst in de algemene middelen vloeit en van waaruit gemeenten zelf mogen bepalen waaraan het wordt besteed. Uit onze inkomsten van de hondenbelasting worden onder andere de aanleg, het onderhoud en de schoonmaak van de hondenvoorzieningen (honden uitlaatplaatsen en hondenlosloopgebieden) betaald.

Tarieven

De tarieven van de hondenbelasting worden in 2018 niet verhoogd.

Vrijstellingen

Honden voor de begeleiding van een gehandicapte of een slechthziende zijn vrijgesteld.

Rioolheffing

Inleiding

Voor het juist inzicht zijn de in dit onderdeel opgenomen cijfers gebaseerd op de door het college voorgestelde en nog vast te stellen GRP 2018-2022 en de daarmee verband houdende gevolgen voor het tarief.

Beleidskader

Verordening rioolheffing gemeente Overbetuwe 2017, Gemeentelijk Rioleringsplan Overbetuwe 2018-2022 (GRP) (nog vast te stellen)

Algemeen

De rioolheffing wordt geheven voor de bekostiging van beheer en onderhoud van het gemeentelijke rioleringsstelsel. Evenals de afvalstoffenheffing is de rioolheffing kostendekkend: we gaan uit van het principe 'de vervuiler betaalt'. De belasting wordt geheven van de gebruiker van een pand.

De raad heeft een voorziening riolering ingesteld: het verschil tussen de opbrengsten en de kosten van riolering komen ten gunste of ten laste van de voorziening. Als in een jaarrekening verschillen blijken met het vastgestelde GRP, dat wordt dit verschil bij de tariefvaststelling van het eerstvolgende jaar meegenomen.

Het college stelt voor om de in 2012 gedane onttrekking van € 6.800.000 aan de bestemmingsreserve riolering (t.g.v. de algemene middelen) ongedaan te maken en weer toe te voegen aan de voorziening riolering. De financiële positie van de gemeente is inmiddels belangrijk verbeterd en uiteindelijk zijn deze middelen door de burgers opgebracht. Het college stelt voor om dit bedrag in de komende 10 jaar in te zetten ter verlaging van de riooltarieven.

Kostenontwikkelingen

In het laatste kwartaal 2017 wordt het nieuwe Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2018-2022 aan de raad ter vaststelling aangeboden. De totale lasten voor riolering zullen in 2018 € 3.495.000 bedragen. Ter vergelijking in 2017 werden de totale lasten geraamd op € 3.729.000. In het GRP gaan wij nader in op de lagere lasten.

Tarieven

Door de inzet van de voorziening riolering in 10 jaar, kunnen de riooltarieven in die periode uiterst beperkt blijven. Wij stellen voor het riooltarief in 2018 vast te stellen op € 110,25 per huishouding.

Vrijstellingen

Geen.

Afvalstoffenheffing/reinigingsrechten

Beleidskader

Artikel 15.33 van de Wet milieubeheer, Verordening reinigingsheffingen gemeente Overbetuwe 2017. In 2016 is het Uitvoeringsplan afval 2017 door de raad vastgesteld.

Algemeen

Voor de reinigingsheffingen geldt het beginsel: de vervuiler betaalt. Om die reden is de 100% kostendekkend het uitgangspunt.

Vanaf 2017 geldt het nieuwe afvalplan. Vanaf die datum is de lediging van een GFT-container gratis, kan er gekozen worden voor een GFT-container van 240 liter en wordt er 2-wekelijks huis-aan-huis PMD (Plastic verpakkingen, Metalen verpakkingen en Drinkenkartons) opgehaald.

De tarieven voor rest afval zijn verhoogd. In het laatste kwartaal 2017 zal het afvalplan geëvalueerd worden. Op basis van een eerste financiële evaluatie van het afvalplan zijn er forse mutaties. Zoals een stijging van de lasten van, maar ook een stijging van de vergoeding voor PMD. Daarnaast leidt de in te calculeren BTW tot ongewenste effecten.

Tevens bevat de afvalbegroting nog een aantal onzekerheden: We noemen:

1. Een bestuurlijke evaluatie van het afvalplan en de (financiële) gevolgen heeft nog niet plaatsgevonden

2. De evaluatie (incl. de wijzigingen in de aanbodfrequentie van de containers) is gebaseerd op het eerste halfjaar.
3. In de afvalbegroting 2018 zijn nog niet de mutaties opgenomen voor de wijzigingen in de milieustraat. De afvalpas is nog niet ingevoerd. De effecten daarvan zijn ook nog niet bekend. De maatregelen incl. de daaraan verbonden taakstelling van € 150.000 moeten per 1-1-2019 zijn ingevuld.

Kostenontwikkelingen

De hiervoor vermelde onzekerheden leiden ertoe dat wij voorstellen om geen extra lasten in te calculeren in de afvalbegroting.

In het afvalplan zijn aannames gedaan voor wat betreft de verwachte wijzigingen in het aantal aanbiedingen van afval: voor rest afval is uitgegaan van 25% minder aanbiedingen. Op basis van de cijfers in het eerste halfjaar 2017 blijkt een grotere vermindering van het aantal aanbiedingen; voor de 240 liter grijze container (meest gebruikte container) is het zelfs 38% minder. Dit leidt tot een dekkingsverlies van ongeveer € 144.000.

Wij stellen voor om uitsluitend dit effect mee te nemen in de tariefberekening.

Tarieven

Om de lagere inkomsten te compenseren is een tariefstijging nodig van 3,9%.

Voor de gemiddelde huishouding heeft dit geen / nauwelijks effect op de te betalen afvalstoffenheffing. De rest container wordt immers ook minder aangeboden.

Precariobelasting op kabels en leidingen

Beleidskader

Verordening precariobelasting gemeente Overbetuwe 2017 en de Verordening op de heffing en invordering van precariobelasting ter zake van buizen, kabels, draden of leidingen gemeente Overbetuwe 2017.

Algemeen

Vanaf 1 januari 2022 is het voor gemeenten niet meer mogelijk om precariobelasting op kabel en leidingnetwerken te heffen. Tot 1 januari 2022 mag maximaal het tarief dat gold op 10 februari 2016 geheven worden. De geraamde structurele opbrengst wordt in 4 jaar naar nul afgebouwd.

Vrijstellingen

Geen.

Marktgelden/standplaatsen

Beleidskader

Verordening marktgelden gemeente Overbetuwe 2017.

Algemeen

Iedereen die een standplaats heeft op de wekelijkse markt betaalt marktgeld. Dat geldt ook voor degene die een standplaats heeft voor bijvoorbeeld een dag. Naast marktgeld betalen ze een bedrag voor de elektriciteitsvoorzieningen als daarvan gebruik wordt gemaakt.

Tarieven

Voor de goederenmarkt in Zetten geldt een lager tarief dan voor Elst. De reden hiervoor is de beperktere omvang van de kern Zetten en de markt. De tarieven zijn afgeleid van de in de Tarieventabel leges, behorende bij de legesverordening, opgenomen tarieven voor overige standplaatsen. De tarieven worden jaarlijks trendmatig geïndexeerd.

Vrijstellingen

Geen.

Lijkbezorgingsrechten

Beleidskader

Verordening lijkbezorgingsrechten gemeente Overbetuwe 2017

Algemeen

Voor het gebruik van een algemene begraafplaats en voor het door de gemeente verlenen van diensten in verband met de begraafplaats worden rechten geheven. In deze gemeente zijn er drie algemene begraafplaatsen.

Tarieven

De tarieven worden jaarlijks verhoogd met 1,5%.

Vrijstellingen

Geen.

Reclamebelasting

Beleidskader

Verordening reclamebelasting gemeente Overbetuwe 2017.

Algemeen

In 2015 is de reclamebelasting ingevoerd ter financiering van de invoering van Centrum Management Elst (CME). Het CME heeft als doel om samen met de ondernemers uit het centrum van Elst en de gemeente een gezond ondernemersklimaat neer te zetten en Elst te promoten in de regio. De reclamebelasting is ingevoerd voor een periode van 5 jaar. De tarieven voor 2018 worden verhoogd met 1,7%. In 2016 en 2017 is namelijk de indexatie op basis van de inflatie niet meegenomen.

Vrijstellingen

De belangrijkste vrijstellingen gelden voor openbare aankondigingen die korter dan 13 weken aanwezig zijn alsmede aankondigingen van de (semi)-overheden, culturele en maatschappelijke instellingen met een ideëel doel en winkeliersverenigingen.

Leges

Beleidskader

Legesverordening gemeente Overbetuwe 2017 en de Tarieventabel leges 2017.

Algemeen

We heffen leges om een gedeelte van onze taken te bekostigen. Deze taken worden in de vorm van een dienst individueel afgenomen door bewoners of bedrijven.

Tarieven

In deze begroting is een trendmatige verhoging van de leges met 1,5% verwerkt, met uitzondering van de bouw gerelateerde leges voor omgevingsvergunningen die geheven worden met de bouwkosten als grondslag. Een stijging van de bouwkosten leidt immers al tot een verhoging van de leges. Voor sommige diensten heeft het Rijk een maximum tarief ingesteld, zoals voor rijbewijzen, paspoorten en identiteitskaarten. Het uitgangspunt voor de tarieven is gebaseerd op 100% kostendekking.

Vrijstellingen

De belangrijkste vrijstellingen gelden voor: vergunningen op grond van artikel 35 van de Drank- en Horecawet en loterij- en terrasvergunningen als deze rechtstreeks verband houden met een vergunning voor het organiseren van een evenement. Tevens geldt een vrijstelling voor non-profitinstellingen voor vergunningen waarvan de leges niet meer bedragen dan € 250.

De kostendekking

Inleiding

De toerekening van de kosten van overhead brengt met zich mee dat er inzicht gegeven moet worden hoe de tarieven berekend worden met de keuzes die daarbij gemaakt worden. Om die reden wordt, voor de heffingen waarvoor een maximale kostendekking van 100% geldt, in deze paragraaf voortaan de berekening van de kostendekking per heffing opgenomen.

Voor de leges volstaan wij met de kostendekking van de leges voor omgevingsvergunningen.

Verordening:	Rioolheffing: na vaststelling GRP 2018-2022				
Omschrijving	taak-	omschrijving	basis	toe te	toege-
	veld	(sub)taakveld		rekenen	rekend
Directe lasten	7.2	riolering	€ 2.297.273	100%	€ 2.297.273
Inkomsten	7.2	riolering	€ 4.100	100%	€ -4.100
Netto kosten					€ 2.293.173
Toe te rekenen kosten:					
Overhead: opslag uurtarief	7.2	riolering	13.740 uur	100%	€ 513.858
Compensabele BTW	7.2	riolering	€ 351.057	100%	€ 351.057
Kwijtschelding	6.3	inkomensregelingen	€ 81.809	100%	€ 81.809
Kosten waterbeheer	5.7	openbaar groen	€ 139.430		€ 139.430
Kosten straatreiniging	2.1	verkeer en vervoer	€ 116.000		€ 116.000

Totale kosten					€ 3.495.327
Opbrengst heffing	7.2	riolering			- € 2.281.676
Bespaarde rente voorziening riolering	0.5	treasury			- € 335.650
Totale baten					- € 2.617.326
Totale lasten - baten		onttrekking aan voorziening riolering			€ 878.001
Dekkingspercentage excl. de onttrekking aan voorziening					74,9%
Dekkingspercentage incl. de onttrekking aan voorziening					-100,0%
Opm.: in deze berekening is de rente over de voorziening meegenomen in de kostendekking. Dat is een lokale keuze.					

Verordening:	Reinigingsheffingen				
Omschrijving	taak- veld	omschrijving (sub)taakveld	basis	toe te rekenen	toege- rekend
Directe lasten	7.3	afval	€ 3.623.372	100%	€ 3.623.372
Inkomsten	7.3	afval	€ 930.307	100%	- € 930.307
Netto kosten					€ 2.693.065
Toe te rekenen kosten:					
Overhead: opslag uurtarief (incl Boa's)	7.3	afval	19.500 uur	100%	€ 576.120
Compensabele BTW	7.3	afval	€ 544.895	100%	€ 544.895
Kwijtschelding	6.3	inkomensregelingen	€ 91.000	100%	€ 91.000
Totale lasten					€ 3.905.080
Opbrengst heffing	7.3	afval			-€ 3.790.156
Opbrengst heffing, nog te verwerken	7.3	afval	afvalplan		- € 114.924
Totale baten					- € 3.905.080
Totale lasten - baten					€ 0
Dekkingspercentage					100,0%

Verordening:	Legesverordening, titel 2, omgevingsvergunningen				
Omschrijving	taak- veld	omschrijving (sub)taakveld	basis	toe te rekenen	toege- rekend
Directe lasten	8.3	Wonen en bouwen	€ 124.106	100%	€ 124.106
directe salariskosten	8,3	Wonen en bouwen	€ 760.527	59%	€ 449.965

Inkomsten			0	100%	0
Netto kosten					€ 574.071
Toe te rekenen kosten:					
Overhead: opslag uurtarief	8.3	Wonen en bouwen	€ 10.910	100%	€ 536.990
Compensabele BTW	8.3	Wonen en bouwen	€ 124.106	21%	€ 26.062
Kwijtschelding			n.v.t.		0
Totale kosten					€ 1.137.123
Opbrengst heffing	8.3	Wonen en bouwen			- € 768.000
Totale lasten - baten					€ 369.123
Dekkingspercentage					67,5%

Verordening:	Marktgelden/standplaatsen				
Omschrijving	taak-veld	omschrijving (sub)taakveld	basis	toe te rekenen	toege-rekend
Directe lasten	3.3	markten en standpl.	€ 39.773	100%	€ 39.773
Inkomsten	3.3	markten en standpl.	- € 9.354	100%	- € 9.354
Netto kosten					€ 30.419
Toe te rekenen kosten:					
Overhead: opslag uurtarief	3.3	markten en standpl.	0	100%	0
Compensabele BTW	3.3	markten en standpl.	€ 39.773	21%	€ 8.352
Kwijtschelding			n.v.t.		
Totale kosten					€ 38.771
Opbrengst heffing	3,3	markten en standpl.	- € 27.187		- € 27.187
Totale lasten - baten					€ 11.584
Dekkingspercentage					70,1%

Verordening:	Lijkbezorgingsrecht				
Omschrijving	taak-veld	omschrijving (sub)taakveld	basis	toe te rekenen	toege-rekend
Directe lasten	7.5	begraafplaatsen	€ 83.959	100%	€ 83.959
Inkomsten			0	100%	0
Netto kosten					€ 83.959
Toe te rekenen kosten:					

Overhead: opslag uurtarief	7.5	begraafplaatsen	1.050	100%	€ 25.841
Compensabele BTW	7.5	begraafplaatsen	€ 46.324	21%	€ 9.728
Kwijtschelding			n.v.t.		0
Totale kosten					€ 119.528
Opbrengst heffing	7.5	begraafplaatsen			- € 72.450
Totale lasten - baten					€ 47.078
Dekkingspercentage					60,6%

Lokale lastendruk in vergelijking met het regionale en landelijke beeld

De lokale lasten worden jaarlijks door het Centrum voor Onderzoek van de economie van de lagere Overheden (COELO) in beeld gebracht.

De cijfers over 2017 leveren een goede vergelijking op van de lastendruk in onze gemeente ten opzichte van het regionale en landelijke beeld. Volgens de COELO (landelijk) staat de gemeente Overbetuwe op nummer 34 van de 398 (van laag naar hoog). De gemeente behoort hiermee tot de 10% van goedkoopste gemeenten van Nederland. De gemeente Overbetuwe staat in de top 5 van de gemeenten met de laagste belastingdruk, namelijk op plaats 4 van de 54 gemeenten in Gelderland. De gevolgen voor 2018

De voorgenomen gewijzigde tarieven leiden voor woningen tot ruim € 4,- aan lastenverlichting.

Tegenover de beperkte stijging van de OZB tarieven staat een daling van de rioolheffing.

De stijging van de afvalstoffenheffing wordt voor de gemiddelde huishouding ongedaan gemaakt doordat de container minder wordt aangeboden.

De belangrijkste belastingtarieven 2017 en 2018

Soort belasting	Nadere aanduiding		Voorstel	Mutatie
		2017	2018 *)	
Onroerende-zaakbelastingen				
- Eigenaar woning	Percentage van de waarde	0,1109%	0,1126%	1,5%
- Eigenaar niet-woning	Percentage van de waarde	0,1464%	0,1486%	1,5%
- Gebruiker niet-woning	Percentage van de waarde	0,1184%	0,1202%	1,5%
Totaal niet-woning	Percentage van de waarde	0,2648%	0,2688%	1,5%
Afvalstoffenheffing en				
Reinigingsrecht **)				
Diftar	Vast bedrag	€ 121,82	€ 126,63	3,9%
GFT containers	Gratis			
Rest container 140 liter	Tarief per lediging	€ 6,34	€ 6,59	3,9%
Rest container 240 liter	Tarief per lediging	€ 9,66	€ 10,04	3,9%
Ondergrondse container (rest)	Tarief per aanbieding	€ 2,72	€ 2,83	3,9%
Rioolheffing				
Woningen	Waterverbruik tot 500 m3	€ 118,15	€ 110,25	-6,7%
Niet-woningen	Waterverbruik tot 500 m3	€ 118,15	€ 110,25	-6,7%
Hondenbelasting	De eerste hond	€ 54,60	€ 54,60	geen
	De tweede hond	€ 81,90	€ 81,90	geen
	Buitengebied	50%	50%	geen

*) In het voorgestelde OZB- tarief 2018 is uitgegaan van een gelijke WOZ-waarde

**) Door het lager aantal aanbiedingen heeft de tariefsverhoging geen gevolgen voor de gemiddelde huishouding.

Kwijtschelding gemeentelijke belastingen

Beleidskader

Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990, Kwijtscheldingsregeling gemeente Overbetuwe 2017.

Algemeen

Net als in voorgaande jaren worden de maximale mogelijkheden tot het verlenen van kwijtschelding benut. Kwijtschelding is mogelijk voor de OZB, het vaste bedrag van de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Of kwijtschelding wordt verleend hangt af van de betalingscapaciteit van belastingsschuldigen. Bij de bepaling daarvan houden wij rekening met 100% van de kosten van levensonderhoud zoals die normatief zijn opgenomen in de landelijke richtlijnen voor het kwijtscheldingsbeleid.

Sinds 1 januari 2016 wordt ook van de mogelijkheid gebruik gemaakt om natuurlijke personen die een bedrijf of zelfstandig beroep uitoefenen en geen personeel in dienst hebben voor kwijtschelding van de privé-aanslag in aanmerking te laten komen.

Kwijtscheldingsaanvragen

Voor degenen die eerder ook al kwijtschelding hebben gekregen maken we, met verleende toestemming van de belastingsschuldigen, gebruik van een procedure voor automatische toetsing voor kwijtschelding door het Inlichtingenbureau. Dit heeft er toe geleid dat in 2017 zo'n 415 belastingsschuldigen geen verzoek om kwijtschelding hoefden in te dienen.

In 2017 zijn er, naast de automatische kwijtschelding, nog ongeveer 420 kwijtscheldingsaanvragen ingediend. Van deze aanvragen zijn er ongeveer 355 geheel of gedeeltelijk gehonoreerd. Wij streven ernaar om de kwijtscheldingsverzoeken binnen 5 maanden af te handelen. In de begroting 2018 is voor de te verlenen kwijtschelding € 179.000 geraamd. Dit bedrag is gebaseerd op ongeveer 740 te honoreren aanvragen.

II. Weerstandsvermogen

Algemeen

1. Algemeen

Deze paragraaf geeft inzicht in:

- enerzijds de financiële risico's die de gemeente loopt en
- anderzijds de financiële buffer die de gemeente achter de hand heeft om deze risico's op te vangen. Dit laatste wordt ook wel de weerstandscapaciteit genoemd.

Weerstandsvermogen = de verhouding tussen de risico's en de weerstandscapaciteit.

Risico's zijn gebeurtenissen:

- waarvan niet zeker is dat deze gaan plaatsvinden en
- waarvan de kosten nagenoeg niet zijn in te schatten.

Deze risico's moeten worden vermeld in deze paragraaf.

Voorbeelden: bodemvervuiling, juridische procedures, financiële gevolgen decentralisaties, etc.

Het is op basis van de begrotingsvoorschriften niet toegestaan om hiervoor een financiële voorziening te treffen. Dat mag alleen voor:

- gebeurtenissen die zeker gaan plaatsvinden en
- waarvan de financiële consequenties redelijk zijn in te schatten.

Voorbeelden: voorziening groot-onderhoud gebouwen, verwachte tekorten grondexploitatie o.b.v. actuele exploitatieberekeningen, e.d.

Weerstandscapaciteit: bestaat uit middelen en mogelijkheden om financiële risico's op te vangen. Daarbij kan worden gedacht aan reserves, onbenutte belastingcapaciteit en begrotingsoverschotten. Voor een gezonde financiële positie van de gemeente is het van belang dat de financiële risico's goed in beeld zijn en er voldoende financiële buffers zijn om die risico's op te vangen.

Voor een zuivere bepaling van het weerstandsvermogen wordt er in deze paragraaf onderscheid gemaakt in:

- **eenmalig weerstandsvermogen**:
de verhouding tussen incidentele financiële risico's en eenmalige weerstandscapaciteit
- **structureel weerstandsvermogen**:

de verhouding tussen risico's met structurele financiële gevolgen en structurele weerstandscapaciteit

Paragraaf in één Oogopslag

Eenmalig weerstandvermogen	Begr. 2018	Rek. 2016	Begr. 2017
Verhouding tussen:			
- eenmalige risico's	€ 17,3 miljoen	€ 17,3 miljoen	€ 7,4 miljoen
- eenmalige weerstandscapaciteit (voorn. AR)	€ 25,8 miljoen	€ 19,4 miljoen	€ 6,9 miljoen
Uitgedrukt in een percentage:	149%	112%	93%
Kwalificatie eenmalige weerstandsvermogen:	redelijk goed	redelijk goed	redelijk goed
Structureel weerstandsvermogen			
Verhouding tussen:			
- structurele risico's	pm *	pm *	pm *
- structurele weerstandscapaciteit	€ 1,4 miljoen	€ 1,3 miljoen	€ 1,4 miljoen
Het structurele weerstandsvermogen blijft stabiel op een goed niveau			
Kwalificatie structurele weerstandsvermogen:	goed	goed	goed

* *niet gekwantificeerd*

Overbetuwe scoort voldoende op vier van de vijf financiële kengetallen. Alleen het kengetal solvabiliteit scoort matig.

Incidenteel weerstandsvermogen

2.1 Incidentele financiële risico's

A. Grote projecten, niet zijnde specifiek (alleen) grondexploitatie

De gemeente heeft de volgende grote projecten in voorbereiding en uitvoering (niet specifiek / niet alleen grondexploitaties):

- Spoorzone/Ontsluiting Heinz
- Elst Centrum
- Verbeteren infrastructuur Elst Noord
- Ontsluiting Park 15
- Land van Tap
- Schil Zetten Hemmen
- De Danenberg
- MFC Valburg
- MFC Herveld
- Huisvesting OBC
- Gemeentehuis

Uit onderstaande toelichting blijkt dat alle eenmalige risico's van deze projecten zijn gedekt.

Spoorzone/Ontsluiting Heinz

Het project Spoorzone is vrijwel afgerond:

- de eerste fase van het 3e spoor vanuit Tiel en benodigde perronaanpassingen- en toegangen, uitgevoerd in opdracht van de Stadsregio, in 2015 opgeleverd
- de auto-onderdoorgang voor hulpdiensten, bus- en autoverkeer inclusief een nieuwe ontsluiting aan de zuidzijde van het Heinz-perceel, in 2016 opgeleverd.

- de fietsonderdoorgang, nieuwe fietsenstallingen, gerealiseerd en in gebruik

Eind 2017 worden de laatste werkzaamheden in de openbare ruimte afgerond en vindt de afrekening met ProRail plaats.

De resultaten van de aanbesteding passen (ruim) binnen de hiervoor beschikbare budgetten (bestemmingsreserve Spoorzone). Voor het vooralsnog positieve prognoseresultaat van het project Spoorzone wordt rekening gehouden met mogelijke negatieve bijstellingen van (enkele) subsidies, omdat deze procentueel zijn gekoppeld aan de uiteindelijk gerealiseerde kosten. Naar verwachting zal hierover in voorjaar van 2018 meer duidelijkheid komen. Per saldo hebben de lagere uitvoeringskosten en de lagere subsidies geen nadelige impact op het gemeentelijk aandeel van € 5,5 mln. Er worden geen risico's verwacht die niet vanuit de beschikbare budgetten kunnen worden gedekt.

Elst Centrum

Voor de herinrichting van de openbare ruimte in het hart van het dorpscentrum Elst is via het PNL in totaal een bedrag van € 4,5 miljoen beschikbaar gesteld. De herinrichting openbare ruimte is in april 2017 afgerond, de nazorgfase naar verwachting in de eerste helft van 2018. In het najaar 2017 wordt bezien of gewenste aanpassingen in de openbare ruimte of andere (nieuwe) projectonderdelen – die buiten de scope van het project vallen – binnen de beschikbare middelen gerealiseerd kunnen worden of dat aanvullende krediet beschikbaar gesteld moet worden. Er is geen afzonderlijk financieel risico meer opgenomen.

Verbeteren infrastructuur Elst Noord

De infrastructuur (spoorkruisingen) Elst Noord bevat naast de onderdoorgang Rijksweg-Noord tevens het viaduct en de fietsverbinding 1e Weteringsewal en de flankerende maatregelen. De kosten voor het totale project zijn globaal geraamd op € 20 miljoen. Deze kosten worden voor een deel gedekt uit bijdragen van ProRail, ministerie van I&M, de provincie en Park Lingezegen. Voor Overbetuwe resteert een (netto) investering van € 6,55 miljoen, welke gefaseerd is opgenomen in de jaarschijven 2017 t/m 2019 van het PNL (zie bijlage II). Het uitgangspunt is dat het project, met nog voldoende sturing op de plannen, binnen de financiële kaders wordt gerealiseerd.

Ontsluiting Park 15

Overbetuwe draagt in financiële zin bij aan een goede verkeerskundige ontsluiting van Park 15. Om dit goed te regelen, is een bestemmingsreserve afslag 38 gevormd ter grootte van € 4,5 miljoen waarvan momenteel nog € 1,6 miljoen resteert. Met de ontwikkelaar is in 2015 een Addendum op de Samenwerkingsovereenkomst gesloten. Hierin zijn afspraken gemaakt over zakelijke zekerheden en over het innen van de plankosten. Hiermee zijn de risico's voor de gemeente sterk verminderd, welke opgevangen kunnen worden binnen de bestemmingsreserve. Er wordt geen afzonderlijke risicopost opgenomen in deze paragraaf.

Land van Tap

In 2015 is door de gemeente het "Land van Tap" aangekocht. Deze grond wordt tot begin 2018 beschikbaar gesteld voor tijdelijke parkeervoorzieningen. Er wordt gewerkt aan een voorstel om de tijdelijke parkeervoorziening te continueren totdat de daadwerkelijke herontwikkeling aan de orde is: naast gebruik van de gronden voor bouwontwikkeling zal mogelijk een deel gebruikt worden als permanente parkeervoorziening. Op dit moment is er nog geen inzicht in het ontwikkelprogramma. Daarmee kan de bijbehorende potentiële grondwaarde nog niet bepaald worden en is het risico aanwezig dat (een deel van) de gronden afgewaardeerd moet worden.

Schil Zetten Hemmen

Als onderdeel van een landschappelijke bufferzone met daarbij de realisatie van een algemene begraafplaats in Zetten was in de Programmabegroting 2017 voor dit project een taakstellend budget van € 350.000 opgenomen (jaarschijf 2017 PNL). De procedure voor het bestemmingsplan is opgestart. In de komende periode wordt, mede op basis van onderzoeken en consequenties daarvan, bezien of het project haalbaar is binnen het taakstellende budget.

De Danenberg

Voor de ontwikkeling van landschapspark de Danenberg is een voorlopig stedenbouwkundig en landschappelijk ontwerp gemaakt. Dit is in 2017 als onderdeel van het voorontwerp bestemmingsplan gepubliceerd om de reacties uit de omgeving op te halen. Daarnaast worden ook de overeengekomen privaatrechtelijke afspraken geactualiseerd. Uitgangspunt is dat het project binnen de financiële kaders wordt gerealiseerd. (zie PNL-post 13)

MFC Valburg

Eind februari 2017 is overeenstemming bereikt tussen de verschillende partijen ten behoeve van de ontwikkeling van het MFC en het project Molenzicht. De dorpsraad heeft de business case voor het MFC geactualiseerd. Het stedenbouwkundig plan is uitgewerkt, het bestemmingsplan is in 2017 in procedure gebracht. De verwachting is dat medio 2018 gestart wordt met de bouw van het MFC. De

aanbesteding voor de nieuwbouw van het MFC wordt binnenkort gestart. Uitgangspunt hierbij is dat het opgenomen budget voldoende is om het MFC te realiseren.

MFC Herveld

In samenwerking met het stichtingsbestuur van het MFC Herveld wordt 'De Hoendrik' gerenoveerd en wordt een nieuwe sportzaal achter het bestaande MFC gebouwd. De ontwerpen hiervoor zijn uitgewerkt, het bestemmingsplan is in 2017 in procedure gebracht. De verwachting is dat medio 2018 gestart wordt met de bouw van het MFC. De aanbesteding voor de werkzaamheden van het MFC en sporthal wordt binnenkort gestart. Uitgangspunt hierbij is dat het opgenomen budget voldoende is om het project te realiseren. (zie PNL-post 12)

Huisvesting OBC

In 2017 is besloten dat de nieuwbouw voor het OBC zal plaatsvinden op de locatie de Vinkenhof te Elst. In 2018 zal worden doorgewerkt aan de planvorming van de nieuwbouw van het OBC en het omliggende openbare gebied. Voor de realisatie van de nieuwbouw inclusief de 1^e inrichting en de gymzaal is een PNL-post opgenomen van ruim € 6,1 miljoen gebaseerd op de daarvoor geldende normering. Dit budget voor de bouwkosten is in 2015 normatief bepaald. Onderzocht wordt in hoeverre dit budget nog toereikend is op basis van de huidige wensen en eisen. In de PNL-post is geen rekening gehouden met de grondkosten, de plankosten en de inrichting van het openbare gebied. Voor deze kosten zijn nog geen aanvullende dekkingsmiddelen aanwezig. Daarnaast wordt gekeken in hoeverre er nog aanvullende dekkingsbronnen gevonden kunnen worden voor de inrichting van de aangrenzende openbare ruimte en ontsluiting van de nieuwbouw van het OBC. Vanuit het OBC zal een financiële bijdrage aan de nieuwbouw worden gedaan. Dit zal zijn op het vlak van een beter binnenklimaat, lager energieverbruik en inrichting van het schoolgebouw.

Nieuwe huisvesting

Dit project inclusief de risico's / onzekerheden is uitgebreid toegelicht in paragraaf 1.3.11.

B. Grondexploitatie algemeen

Risicoanalyse

Voor de grondcomplexen wordt elk jaar een gewogen risicoanalyse opgesteld. De gewogen risicobedragen per 1-1-2017 van de actieve en passieve (in exploitatie en nog in exploitatie te nemen) complexen over de periode 2016-2023 bedragen in totaal afgerond **€ 1,4 miljoen**. Voor dit bedrag wordt met ingang van 2016 geen afzonderlijke voorziening meer opgenomen. Tijdens het boekjaar vindt monitoring plaats van alle gewogen risicoanalyses uit het oogpunt van risicobeheersing en planoptimalisatie. Per 1-1-2018 wordt deze risicoanalyse geactualiseerd.

Vennootschapsbelasting (VpB)

Per 1 januari 2016 zijn de gemeenten vennootschapsbelastingplichtig (VpB). In 2015 is een eerste risico analyse gemaakt. In 2016 zijn de activiteiten van de gemeente voor de VpB geclusterd. Op basis van een inventarisatie van alle clusters blijkt dat er alleen over de behaalde resultaten van de grondexploitatieactiviteiten een VpB risico bestaat. De afgelopen periode zijn voor de grondexploitatie diverse scenario's doorgerekend. Uit deze scenario's blijkt dat de gemeente over 2016 geen VpB verschuldigd is. Om die reden is er geen voorziening getroffen. Voor de langere termijn (tot 2023) is er wel een VpB risico. Om die reden vindt er onderzoek plaats naar optimaliseringsmogelijkheden. Op basis van een extern advies lijken daar mogelijkheden voor. Zekerheid daarover bestaat pas na de afstemming daarover met de belastingdienst in het in het eerste halfjaar van 2018.

Ruimtelijke initiatieven en passieve grondcomplexen

De gemeente faciliteert een aantal ruimtelijke initiatieven en passieve grondcomplexen die voor rekening van initiatief nemende partijen worden uitgevoerd. We noemen het een passief grondcomplex als er een overdracht van nieuwe openbare ruimte naar de gemeente plaats vindt. Het uitgangspunt bij al deze projecten is dat de gemeentelijke kosten bij de initiatiefnemer worden verhaald. Hiervoor worden privaatrechtelijke afspraken gemaakt en zekerheden in de vorm van een bankgarantie of concerngarantie gevraagd. Voor het deel van de kosten dat mogelijk niet verhaald kan worden wordt jaarlijks een voorziening gevormd of deze kosten worden afgeboekt.

RPW (Regionaal Programma Werklocaties)

In de regio Arnhem Nijmegen is al geruime tijd sprake van overaanbod van bedrijfsterreinen, kantoren en perifere detailhandel. Het bestaande, deels verouderde en deels versnipperde aanbod, staan gewenste en nieuwe ontwikkeling in de weg. De regio kan dit uitsluitend oplossen door in onderlinge samenwerking dit overaanbod terug te brengen. De provincie Gelderland heeft de regiogemeenten de ruimte geboden om deze oplossing gezamenlijk uit te werken. In 2015 is de regio hiermee aan de slag

gegaan en gezamenlijk is toegewerkt naar een definitief RPW. Het definitieve RPW wordt in oktober in 2017 aangeboden aan de gemeenten. Er wordt aan alle raden gevraagd of zij instemmen met dit RPW. Deze besluitvorming moet plaatsvinden voor 1 januari 2018. In januari 2018 zal de Gedeputeerde Staten het RPW vaststellen.

Begin 2017 is berekend dat het RPW een maximale kostenpost (risico) oplevert van circa € 6 miljoen: (€ 5 miljoen voor het mogelijk schrappen van bedrijventerrein. € 1 miljoen voor het mogelijk niet kunnen ontwikkelen van Elst Centraal). De feitelijke hoogte is afhankelijk van een aantal zaken:

- de grondverkopen in de komende jaren tot 1 januari 2021;
- de keuze voor de lokale bedrijfsterreinen die voor de schrapopgave ingezet worden;
- de keuze om en in welke mate een mede-verantwoording bij de markt wordt gelegd;
- welke alternatieve opbrengsten er mogelijk zijn na transformatie.

Deze keuzen hoeven nu nog niet te worden gemaakt: de gemeenteraad dient hierover in het najaar van 2018 formeel te besluiten. Het mogelijke verlies moet in 2021 (na de gevolgde procedure voor transformatie) genomen worden. Op basis van de definitieve besluitvorming op het RPW in oktober zullen de risico's worden herberekend en voor zover van toepassing worden verwerkt bij actualisaties van de grondexploitaties per 1 januari 2018.

Nog te realiseren opbrengsten grondverkoop

De administratieve voorschriften (BBV – Besluit Begroting en Verantwoording) zijn met ingang van het boekjaar 2016 op enkele onderdelen gewijzigd. Dit betreft onder andere het aspect tussentijdse winstneming bij complexen grondexploitatie. Winsten moeten als gerealiseerd worden beschouwd indien en voor zover het resultaat op de grondexploitatie betrouwbaar kan worden ingeschat. Als gevolg hiervan is in de jaarstukken 2016 een tussentijdse winstneming van € 5,4 miljoen verwerkt bij complex De Poort van Midden Gelderland Zuid. Dit is € 4,4 miljoen meer dan de boekwaarde per 31 december 2016. De hoogte van deze verplichte winstneming- volgens de zogenaamde POC-methode (percentage of completion) – is gerelateerd aan het feit dat nagenoeg alle kosten zijn gemaakt, opbrengsten een gelijkmatig verloop hebben en er geen signalen van onzekerheden zijn. Dit neemt echter niet weg dat deze opbrengsten nog gerealiseerd moeten worden; de betreffende gronden zijn nog niet verkocht. Uitgangspunt is dat de opbrengsten conform de prognose vanuit de grondexploitatie worden gegenereerd. Echter, vanuit het oogpunt van voorzichtigheid, benoemen wij de voorgeschreven winstneming in deze paragraaf als een risico en nemen wij de genoemde € 4,4 miljoen mee in de berekening van het incidenteel weerstandvermogen.

Woningbouwprioritering

In de vastgestelde woonagenda staat met name het aansluiten bij de behoefte – prioriteren en versnellen – centraal. Projecten komen (te) beperkt tot realisatie, vooral omdat zij niet of onvoldoende aansluiten ten aanzien van de kwalitatieve behoefte, woonmilieu, segment of typologie. Het woonprogramma in actieve complexen betreft een zeer beperkt deel van het totaal van plannen. In het najaar van 2017 wordt gewerkt aan het afwegingskader en ontstaat meer duidelijkheid over de eventuele financiële gevolgen en /of risico's.

C. Overige risico's

Huisvesting statushouders

In het bestuursakkoord "Verhoogde Asielinstroom" (november 2015) is een financiële verrekensystematiek afgesproken. Dit systeem houdt in dat gemeenten die niet aan de wettelijke huisvestingstaakstelling voldoen, een nadelig financieel gevolg zullen ondervinden. Het rijk stelt hierbij voor om bij de gemeenten, die niet aan de taakstelling voldoen, de kosten in rekening te brengen die het COA maakt doordat een vergunninghouder langer in een AZC verblijft. In het bestuursakkoord is afgesproken dat dit systeem op 1 juli 2016 in werking zou treden. Dat is echter niet gelukt. Aan de landelijke regietafel is afgesproken dat er vanaf 1 juli gemonitord wordt welke gemeenten achterstanden oplopen.

Het Rijk is bezig met het ontwerpen van een wet (Wet kostenverhaal huisvesting vergunninghouders) die uitgaat van een financiële prikkel (het bedrag aan huisvestingskosten dat het verblijf van een vergunninghouder per maand kost in een AZC). Het kan om een bedrag van ca. € 1.850 euro per maand per statushouder gaan. De financiële prikkel of "boete" gaat onderdeel uitmaken van de interventieladder interbestuurlijk toezicht (niveau 4 die door provincies wordt gehanteerd bij het uitvoeren van hun Interbestuurlijk toezicht). Om gemeenten een "boete" op te leggen dient wel sprake te zijn van verwijtbaar gedrag. Over de in voorbereiding zijnde Wet kostenverhaal huisvesting vergunninghouders is op 21 december 2016 bestuurlijk overleg gevoerd tussen minister Plasterk van BZK, staatssecretaris Dijkhoff van VenJ, IPO en VNG. Het wetsvoorstel is niet voor de Tweede Kamerverkiezingen aangeboden aan het parlement. Het is op dit moment niet duidelijk wanneer het

wetsvoorstel wel aan het parlement wordt aangeboden. Gelet op de voortgang van de formatie van een nieuw kabinet is het twijfelachtig of deze wet nog in 2017 in werking zal treden.

De achterstand inzake de te huisvesten statushouders bedroeg per 1 januari 2017 in Overbetuwe 41 personen. De taakstelling voor 2017 bedraagt 64 personen. Per 1 augustus 2017 zijn 59 personen gehuisvest van de totaal 105 te huisvesten personen (zie <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/asielbeleid/documenten/publicaties/2017/08/10/overzicht-huisvesting-vergunninghouders-per-1-augustus-2017>). Tot begin oktober worden in ieder geval nog eens 22 personen gehuisvest. De sinds 2014 opgelopen achterstand wordt nu merkbaar ingelopen. De verwachting lijkt gerechtvaardigd dat Overbetuwe eind 2017 de achterstand in het huisvesten van statushouders daadwerkelijk heeft ingelopen en de wettelijke taakstelling gaat halen. De opgelopen achterstand was voor de provincie Gelderland aanleiding om in haar toezichtrol op grond van Wet revitalisering generiek toezicht (Wrgt), de gemeente Overbetuwe op trede drie van de bestuurlijke interventieladder te plaatsen. Per 1 oktober 2017 toetst de provincie of en in welke mate Overbetuwe in 2017 de opgelopen achterstand in loopt en daarmee de wettelijke taakstelling 2017 zal behalen.

We melden dit risico omdat op dit moment niet duidelijk is of gemeente Overbetuwe verwijtbaar handelt (dan wel na laat). Als Overbetuwe per 31 december 2017 de achterstand heeft ingelopen en er is nog geen wettelijke regeling, is er geen financieel risico.

Garantieplichtingen

Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW)
Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW)
Stichting Waarborgfonds Sport (SWS)
Particulieren (voormalige gemeentegaranties)
Overige garanties en borgstellingen

Het totaalbedrag aan garanties is ten opzichte van de laatst opgestelde paragraaf (bij de jaarstukken 2016) afgenomen met € 6,5 miljoen door afname van het totaalbedrag van garanties van de onderdelen WEW.

Het overgrote deel van de garanties heeft betrekking op garanties voor eigen woningen. Voor garanties vanaf 1-1-2011 loopt de gemeente hiervoor geen concreet risico meer. Dat geldt ook voor de garanties aan particulieren, waarvoor het risico in het verleden is afgekocht.

Voor de overige garanties loopt de gemeente een secundair of tertiair risico. Dat betekent dat de gemeente pas in tweede of in derde instantie wordt aangesproken. Het is nog steeds verantwoord er vanuit te gaan dat er in de voor ons liggende jaren geen substantieel beroep zal worden gedaan op de door de gemeente verstrekte garanties of afgegeven achtervang.

Werkvoorzieningschap Midden-Gelderland/Presikhaaf Bedrijven

Op 5 oktober 2016 heeft het AB ingestemd met een nieuwe begrotingssystematiek, waarbij besloten is tot voorfinanciering door de deelnemende gemeenten van het negatieve begrotingsresultaat. De begroting 2018 van Presikhaaf Bedrijven (PHB) sluit hierdoor op een nihil resultaat.

Door het ontbreken van voldoende weerstandsvermogen bij PHB komen de tekorten voor rekening van de deelnemende gemeenten. De gemeente Overbetuwe is verantwoordelijk voor de dekking van ca. 6,6% van het exploitatietekort. In de begroting 2018 van onze gemeente is hierop geanticipeerd door een structurele gemeentelijke bijdrage aan PHB op te nemen van € 420.000. Bovenvermeld begrotingsbedrag is een gemiddeld bedrag voor de periode 2016 t/m 2019. Jaarlijks zal in de Tussenrapportages op basis van actuele gegevens afstemming plaatsvinden met de werkelijke bijdragen aan PHB. Met ingang van 2017 gaat PHB het eigen vermogen opbouwen tot een omvang van € 2.400.000. Jaarlijks wordt hiervoor € 600.000 bij de deelnemende gemeenten in rekening gebracht. Het positieve resultaat van PHB over 2016 van € 851.000 is eveneens aangewend om weerstandsvermogen op te bouwen.

Ten tijde van het opstellen van deze paragraaf is er nog geen besluit genomen over het toekomstscenario van PHB en is de begroting 2018 opgesteld vanuit de huidige situatie bij ongewijzigd beleid. Zodra besluitvorming heeft plaatsgevonden wordt die begroting daarop aangepast. In de paragraaf verbonden partijen treft u informatie aan over recente ontwikkelingen. Bij het definitieve besluit zullen frictiekosten ontstaan. De hoogte van de kosten van eventuele uittreding dan

wel verkoop hangt af van de scenario's die bij besluitvorming (in komende maanden) voorliggen en gekozen worden. Gelet op het voorgaande hebben wij in deze paragraaf geen risicobedrag opgenomen.

Brandbestrijding, hulpverlening bij rampen, opruiming explosieven

In het geval van incidenten op "rampschaal" kan de gemeente worden geconfronteerd met flinke financiële aanspraken. Daarbij moet worden gedacht aan herstelwerkzaamheden, opvang, begeleiding en compensatie van schade.

Verder kan het bij grondwerkzaamheden noodzakelijk zijn om oude explosieven op te ruimen. Bij nieuwe projecten, waarbij deze kans bestaat, wordt al zoveel mogelijk een kostenraming opgenomen en worden kosten, waar mogelijk doorbelast aan projectontwikkelaars, e.d. Ook kan de gemeente een deel van de kosten (70%) bij het rijk declareren. Een deel van de kosten blijft echter voor rekening van de gemeente en hiervoor is geen bestemmingsreserve meer beschikbaar.

Eventuele kosten van de beschreven onderdelen kunnen in eerste instantie worden opgevangen met de algemene post van € 5 miljoen (zie totaaloverzicht).

Riolering

In 2013 is aan de bestemmingsreserve riolering € 6,8 miljoen onttrokken ten gunste de algemene reserve en voor de afboeking van maatschappelijke investeringen. In het arrest van februari 2017 oordeelde de Hoge Raad dat deze onttrekking meegenomen had moeten worden in de berekening van de kostendekking van de riolering over 2013. Er lijkt geen juridische verplichting om de onttrekking ongedaan te maken. Niettemin heeft het college in de raadsvergadering van 14 maart 2017 toegezegd dat, n.a.v. een nadere beoordeling consequenties van deze uitspraak, de gevolgen hiervan (deels) kunnen meegenomen in de uitkomsten van het op te stellen nieuwe GRP 2018-2022.

Juridische procedures ruimtelijke plannen e.d.

De mogelijkheid bestaat dat aan de algemene reserve middelen moeten worden onttrokken om één of meerdere langslpende (ruimtelijke) kwesties voor de gemeente tot een goed eind te kunnen brengen. Hiervoor nemen wij een risicobedrag op van **€ 0,5 miljoen**.

Opvang tekorten jaarrekening en/of grote projecten

De gemeente heeft geen afzonderlijke bestemmingsreserve om eventuele rekeningstekorten op te vangen. Ook kan het zijn dat er zich bij de grote projecten in de toekomst toch nog onverwachte aanvullende tekorten voordoen, ondanks de getroffen voorzieningen en ingeschatte risico's in deze paragraaf. In de lijn van voorgaande jaren wordt voor bovenstaande risico's één algemene post opgenomen van **€ 5 miljoen**.

Recapitulatie incidentele financiële risico's

	x € 1 miljoen
A. Grote projecten, niet zijnde specifiek (alleen) grondexploitatie	-,
B. Grondexploitatie algemeen	
Gewogen risicoanalyse	1,4
RPW (Regionaal Programma Werklocaties)	6,0
Nog te realiseren opbrengsten grondverkoop	4,4
C. Overige eenmalige risico's	
Presikhaaf Bedrijven	pm
Juridische procedures	0,5
Algemene stelpost rekeningstekort, e.d.	5,0
Totaal eenmalige financiële risico's	€ 17,3

De incidentele risico's zijn gelijk gebleven t.o.v. de vorige paragraaf (jaarrekening 2016).

2.2 Omvang incidentele weerstandscapaciteit

In onderstaande tabel is de verwachte ontwikkeling van de beschikbare weerstandscapaciteit weergegeven in drie in de tijd opeenvolgende P&C-documenten.

Ontwikkeling weerstandscapaciteit sept 2016/2017 (x € 1.000)	Begroting 2017 (sept. 2016)	Jaarrekening 2016 (jun. 2017)	Begroting 2018 (sept. 2017)
Incidentele weerstandscapaciteit			
A. Algemene reserve	2.122		
- Raming per 1-1-2017 in die begroting		19.387	

- Werkelijke saldo 1-1-2017 (=31-12-2016)			25.810
- Verwacht saldo per 1-1-2018			
B. Stille reserves in:		19.387	
Niet meer opgenomen	2.122		25.810
Totale incidentele weerstandscapaciteit			

Toelichting op de berekening van de **incidentele weerstandscapaciteit** en de algemene reserve

A. Algemene reserve

De algemene reserve heeft zich dus zeer positief ontwikkeld, vooral als gevolg van de positieve rekeningresultaten 2015 en 2016.

B. Stille reserves

De stille reserves kunnen pas worden geëffectueerd bij realisatie van een aantal besluiten c.q. acties die niet direct tot een financieel resultaat leiden (bijv. aandelenverkoop BNG). De directe vrije beschikking van deze posten is dus onzeker. Met ingang de jaarstukken 2014 is geen bedrag meer opgenomen, maar zijn de stille reserves pm geraamd.

2.3 Conclusie incidentele weerstandsvermogen

In de afgelopen jaren zijn er belangrijke stappen gezet op het pad naar een stabiele financiële situatie. Deze positieve ontwikkeling doet zich ook voor bij het incidentele weerstandsvermogen (en ook bij het structurele weerstandsvermogen, zoals toegelicht in de volgende pagina's).

In de Programmabegroting 2017 was het incidentele weerstandsvermogen gestegen naar 93% en werd de kwalificatie verhoogd naar 'redelijk goed' (was in Programmabegroting 2016 'nog niet voldoende en reden tot waakzaamheid en terughoudendheid'). In de Jaarstukken 2016 is het percentage verder toegenomen naar 112%. Uit deze actuele paragraaf bij de Programmabegroting 2018 is op te maken dat de verhouding tussen de gekwantificeerde eenmalige financiële risico's (van € 17,3 miljoen) en de incidentele weerstandscapaciteit (van € 25,8 miljoen) nog verder verbeterd en nu 149% bedraagt. Wij handhaven de kwalificatie van het eenmalige weerstandsvermogen op: '**redelijk goed**'. Gezien het verwachte verloop van de algemene reserve in de komende jaren zal dit ertoe leiden dat bij gelijkblijvende (of dalende) eenmalige financiële risico's binnen afzienbare tijd de kwalificatie 'goed' gebruikt kan worden. Welk percentage hierbij hoort is niet duidelijk voorgeschreven, maar wij hanteren hiervoor 200%. Met andere woorden de verhouding tussen weerstandscapaciteit en eenmalige risico's is 2 : 1.

Structureel weerstandsvermogen

3. Structureel weerstandsvermogen

Zoals toegelicht in de paragraaf bij eerdere P&C-stukken hebben we al een aantal structurele risico's stapsgewijs bewust beperkt. Deze acties tot het terugbrengen van de structurele risico's zullen wij hier niet opnieuw toelichten. Wel hebben dergelijke acties onze voortdurende aandacht.

3.1 Structurele risico's

Dit zijn risico's waaruit structurele financiële consequenties kunnen voortvloeien.

Hieronder beschrijven wij de belangrijkste structurele risico's.

De decentralisaties in het sociaal domein

Met de eerste ervaringsjaren 2015 en 2016 beschikken we over de eerste cijfers van de gedecentraliseerde taken in het sociale domein, te weten: Jeugdzorg, Maatschappelijke Ondersteuning en Participatie. We krijgen daarmee een steeds beter beeld van de aard en omvang van de financiële risico's. De structurele risico's die kunnen voortvloeien uit deze taken zijn voor een deel nog steeds lastig te kwantificeren, omdat we de zorgvraag van onze inwoners en de daarmee samenhangende zorgkosten niet op voorhand weten. In de reguliere P&C-cyclus laten we vier keer per jaar de uitnutting van het budget voor het sociaal domein zien.

In de meicirculaire 2017 zijn de Rijksuitkeringen voor het sociale domein voor de komende jaren gepubliceerd. Ten opzichte van de decembercirculaire 2016 (gebruikt voor de Kadernota 2018) neemt de totale IUSD (Integratie Uitkering Sociaal Domein) in de gehele periode 2018-2021 jaarlijks met ca. 3% in omvang toe. Dit is voor het grootste deel toe te schrijven aan loon- en prijsbijstelling. Andere positieve factoren zijn groei ruimte 2018 binnen het WMO-deel en een correctie voor uitname herinstromers Wlz. De hogere IUSD heeft geen effect op ons begrotingssaldo omdat het Sociaal Domein budgettair neutraal wordt geraamd (totale uitgaven gelijk aan totale inkomsten). Daarnaast bleek uit de jaarstukken 2016 dat er een overschot is van € 1.324.000 op de producten op het sociaal domein en is via een begrotingswijziging 2017 toegevoegd aan het budget sociaal domein 2017. Verder krijgen we door de digitale gegevensuitwisseling en de monitoring steeds meer

sturingsinformatie en mogelijkheden om bij te sturen in de taakuitvoering en de financiën in het sociale domein. En voeren we in het kader van relatiemanagement periodiek contractbesprekingen om de kwaliteit van de zorg te verbeteren, de zorg verder te kantelen en de zorgkosten te reduceren. Door deze ontwikkelingen zijn we steeds beter in staat om financiële nadelen binnen het totale 3D-budget op te vangen.

Het Rijk heeft het voornemen uitgesteld om per 2018 de Rijksintegratie-uitkeringen over te hevelen naar de algemene uitkering, dus we behouden aparte uitkeringen binnen het sociaal domein. Het Rijk heeft ingestemd met het verzoek van de VNG om eerst afspraken te maken over de structurele indexerings van de betreffende budgetten. Besluitvorming daarover is aan een nieuw kabinet, zodat overheveling naar verwachting pas op zijn vroegst met ingang van 2019 kan plaatsvinden. In deze financiële paragraaf volstaan wij met deze toelichting en nemen wij geen afzonderlijk structureel risico op voor dit onderdeel.

Samenwerking op diverse taakgebieden

Zuiver vanuit het financiële oogpunt bezien -dus los van inhoudelijke voordelen- heeft de samenwerking met andere gemeenten tot nu toe geleid tot (voorlopige) financiële nadelen en verhoging van financiële risico's o.a. wegens niet door te belasten overheadkosten. Zoals ook geconcludeerd in voorgaande begrotingen, vloeien uit de diverse nieuwe samenwerkingsvormen eenmalige en structurele financiële consequenties en risico's voort.

Wat betreft de structurele risico's speelt ook nog het volgende. Gemeente Overbetuwe hanteert -in tegenstelling tot veel andere gemeenten- voor de eigen begroting al jaren de nullijn; dus geen verhogingen wegens areaaluitbreiding en prijsstijgingen. Op het moment dat taken uit handen gegeven worden aan samenwerkingsverbanden e.d., bepaalt Overbetuwe niet meer zelfstandig de begrotingsrichtlijnen voor de betreffende onderdelen, maar worden deze bepaald door "de meerderheid". Min of meer hetzelfde geldt bij structurele uitbesteding van werkzaamheden, waarbij de gemeente gebonden is aan de prijs- en areaalaanpassingen op basis van gesloten contracten. Zoals u regelmatig heeft kunnen lezen, hechten wij zeer aan samenwerking met andere gemeenten en andere partners, maar stellen wij ons ook kritisch op bij het aangaan van nieuwe samenwerkingsvormen en zeker ook wat betreft de financiële risico's die hieruit kunnen voortvloeien.

Invoering vennootschapsbelasting (VpB)

Zie toelichting op VpB bij eenmalige risico's/grondexploitatie.

Niet te realiseren deel structurele taakstellingen

In de periode 2010-2016 zijn er diverse omvangrijke heroverwegingsoperaties uitgevoerd. De op basis daarvan ingeboekte taakstellingen zijn inmiddels bijna allemaal gerealiseerd. Er resteert nog een aantal in te vullen posten vanaf 2018. Een tweetal taakstellingen bleek echter niet haalbaar en deze zijn inmiddels via de Kadernota 2018 afgeboekt. De overige taakstellingen worden volgens planning vanaf 2018 gerealiseerd.

Recapitulatie gekwantificeerde structurele financiële risico's

Samenvattend zijn er wel structurele financiële risico's, maar deze zijn niet zodanig hard of concreet dat deze ook te kwantificeren structurele risico's zijn. De beperkte omvang van de structurele risico's is ook het gevolg van onze gerichte acties tot het terugdringen hiervan.

3.2 Structurele weerstandscapaciteit

In onderstaande tabel is de verwachte **structurele weerstandscapaciteit** in drie opeenvolgende momenten en P&C-documenten weergegeven.

Ontwikkeling structurele weerstandscapaciteit sept. 2016/2017 (x € 1.000)	Begroting 2017 (sept. 2016)	Jaarrekening 2016 (juni 2017)	Begroting 2018 (sept. 2017)
a. Structureel overschot	1.340	1.337	1.414
b. Mogelijke aanvullende voordele heroverwegingen	pm	pm	pm
c. Onbenutte belastingcapaciteit	pm	pm	pm
d. Post onvoorzien	54	54	54
Totale structurele weerstandscapaciteit	1.394	1.391	1.468

Ook de begroting 2018 vertoont een flink structureel overschot. Zoals wij in de Kadernota 2017 hebben aangegeven is het noodzakelijk om dergelijke overschotten niet aan te wenden maar (grotendeels) in stand te houden als buffer voor eventuele structurele tegenvallers en om jaarlijks een flinke toevoeging te doen aan de algemene reserve. In die Kadernota heeft u op ons voorstel ook het uitgangspunt vastgesteld om te streven naar een gemiddeld in stand te houden begrotingsoverschot van € 1 miljoen per jaar, dit o.a. als buffer voor de opvang van structurele financiële risico's. Bij onderdeel "b" hebben wij bewust geen rekening gehouden met mogelijk hogere overschotten in toekomstige jaren en extra structurele ruimte van inkomstenverhogende maatregelen van aanvullende heroverwegingsoperaties, e.d.. In de begroting en het meerjarenperspectief zijn namelijk al structurele

voordelen ingeboekt die nog gerealiseerd moeten worden. Ook zijn de financiële mogelijkheden om verder te heroverwegen/te bezuinigen beperkt, omdat deze gemeente al vele jaren grotendeels de nullijn hanteert bij de samenstelling van de exploitatiebegroting.

Wat betreft de onbenutte belastingcapaciteit (c) nog even de volgende toelichting. Zuiver theoretisch kunnen wij een bedrag aan onbenutte belastingcapaciteit opnemen van afgerond € 4,5 miljoen. Dit is de ruimte om de OZB-tarieven te verhogen volgens de normen die het rijk hanteert voor gemeenten in financiële problemen (artikel 12 gemeenten). Zoals wij ook al hebben opgemerkt in risicoparagrafen bij voorgaande P&C-stukken vormt de mogelijkheid tot een dergelijke extra belastingverhoging geen reële optie om structurele risico's op te vangen. Het is namelijk niet reëel om te veronderstellen dat deze gemeente de belastingen, e.d. op de korte termijn met tientallen procenten zal verhogen (naast de reguliere verhogingen van gemiddeld 1,5%).

In de kolom van het overzicht hierboven is de onbenutte belastingcapaciteit daarom pm geraamd.

3.3 Het structurele weerstandsvermogen en de eindconclusie

Het structurele weerstandsvermogen is, zoals reeds vermeld in de inleiding: de verhouding tussen structurele risico's en structurele weerstandscapaciteit.

Op basis van de positieve ontwikkelingen in de begroting 2017 en het bijbehorende meerjarenperspectief en het feit dat wij steeds meer grip op risico's krijgen, hebben wij de kwalificatie van het structurele weerstandsvermogen in de begroting 2017 verhoogd van "redelijk goed" naar "goed". In de Jaarstukken 2016 is deze kwalificatie gehandhaafd. Op grond deze actuele paragraaf en het geactualiseerde meerjarenperspectief hebben wij het structurele weerstandsvermogen ook in de Programmabegroting 2018 gekwalificeerd als: **goed**.

Het spreekt voor zicht dat wij ons blijven inzetten om deze goede positie te handhaven en waar mogelijk te versterken.

De verplichte financiële kengetallen

Op grond van artikel 11 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV), worden met ingang van de jaarrekening 2015 en begroting 2016 de volgende kengetallen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing opgenomen:

1. a. Netto schuld quote
b. Netto schuld quote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
2. Solvabiliteitsratio
3. Structurele exploitatieruimte
4. Grondexploitatie
5. Belastingcapaciteit

De kengetallen maken het gemakkelijker om inzicht te krijgen in de financiële positie van de gemeente. Hieronder wordt allereerst vermeld wat de betekenis is van de diverse kengetallen. Vervolgens zijn uitkomsten van de kengetallen verzameld in een tabel. In deze tabel is niet alleen het betreffende kengetal voor het begrotingsjaar 2018 opgenomen, maar ook die van de jaren uit de meerjarenraming (2019 t/m 2021), de begroting 2017 en het jaarverslag 2016. Bij de beoordeling van de financiële positie is het immers ook relevant om inzicht te hebben hoe de kengetallen zich ontwikkelen ten opzichte van voorgaande jaren. Tenslotte worden conclusies getrokken.

1a. Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de medeoverheid ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft zodoende een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken.

1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Omdat er bij leningen onzekerheid kan bestaan of ze allemaal terug worden betaald, wordt bij de berekening van de netto schuldquote onderscheid gemaakt door het kengetal te berekenen, zowel inclusief als exclusief de doorgeleende gelden. Op die manier wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen in de exploitatie is en ook wat dat betekent voor de schuldenlast.

2. Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de medeoverheid in staat is aan zijn financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het totale balanstotaal.

3. Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal is van belang om te kunnen beoordelen welke structurele ruimte een gemeente of provincie heeft om de eigen lasten te dragen of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt thans het onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. De

structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage.

4. Grondexploitatie

Dit kengetal geeft weer hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting en uitgedrukt in een percentage.

5. Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk in de provincie of gemeenten zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde.

Begroting 2018	Verloop van de kengetallen					
Kengetallen:	Jaarverslag 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.a. Netto schuldquote	62%	78%	75%	69%	67%	65%
1.b. Netto schuld quote gecorrig.	56%	71%	66%	60%	58%	56%
2. Solvabiliteitsratio	29%	20%	28%	32%	33%	36%
3. Structurele exploitatieruimte	4,42%	2,31%	1,80%	1,78%	1,76%	1,74%
4. Grondexploitatie	2,48%	1,98%	8,99%	9,06%	8,97%	8,87%
5. Belastingcapaciteit	89%	83%	80%	81%	81%	82%

Conclusies en normen Provincie Gelderland

1a. Netto schuldquote

1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Normen Provincie:

Voldoende	Tot 100%
Matig	100% tot 130%
Onvoldoende	Hoger dan 130%

Overbetuwe 2018: **75%** en **66%** dus **voldoende**.

2. Solvabiliteitsratio

Normen Provincie:

Voldoende	50% en hoger
Matig	Tussen 20% en 50%
Onvoldoende	Kleiner dan 20%

Overbetuwe 2018: **28%** dus **matig**.

3. Structurele exploitatieruimte

Normen Provincie:

Voldoende	Structureel ratio hoger dan 0,6%
Matig	Structureel ratio tussen 0% en 0,6%
Onvoldoende	Structureel ratio kleiner dan 0%

Overbetuwe 2018: **1,80%** dus **voldoende**.

4. Grondexploitatie

Hiervoor heeft de Provincie geen normen. Het percentage van 8,99% kan in de lijn van de overige kengetallen zeker als "voldoende" worden aangemerkt. De forse stijging ten opzichte van 2016 en 2017 komt door de hogere boekwaarde van de in exploitatie genomen bouwgrond wat voornamelijk weer het gevolg is van de tussentijdse winstneming bij het complex Poort van Midden Gelderland.

5. Belastingcapaciteit

Gelet op de relatief zeer lage belastingdruk in onze gemeente en de ruimte in de belastingcapaciteit (mogelijkheden om OZB nog extra te verhogen) scoort Overbetuwe in de lijn van bovenvermelde kwalificaties "voldoende". Zie ook toelichtingen elders in de begroting.

De **algemene conclusie** is dat gemiddeld over alle financiële kengetallen onze gemeente voldoende scoort en dat alleen de solvabiliteit een matig aangeeft. Dit wordt veroorzaakt door de huidige stand

van de algemene reserve. De omvang daarvan is de afgelopen jaren al aanzienlijk toegenomen en de verwachting is dat deze toename zich in de komende jaren verder voortzet.

III. Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

In de openbare ruimte bevinden zich veel zaken die eigendom van de gemeente zijn. Deze eigendommen kunnen als volgt worden ingedeeld:

- infrastructuur: wegen, water en riolering
- voorzieningen: groen, verlichting, sportvelden, speelvoorzieningen
- gebouwen: scholen, sport- en welzijnsaccommodaties, huisvesting gemeente en brandweer

Al deze eigendommen, die ook wel kapitaalgoederen worden genoemd, moeten door de gemeente worden onderhouden. De door de gemeenteraad vastgestelde kwaliteitsniveaus worden in deze paragraaf toegelicht.

Welke afspraken zijn over het onderhoud van de kapitaalgoederen gemaakt?

De gemeenteraad heeft beleids- en beheerplannen vastgesteld die de uitgangspunten bevatten voor dat onderhoud. Het kwaliteitsplan BOR is een goed instrument gebleken om daadwerkelijk de afgesproken kwaliteit in de praktijk te realiseren. Een aantal plannen moet worden herzien. In de plannen die op termijn ter vaststelling worden aangeboden wordt het kwaliteitsniveau concreter geformuleerd. Hierdoor is een betere afweging te maken.

Beleidsdocument	Datum vaststelling	Geplande actualisatie [1]
Beheerplan wegen 2014 - 2018	17-03-2015	2018
Gemeentelijk Rioleringsplan	20-08-2013	2017 [2]
Beleidsplan Openbare Verlichting	30-05-2006	2016
Beleidsplan Speelvoorzieningen 23-05-2012	23-05-2012	onbekend
Nota Voorziening groot onderhoud gemeentelijke accommodaties	26-02-2008	nog onbekend
Gemeentelijke accommodaties niet zijnde gebouwen (sportvelden, veldmeubilair, sportinventaris)	28-10-2008	nog onbekend

[1] Het jaartal geeft weer in welk jaar de actualisatie leidt tot een voorstel aan de gemeenteraad.

[2] Zie ook de opmerkingen over de bekostigingssystematiek riolering in de paragraaf lokale lasten.

Kwaliteitsniveaus

In het Kwaliteitsplan Beheer Openbare Ruimte is gewerkt met drie kwaliteitsniveaus te weten laag, basis en goed[3]. Deze kwaliteitsniveaus zijn in het hierna opgenomen overzicht uitgewerkt, zodat duidelijk wordt wat eronder wordt verstaan. (overigens wordt in de CROW –systematiek gewerkt met niveaus A+ tot en met D maar worden vanwege de leesbaarheid van deze paragraaf vertaald in onderstaande kwalificaties Laag, Basis en Hoog).

Kwaliteitsniveau	Laag	Basis	Hoog
Wettelijke voorschriften	Het onderhoudsniveau voldoet niet of niet-geheel aan de minimaal vereiste wettelijke voorschriften	Het onderhoudsniveau voldoet voldoende aan de vereiste wettelijke voorschriften	Het onderhoudsniveau voldoet ruimschoots aan de vereiste wettelijke voorschriften
Duurzaamheid (Vervangingstermijnen)	Door het lage onderhoudsniveau wordt de levensduur van het kapitaalgoed korter dan gebruikelijk	De levensduur is de gebruikelijke vervangingstermijn van het kapitaalgoed	Door het hoge onderhoudsniveau wordt de levensduur van het kapitaalgoed verlengd
Opbouw achterstallig onderhoud	Achterstallig onderhoud komt periodiek voor	Achterstallig onderhoud komt incidenteel voor	Achterstallig onderhoud komt niet voor
Milieu effecten	Het onderhoudsniveau van het kapitaalgoed is	Het onderhoudsniveau van het kapitaalgoed is	Het onderhoudsniveau van het kapitaalgoed is

Kwaliteitsniveau	Laag	Basis	Hoog
	zodanig dat in onvoldoende mate efficiënt en zuinig met natuurlijke hulpbronnen wordt omgegaan	zodanig dat in voldoende mate efficiënt en zuinig met natuurlijke hulpbronnen wordt omgegaan	zodanig dat in ruime mate efficiënt en zuinig met natuurlijke hulpbronnen wordt omgegaan
Oordeel inwoners (schaal 1,0-10,0)	Score 1,0 - 5,5	Score 5,5 – 7,0	Score 7,1 – 10,0
Veiligheid (objectief)	Door de wijze van onderhoud bestaat een gerede kans op ongelukken	Door de wijze van onderhoud bestaat weinig kans op ongelukken	Door de wijze van onderhoud bestaat een zeer geringe kans op ongelukken
Gevoelswaarde inwoners (subjectief)	Inwoners ervaren de openbare ruimte (m.b.t. het betreffende kapitaalgoed) als onveilig en onvoldoende leefbaar	Inwoners ervaren de openbare ruimte (m.b.t. het betreffende kapitaalgoed) als voldoende veilig en leefbaar	Inwoners ervaren de openbare ruimte (m.b.t. het betreffende kapitaalgoed) als zeer veilig en leefbaar
Klachten	De gemeente ontvangt veel klachten over het kapitaalgoed	De gemeente ontvangt weinig klachten over het kapitaalgoed	De gemeente ontvangt geen klachten over het kapitaalgoed
Claims	Grote kans op gegronde schadeclaims	Weinig kans op gegronde schadeclaims	Geen kans op gegronde schadeclaims

[3] In de overzichten is het kwaliteitsniveau “goed” gewijzigd in “hoog”.

In plannen vastgelegde kwaliteitsniveaus van het onderhoud

Naam beleids-/beheersplan	Datum raadsbesluit	Kwaliteitscriteria (laag, basis of hoog)
Beheerplan Openbare Ruimte	14-12-2010	<i>Wegen</i>: basisniveau <i>Groen</i> Binnen bebouwde kom: basis/hoog niveau Buiten bebouwde kom: basisniveau Bedrijventerreinen: basisniveau <i>Straatreiniging</i> Centra en bebouwde kom: basisniveau Buiten bebouwde kom: basisniveau Bedrijventerreinen: basisniveau Openbare verlichting: basisniveau <i>Straatmeubilair</i> Binnen bebouwde kom: basisniveau Buiten bebouwde kom: basisniveau Bedrijventerreinen: basisniveau
Beheerplan Wegen 2014 - 2018	17-03-2015	Wegen basisniveau
Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP)	20-08-2013	De gemeente moet voldoen aan de gemeentelijke watertaken zoals beschreven in de Wet milieubeheer en de Wet op de waterhuishouding. Deze taken vormen de basis van het GRP 2013-2017. Uitgangspunten bij het opstellen van het GRP waren: · In stand houden van de huidige voorzieningen, waarbij wordt voldaan aan de wettelijke voorschriften. · Geen tariefsverhoging rioolheffing t/m 2016. O.a. door een herziening van de bekostigingssystematiek kan de rioolheffing voor 2016 worden verlaagd met 14 % en wordt voor 2017 geen tariefswijziging voorzien. In het eind 2017 vast te stellen GRP 2018-2022 zullen de tarieven opnieuw worden berekend en

Naam beleids-/beheersplan	Datum raadsbesluit	Kwaliteitscriteria (laag, basis of hoog)
		vastgesteld. Het na te streven kwaliteitsniveau kan worden bepaald op "basis". In het najaar van 2016 wordt gestart met de voorbereidingen voor de evaluatie van het GRP.
Beleidsplan Openbare verlichting	30-5-2006	Zowel voor de beheerskaders (masten, armaturen, etc.) als voor de beleidskaders (sociale veiligheid, verkeersveiligheid, etc.) is in het plan vastgelegd dat het na te streven kwaliteitsniveau "basis" is. Er is gezamenlijk met Lingewaard een onderhoudsbestek opgesteld en aanbesteed. De planning voor een nieuw beleidsplan is najaar 2016.
Beleidsplan Speelvoorzieningen	23-05-2012	Onderhoud en beheer van speelvoorzieningen gaat uit van wettelijke (veiligheids)voorschriften. Met behulp van inspecties wordt dit geborgd. Er is een grens aan de financiële ruimte voor het onderhoud en beheer. Met behulp van een meerjaren renovatieplan wordt wijk- en kerngericht gewerkt aan renovaties van speelruimte.
Nota voorziening groot onderhoud gemeentelijke accommodaties	26-2-2008	Het gaat hier om de gemeentelijke gebouwen voor welzijn en sport, de schoolgebouwen en de overige gebouwen (huisvesting bestuur en ambtenaren, brandweer, enz.). De basis onder de onderhoudsbegrotingen is gelegen in door derden opgestelde meerjarenonderhouds-planningen. In 2013 zijn er nieuwe meerjarige onderhoudsplannen gemaakt. Deze onderhoudsplannen worden in 2017 weer geactualiseerd. We gaan kritisch om met het onderhoud. Indien op basis van de meerjarenonderhoudsplannen vervanging noodzakelijk is, bekijken we eerst kritisch of vervanging daadwerkelijk nodig is. Incidenteel komt achterstallig onderhoud voor. Wij gaan op een afgewogen manier met de financiële middelen om. Op basis hiervan kan het na te streven onderhoudsniveau worden aangemerkt als "basis".
Gemeentelijke accommodaties niet zijnde gebouwen (voetbalvelden, veldmeubilair en sportinventaris)	28-10-2008	Bij de voetbalvelden bekijken we jaarlijks kritisch welk onderhoud daadwerkelijk nodig is. We hebben hiervoor geen meerjarenonderhouds-plannen gemaakt omdat in de uitvoeringsagenda als voornemen staat dat de onderhoudsbijdrage aan de voetbalverenigingen wordt geprivatiseerd. Dit zou betekenen dat alle voetbalverenigingen zelf verantwoordelijk worden voor het onderhoud en dat hiervoor geen bijdrage van de gemeente meer tegenover staat. De sportinventaris wordt jaarlijks gekeurd. Aan de hand van deze keuring bekijken we of vervanging nodig is of dat onderhoud voldoende is. Ook controleren we middels jaarlijkse inspecties het veldmeubilair. Aan de hand hiervan bekijken we welk veldmeubilair aan vervanging toe is. Op basis hiervan kan het na te streven onderhoudsniveau worden aangemerkt als "basis".

Financiële consequenties

Voor klein onderhoud, investeringen en stortingen in voorzieningen voor groot onderhoud van al onze kapitaalgoederen is € 7,7 miljoen in de begroting 2018 opgenomen. Dat is ongeveer 8% van de totale begroting. In de volgende tabel staan de budgetten vermeld die voor het onderhoud beschikbaar zijn om het door de raad opgedragen kwaliteitsniveau waar te maken. Tevens wordt aangegeven of er naast deze budgetten onderhoudsvoorzieningen of bestemmingsreserve (BR) zijn gevormd, waaruit het groot onderhoud op de langere termijn kan worden bekostigd. In het geval dat "nvt" wordt vermeld, wordt daarmee bedoeld dat er geen onderhoudsvoorziening of bestemmingsreserve beschikbaar is. In dat geval zijn de onderhoudskosten geheel opgenomen in de exploitatiebegroting.

Omschrijving	Plan	Jaar vaststelling	Begroot 2018	Voorz. /BR beschikbaar	Voldoende omvang?
Wegbeheer	Beheerplan Wegen	2015	€ 3.072.634	neen	nvt
Straatverlichting	Beleidsplan Openbare Verlichting	2006	€ 329.654	neen	nvt
Straatreiniging	Beheerplan Openbare Ruimte	2010	€ 28.143	neen	nvt
Water	Waterplan gemeente Overbetuwe	nvt	€ 13 9.430	Maakt deel uit van GRP	Zie GRP
Schoolgebouwen	Nota voorziening groot onderhoud gemeentelijke accommodaties. Basis is het M.O.P. 2013	2008	€ 66.479	ja	ja
Openbaar groen	Beleidsplan Openbare Ruimte	2010	€ 1.424.757	neen	nvt
Speelvoorzieningen	Speelruimteplan	2012	€ 137.865	neen	nvt
Riolering	GRP 2013-2017	2013	€ 2.321.491 [1]	ja	ja
Gebouwen voor welzijn en sport	Nota voorziening groot onderhoud gemeentelijke accommodaties Basis is het M.O.P. 2013	2008	€ 123.839	ja	ja
Gebouwen voor huisvesting bestuur en ambtelijk apparaat	Nota voorziening groot onderhoud gemeentelijke accommodaties Basis is het M.O.P. 2013	2008	€ 4.633 ⁴	ja	ja
Totaal			€ 688.926		

[1] Excl. de onttrekking uit de voorziening.

In bovenstaande financiële gegevens zijn de bedragen uit de betreffende taakvelden verwerkt. Voor de gemeentelijke gebouwen zijn de ramingen voor onderhoudslasten uit het meerjarenonderhoudsplan op het overzicht vermeld. Op de taakvelden van de gemeentelijke gebouwen zijn namelijk ook overige niet onderhoudsgerelateerde exploitatielasten verwerkt.

IV. Financiering

Algemene ontwikkelingen

Beleidskader

Het financieringsbeleid is vastgelegd in het Treasurystatuut gemeente Overbetuwe 2016.

De financieringsparagraaf is samen met het treasurystatuut voorgeschreven in de wet Financiering Decentrale Overheden (Wet Fido).

1.1 Interne ontwikkelingen

De uitvoering van de treasuryfunctie vindt plaats op grond van de regelgeving zoals vastgelegd in het treasurystatuut. Door middel van het aantrekken van kasgeldleningen wordt optimaal gebruik gemaakt van de lage rente en door spreiding in de looptijden van langlopende geldleningen wordt het renterisico optimaal gespreid. De geldstromen die voortkomen uit de grote projecten en de grondcomplexen bepalen in grote mate de omvang van de financieringsbehoefte.

1.2 Externe ontwikkelingen

De economische vooruitzichten voor de eurozone zijn gunstig. Voor 2018 gaan wordt uitgegaan van een economische groei van 2,4%. De inflatie loopt in de eurozone op naar 1,5% in 2018. De toename van de geldontwaarding wordt voornamelijk veroorzaakt door oplopende energieprijzen.

De economische expansie in het eurogebied wordt gedragen door zowel de binnenlandse vraag als de uitvoer. De lange rentetarieven zullen mede onder invloed van een hogere inflatie naar verwachting

licht gaan oplopen tot circa 1,26%. De Europese Centrale Bank (ECB heeft echter nog geen signalen over rentestijgingen gegeven, waardoor de korte rente (3-maands Euribor) naar verwachting licht zal oplopen tot -0,25%.

Leningen

2.1 Langlopende leningen

Op basis van de huidige beschikbare schattingen zal voor het begrotingsjaar 2018 de vaste geldleningenportefeuille groeien met circa € 5 miljoen tot afgerond € 75 miljoen. Als de opbrengsten, voornamelijk uit grondverkoop, achterblijven bij de prognose zal er een groter beroep op de kapitaalmarkt gedaan moeten worden.

2.2 Rentekosten

Hieronder de tarieven die voor 2018 gelden:

- Rente aan te trekken kortlopende leningen 0,5%.
- Rente aan te trekken lang geld 2,5%.
- De rekenrente over reserves en voorzieningen 2,5%.
- De rente van investeringen 2,5%.

In de begroting 2018 wordt rekening gehouden met een totaal bedrag aan rentelasten van afgerond € 3,7 miljoen. De totale boekwaarde van de investeringen bedraagt per 1 januari 2018 € 151 miljoen.

2.3 Mutaties in portefeuille opgenomen leningen

In onderstaande tabel treft u de verwachte ontwikkeling aan van de financierings- en beleggingspositie in 2018.

Mutaties in de leningenportefeuille (bedragen x € 1.000)	
Raming stand per 1-1-2018	
Nieuwe langlopende leningen	
Reguliere aflossingen	
Vervroegde aflossingen	
Renteaanpassingen (oud percentage)	
Renteaanpassingen (nieuw percentage)	
Raming stand per 31-12-2018	

Risicobeheer

De belangrijkste algemene financiële risico's bij de uitvoering van het treasurybeleid zijn koersrisico's, renterisico's en kredietrisico's. Hieronder wordt weergegeven in hoeverre deze risico's zich bij onze gemeente voordoen en hoe de gemeente deze risico's beheerst.

3.1 Koersrisico

De koersrisico's van de gemeente zijn beperkt omdat uitsluitend middelen kunnen worden uitgezet in *vastrentende waarden*, zoals deposito's en obligaties bij gerenommeerde banken en instellingen (conform treasurywet). Door afstemming van de looptijden op de liquiditeitsplanning kunnen deze in principe tot het einde van de looptijd worden aangehouden. Omdat onze gemeente geen overtollige liquiditeiten heeft, zullen uitzettingen niet tot nauwelijks voorkomen in 2018.

3.2 Renterisico

Voor korte en lange financiering gelden de Fido-normen kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Beide worden hierna toegelicht:

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet geeft de hoogte van het bedrag aan waarover renterisico mag worden gelopen. Hieronder vallen alle financieringen met een looptijd korter dan 1 jaar. De kasgeldlimiet voor het jaar 2018 bedraagt 8,5% van de exploitatiebegroting van de gemeente, is afgerond € 7,9 miljoen.

Kasgeldlimiet 2018 (bedragen x € 1.000)	
(1): Gemiddelde vlottende schuld	7.000

(2): Gemiddelde vlottende middelen	0
(3): Netto vlottende schuld (+) / Overschot vlottende middelen (-) (1-2)	7.000
(4): Kasgeldlimiet (8)	7.900
(5): Ruimte /Overschrijding t.o.v. kasgeldlimiet (4-3)	900
Berekening kasgeldlimiet De kasgeldlimiet moet berekend worden bij aanvang van elk kalenderjaar en bij wijziging van elk percentage (post 7)	
(6): Begrotingstotaal	94.000
(7): Het bij ministeriële regeling vastgestelde percentage	8,50%
(8): Kasgeldlimiet (6x7)	7.900

De renterisiconorm

De renterisiconorm heeft als doel om het renterisico bij herfinanciering te beheersen. Hoe meer de aflossing van de schuld in de tijd wordt gespreid, hoe minder gevoelig de begroting wordt voor renteschokken bij herfinanciering. De renterisiconorm houdt in, dat de jaarlijks verplichte aflossingen en de renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal.

Renterisiconorm (bedragen x € 1.000)	2018	2019	2020	2021
Renteherzieningen	0	972	0	0
Aflossingen	14.882	15.500	15.500	15.500
Renterisico	14.882	16.472	15.500	15.500
Renterisiconorm	18.220	19.176	19.560	19.951
Ruimte onder renterisiconorm	3.338	2.704	4.060	4.451
Berekening renterisiconorm				
Begrotingstotaal	94.000	95.880	97.798	99.754
Percentage regeling	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm	18.220	19.176	19.560	19.951

Uit de tabel blijkt dat de renterisiconorm in de bovenvermelde periode niet zal worden overschreden.

3.3 Kredietrisico's

Onze gemeente zal in het begrotingsjaar 2018 voor een bedrag van afgerond € 8 miljoen te maken krijgen met kredietrisico. Dit kredietrisico heeft betrekking op onderstaande leningen (uitzettingen).

- De gemeente heeft een lening doorverstrekkt aan ondernemingscentrum De Schalm van € 1.520.000. De waarde per 1 januari 2018 bedraagt € 1.028.000.

- Hypothecaire geldleningen verstrekt aan personeel met een boekwaarde per 1 januari 2018 van € 543.000 (betreffen restanten van de opgeheven regelingen).

- Achtergestelde geldlening aan Vitens. In 2006 zijn de preferente aandelen Vitens verkocht en omgezet in een lening. De waarde per 1 januari 2018 bedraagt € 621.000.

- Overige leningen aan verenigingen, scholen en personeelsregelingen voor een bedrag van totaal € 326.000 per 1 januari 2018.

- Verstrekte geldlening SVn van afgerond € 5,5 miljoen per 1 januari 2018. Rente en aflossing zijn afhankelijk van het aantal Startersleningen. Het betreft revolverende fondsen, rente en aflossing wordt aangewend voor nieuwe leningen.

Derivaten

Derivaten worden in de markt onder meer afgesloten ter afdekking van (rente)risico's. De gemeente Overbetuwe maakt geen gebruik van derivaten.

Algemene eindconclusie

Onze gemeente blijft onder de vastgestelde normering voor de kasgeldlimiet en de het renterisico.

V. Bedrijfsvoering

Bedrijfsvoeringsparagraaf begroting 2017

1.1 Bedrijfsvoering algemeen

In deze paragraaf komen de verschillende onderwerpen op het terrein van de bedrijfsvoering aan de orde. Eerst schetsen wij aan de hand van de 'Visie op bedrijfsvoering Overbetuwe, Meer-Waarde Creëren 2017-2020', wat de ontwikkelingen de komende jaren zijn, vervolgens geven wij aan de hand van de Uitvoeringsagenda 2016-2018 per 'PIOFACH' onderwerp de ontwikkelingen voor 2018.

1.2 Visie op bedrijfsvoering Overbetuwe, Meer-Waarde Creëren 2017-2020

In de afgelopen jaren zijn inspanningen verricht op het gebied van bedrijfsvoering waardoor het niveau van voorzieningen en diensten van de gemeente Overbetuwe inmiddels prima voldoet aan de huidige tijd. Hiermee is tevens de basis gelegd voor de verdere ontwikkeling van de bedrijfsvoering naar de verdere toekomst.

Wij hebben dit verwoord in de 'Visie op bedrijfsvoering Overbetuwe, Meer-Waarde Creëren 2017-2020.' Centraal in deze visie staan de volgende drie thema's:

1. Verbinding/aansluiting met de externe klant en de interne klant: Extern is deze daarbij gericht op meerwaarde creëren voor onze inwoners, bedrijven en instellingen en Intern door verdere verhoging van efficiency en de kwaliteit;
2. Flexibiliteit en maatwerk versus wet- en regelgeving: De maatschappij vraagt om maatwerk, om aansluiting te (blijven) vinden met onze externe klant moet de bedrijfsvoering ook flexibel meer kunnen bewegen, hiernaast standaardiseren we daar waar mogelijk om efficiënt te kunnen blijven werken;
3. Medewerkers die het mogelijk maken: Medewerkers zijn de sleutel tot succesvolle bedrijfsvoering. Zij zijn degenen die moeten zorgen voor de verbinding met de klant, maatwerk leveren en flexibele oplossingen aandragen.

1.3 Uitvoeringsagenda 2016-2018

Uitvoeringsagenda 2016 – 2018 is een geactualiseerde versie van de Uitvoeringsagenda 2014-2018, waarin het college zijn speerpunten vanuit het coalitieprogramma 2014-2018 "Durven, Doen en Doorzetten" heeft geactualiseerd en verder heeft uitgewerkt.

Rondom de bedrijfsvoering zijn de volgende zes punten uit deze uitvoeringsagenda 2016-2018 van belang:

- Strategisch HR beleid
- Verbeterde P&C cyclus
- Goed rentmeesterschap
- Besparen op inkoop
- Flexibel werken met passende faciliteiten
- Verbeteren informatievoorziening

Organisatie

Om (blijvend) te kunnen anticiperen op ontwikkelingen in de samenleving en de rol die we daarbij als overheid hebben, werken we aan een 'flexibele' en 'schaalbare' organisatie. Bij schaalbaarheid dient u vooral te denken aan een organisatie waar de burger zich in herkent en erkent voelt (persoonlijk), maar ook groot genoeg (georganiseerd) om alle vraagstukken te kunnen behappen. Hierdoor blijven we van toegevoegde waarde bij de diverse maatschappelijke opgaven die er spelen. We streven daarbij naar een efficiënte en effectieve organisatie.

Om dit te kunnen bereiken zetten we in 2018 de lijn voort die we de afgelopen jaren zijn ingeslagen op het gebied van organisatieontwikkeling:

- De pilot opgavegericht werken wordt in het voorjaar van 2018 geëvalueerd en bij positief besluit, geïmplementeerd.
- Daarnaast gaan in 2018 ontwikkelingen bij de teams in het sociaal domein en fysiek-ruimtelijk domein plaatsvinden die zich richten op verdere integratie van werkzaamheden ten behoeve van een betere dienstverlening en bedrijfsvoering.
- De dienstverlenende teams gaan in 2018 vorm en inhoud geven aan de dienstverleningsvisie die in 2017 is vastgesteld.
- Ook de bedrijfsvoeringsteams ontwikkelen zich aan de hand van de bovengenoemde bedrijfsvoeringsvisie, waarbij bedrijfsvoering optimaal ondersteunend en adviserend is aan de werkwijzen in het primaire proces.

Personeel

In 2018 wordt ook verder ingezet op de effectuering van de HR-visie. Belangrijke P&O thema's zijn:

- doorontwikkeling van de 4 speerpunten in de HR-visie:
 - passende formatie / passende bezetting (strategische personeelsplanning);
 - houding en gedrag (kernwaarden en competenties);
 - duurzame inzetbaarheid;
 - diversiteit.
- doorontwikkeling van het leiderschapsprogramma;
- het laten plaatsvinden van het 3^e medewerkersbelevingsonderzoek;
- de evaluatie van de systematiek voor het personeelsbudget;
- de uitwerking van de afspraken die voortvloeien uit het Cao-akkoord 2017;
- de voorbereidingen voor de Wet Normalisatie Rechtspositie Ambtenaren (WNRA) 1 januari 2020;
- de verdere doorontwikkeling en vooral het borgen van E-HRM.

Personeelsbudget / formatieontwikkeling

Ontwikkeling personeelsbudget (p-budget) / formatieontwikkeling 2018

In de Kadernota 2018 is het bedrag opgenomen dat op basis van de huidige systematiek voor het p-budget maximaal beschikbaar is. Dit is voor 2018 een extra structureel budget van € 183.000 voor formatie-uitbreidingen. Ook dit jaar hebben we gekeken naar welke formatietoename we noodzakelijk vinden. Door het efficiënt en effectief inzetten (waaronder het realiseren van professionaliserings-effecten) van het p-budget kunnen we ook in 2018 voor een aantal voorstellen dekking vinden binnen het huidige p-budget. Voor de resterende voorstellen doen we een beroep op het structurele budget van € 183.000 voor uitbreidingen die wij structureel noodzakelijk achten.

Aanvullend PNL

In bovenstaand verzoek is geen rekening gehouden met de effecten van (nieuwe) majeure ontwikkelingen zoals de Omgevingswet, Presikhaaf, WNRA, organisatieontwikkelingen (zoals Opgave Gericht Werken) enz. Op dit moment hebben wij nog onvoldoende zicht op de incidentele en/of structurele financiële effecten van deze ontwikkelingen. Zodra dit bekend is wordt hiervoor een aanvullend PNL-verzoek ingediend.

Functiewaardering

Naast bovenstaand bedrag (€ 183.000) willen we vooralsnog een beroep doen op een budget van structureel € 95.000. Dit bedrag wordt ingezet voor de ingediende functiewaarderingsverzoeken. Gezien de organisatie- en arbeidsmarktontwikkelingen is de verwachting dat wij voor een aantal functies de functionele schaal hoger gaan waarderen / vaststellen. Over de definitieve financiële effecten van deze functiewaarderingstrajecten rapporteren wij in de reguliere bestuur rapportages.

Ontwikkeling personeelsbudget 2012 - 2018

Onderstaand overzicht geeft inzicht in de financiële ontwikkeling van het p-budget vanaf 2012 t/m 2018. De stijging € 2,5 miljoen (afgerond) van het p-budget 2018 ten opzichte van 2017 is vooral te verklaren door:

- € 1,8 milj. voor de loonkosten van de decentralisaties die vanaf 2017 integraal onderdeel uitmaken van het p-budget;
- € 425.000 voor loonkostenontwikkelingen die voortkomen vanuit het CAO principe akkoord en daarnaast voor sociale premieontwikkelingen;
- € 183.000 voor formatie-uitbreidingen zoals opgenomen in deze paragraaf;
- € 110.000 voor structurele formatieontwikkelingen die zijn toegekend in de Kadernota 2017

Jaar	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Totale omvang personeelsbudget obv primaire begroting in miljoen	€ 19,7	€ 20,2	€ 20,0	€ 18,7	€ 19,0	€ 19,6	€ 22,5 *
Totale omvang personeelsbudget obv aangepaste begroting (incl. mutaties)	€ 19,4	€ 19,6	€ 19,9	€ 18,7	€ 20,1	€ 21,6	
Werkelijke uitgaven personeelsbudget[2]	€ 18,3	€ 18,6	€ 19,2	€ 18,7	€ 19,9	nnb	

* dit is inclusief € 0,41 miljoen voor de formatie van de gemeente Lingewaard in het kader van de belastingssamenwerking die door de gemeente Lingewaard één op één wordt terugbetaald.

Evaluatie p-budget / uitkomsten benchmark en vervolg

Onze organisatie werkt vanaf 2012 met de systematiek voor het p-budget. Voor de uitgangspunten van deze systematiek wordt verwezen naar de Kadernota 2012.

In 2014 is de systematiek voor het p-budget geëvalueerd. Voor de uitkomst wordt verwezen naar de Kadernota 2015. Toentertijd is de afspraak gemaakt dat in 2018 wederom een evaluatie plaatsvindt. In de Kadernota 2017 is aangegeven dat er aanleiding was om de benchmark die onderdeel uitmaakt van de evaluatie van het p-budget in 2017 te laten plaatsvinden (i.p.v. 2018). Onze organisatie heeft in 2017 een lokale benchmark laten uitvoeren door Berenschot en deelgenomen aan de jaarlijkse landelijke benchmark Vensters voor bedrijfsvoering. Daarnaast maken we jaarlijks gebruik van de inzichten die de VNG personeelsmonitor geeft.

Uitkomsten benchmarks

De uitkomsten van de benchmarks geven een eerste indruk en geven onder andere inzicht in de apparaatskosten voor het primaire proces en de overhead. De definitie voor de apparaatskosten is volgens Berenschot: de loonkosten, inhuurkosten, materiele kosten, kosten van taken belegt bij derden en deze gecorrigeerd met opbrengsten uit diensten voor derden.

Daarnaast wordt inzicht gegeven in de kosten voor de loonsom, omvang van de formatie, indicatoren op het terrein van de medewerker, HRM, huisvesting en ICT. De uitkomsten vragen om een verdere verdieping en bepaalde verstekte gegevens om een verdere aanscherping. Voor het verklaren van bepaalde uitkomsten en verschillen ten opzichte van de referentiegroepen is een verdere analyse nodig. In hoofdlijn laten de uitkomsten op dit moment het volgende beeld zien ten opzichte van de referentiegroepen.

Samenvattend: Overbetuwe is een gemeente met lagere kosten dan gemiddeld

- De totale kosten per inwoner zijn lager dan gemiddeld. Dit komt door het primaire proces.
- De kosten van de overhead zijn gemiddeld. Afgezet tegen de werklast (per fte) zijn de overheadkosten echter lager dan gemiddeld.
- Onze gemeente heeft minder taken belegt bij derden dan de referentiegroep en zet hierdoor meer formatie in dan gemiddeld.

De aandachtspunten uit de benchmark met hogere kosten zijn:

- Primair proces: Wmo
- Primair proces: Groen
- Overhead: Secretariaat primair proces
- Overhead: Communicatie
- Overhead: Kwaliteitszorg.

De aandachtspunten uit de benchmark met lagere kosten zijn:

- Primair proces: Afval
- Primair proces: Sport
- Primair proces: Verkeer, vervoer en wegen
- Primair proces: Burgerzaken
- Primair proces: Jeugd
- Overhead: Facilitaire dienst (incl. materiële kosten)
- Overhead: Directie en management primair proces.

Formatie / loonkosten / overhead / bezetting

De gemiddelde loonkosten zijn lager en de formatie is hoger ten opzichte van de referentiegroep. De hogere formatie is onder andere te verklaren doordat onze gemeente minder taken heeft uitbesteed ten opzichte van de referentiegroep. De bezetting ten opzichte van de formatie is in onze organisatie lager ten opzichte van de referentiegroep. Dit betekent dat de flexibele schil in onze organisatie hoger is.

De overhead ten opzichte van het primaire proces is iets hoger dan de referentiegroep. Deze uitkomst is te verklaren gezien de ontwikkelingen binnen onze organisatie en de (tijdelijke) effecten die dit heeft op de bedrijfsvoering. Administratieve taken worden zoveel mogelijk uitgevoerd door ondersteuners waardoor medewerkers in het primaire proces hun tijd kunnen besteden aan hun kerntaken.

Span of support / vrouwen in leidinggevende functies / gemiddelde leeftijd

Onze organisatie heeft minder leidinggevendenden ten opzichte van de referentiegroep. Het aandeel vrouwen in leidinggevende functies is ruim hoger ten opzichte van de referentiegroep. De gemiddelde leeftijd van onze medewerkers is lager ten opzichte van de referentiegroep.

Vergroening / vergrijzing / in-, door- en uitstroom De vergroening (medewerkers <35 jaar) laat ongeveer dezelfde uitkomst zien ten opzichte van de referentiegroep en de vergrijzing (medewerkers

>55 jaar) is minder (lager) aan de orde in onze organisatie. De uitkomst van de in-, door- en uitstroomcijfers laat ongeveer eenzelfde beeld zien als de referentiegroep.

Ziekteverzuim / meldingsfrequentie

De uitkomst van het ziekteverzuim én de meldingsfrequenties van het aantal ziekmeldingen per medewerker zijn hoger ten opzichte van de referentiegroep en vragen om extra aandacht. Zie hiervoor ook onder het kopje Verzuim in deze paragraaf.

Huisvesting / ICT

De kosten voor zowel de huisvesting, energie als ICT liggen (ruim) lager ten opzichte van de referentiegroep. Het aantal applicaties en ICT meldingen zijn eveneens lager ten opzichte van de referentiegroep.

Vervolg proces

- De organisatie gaat verder aan de slag met de uitkomsten van de benchmark. Enkele uitkomsten vragen om een verdere analyse, aanscherping en concreet vervolg.
- Eind 2017 / begin 2018 vindt de evaluatie plaats van de systematiek van het personeelsbudget.
- De evaluatie (systematiek van het personeelsbudget en benchmark) worden gerapporteerd in de Kadernota 2019.

Verzuim

Ons verzuimpercentage 5,4% in 2016 laat een gelijke trend zien ten opzichte van 2015 (5,4%). Het landelijk verzuim (bron VNG personeelsmonitor 2016) laat in 2016 (5,6%) juist een stijging zien ten opzichte van 2015 (5,3%). Deze stijging (2016: 5,6%) geldt eveneens voor de gemeenteklasse van 20.000 tot 50.000 inwoners (bron VNG personeelsmonitor 2016).

In 2017 (t/m augustus 2017) ontwikkelt het verzuimpercentage zich 1,3% hoger ten opzichte van het percentage in 2016 (5,3% --> 6,6%) in deze periode. Hoewel verzuimontwikkeling en het verzuim een aandachtspunt is, zien wij voor het eerst vanaf 2014 een toename van het verzuim en de meldingsfrequentie in 2017. Het verzuim met een meer werk gerelateerd karakter neemt toe. Daarnaast blijft een groot aandeel verzuim niet beïnvloedbaar te zijn. Het ziekteverzuim vraagt aandacht en gedurende 2017 en 2018 worden verdere acties ingezet om het verzuim te laten dalen. In onderstaande tabel is de ontwikkeling van het werkelijke ziekteverzuim (excl. zwangerschapsverlof) weergegeven.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Norm Overbetuwe	4%	4%	4%	4%	4%	4%
Werkelijk Overbetuwe	4,5%	5,7%	5,5%	5,4%	5,4%	6,6%*
Landelijk gemeenten	5,3%	5,2%	5,1%	5,3%	5,6%	nnb
Landelijk gemeenten 20.000 – 50.000	4,8%	4,8%	4,8%	4,9%	5,1%	nnb

*Verzuim t/m augustus 2017

Financiën

In de Uitvoeringsagenda 2016-2018 treft u onder andere speerpunt 48 'Verbeterde P&C cyclus' en speerpunt 70 'Goed rentmeesterschap' aan. Beide speerpunten lichten wij hierbij beknopt toe.

Speerpunt 48: Verbeterde Planning & Control cyclus

Dit speerpunt is een vertaling van het oorspronkelijke speerpunt 48, te weten 'Zorgen voor solide en toekomstbestendige financiën', in samenhang met speerpunt 70. 'Financiën: goed rentmeesterschap'. We willen bijdragen aan een meer eigentijdse P&C cyclus, passend bij de sturingsbehoeften van raad en college, waarbij duidelijk is voor de organisatie wat ieders rol en verantwoordelijkheid is. De boodschap luidt: terug naar de kern: meer grip, meer sturing, minder papier!

Doel van dit speerpunt is om meer in control te komen als bestuur en organisatie. De afgelopen jaren hebben we al flinke stappen hiertoe gezet met onder andere een gemoderniseerde

Programmabegroting (aangepast aan de gewijzigde administratieve voorschriften) en een vernieuwde rapportagecyclus. Met ingang van 2017 rapporteren we 4 keer per jaar over de voortgang van de gemeentebegroting inclusief de speerpunten van de Uitvoeringsagenda. Deze nieuwe P&C cyclus gaan we begin 2018 in de auditcommissie evalueren. Het komende jaar (2018) gebruiken we om de ervaringen van het eerste jaar om te zetten in verdere aanscherping en verbeteringen. Hiermee kunnen we het budgethouderschap naar een kwalitatief hoger niveau brengen.

Speerpunt 70: Financiën: goed rentmeesterschap

Doelstelling van dit speerpunt is het op orde brengen en houden van de gemeentelijke financiële positie waarbij we zorgen voor een goed eenmalig en structureel weerstandsvermogen. In 2016 en 2017 hebben we op dit terrein al belangrijke stappen gezet. Vanuit goed rentmeesterschap blijven we

uiteraard zorgdragen voor solide en toekomstbestendige gemeentefinanciën. In het vierde kwartaal 2017 leggen we in dit kader de raad ter vaststelling de 'Nota risicomangement' voor. Voor de periode 2018 tot en met 2021 presenteren we u positieve begrotingssaldi van ca. € 1,4 tot € 1,7 miljoen. Hiermee blijven we dus voldoen aan onze norm – zoals door de raad vastgesteld in de kadernota 2017 – van een gemiddeld structureel overschot van € 1 miljoen per jaar. Ook het verwachte verloop van onze algemene reserve is positief. Het minimale streefbedrag van € 10 miljoen is (na bestemming van het voordelige rekeningresultaat 2016) inmiddels al ruimschoots gerealiseerd. De komende jaren verbetert onze reservepositie verder. Dit is een zeer wenselijke ontwikkeling, want hiermee zijn we in staat om financiële risico's op te kunnen vangen.

Inkoop

Voor het jaar 2018 concentreren wij ons voor wat betreft de inkoopfunctie op de kerntaken: 'adviesing aan de organisatie', 'wettelijke verplichte taken' en de prioriteiten uit de uitvoeringsagenda.

Concreet worden in 2018 de volgende taken uitgevoerd:

- Inkoopkalender 2018 opstellen;
- Stimuleren lokaal ondernemerschap, waaronder het evenement Koopt Overbetuwsche Waar, een marktdag MKB Midden Nederland, regio Arnhem en Betuwe Onderneemt Beter;
- Verder organisatiebreed implementeren van het in 2017 vastgestelde nieuwe inkoopbeleid en de nieuwe Algemene inkoopvoorwaarden naar aanleiding van de gewijzigde aanbestedingswet

Huisvesting

De informatie over dit onderwerp is te vinden in de uiteenzetting van de financiële positie, hoofdstuk 1.

Communicatie

Gemeente Overbetuwe wil blijvend werken aan een communicatieve organisatie. In 2018 richten we ons op de volgende speerpunten:

- (Strategisch) communicatieadvies en –uitvoering bij alle speerpunten uit de uitvoeringsagenda van het college en het focusplan van de directie;
- We halen 'buiten' meer naar binnen, anticiperen en reageren pro-actief op berichtgeving van de buitenwereld o.a. door monitoring (sociale) media;
- Met hulp van ons nieuwe intranet: Nivo (een sociaal intranet) stimuleren we de organisatie in de interne, maar ook externe samenwerking en kennisuitwisseling;
- Meer beeld gebruiken (foto's, infographics, film, vlog) en minder tekst;
- Het geven van communicatietrainingen aan collega's zoals social media, Nivo (het sociaal intranet) en het effectief inzetten van werkvormen.
- Samen met de Han uitvoeren van veldonderzoek naar effectieve communicatie gericht op de diverse burgerschaps- en betrokkenheidsprofielen van Necker van Naem.
- De toepassing van nieuw communicatiebeleid / communicatief handelen op basis van uitgangspunten van effectieve publiekscommunicatie. Daarbij coachen en ondersteunen wij collega's.

Informatievoorziening

In de informatie- en netwerksamenleving bepalen mensen steeds meer zelf. Met technologie kunnen ze hun zaken en taken organiseren zoals ze willen en met wie ze maar willen. Denk aan ervaringen delen, kennis uitwisselen of 24/7 online zaken doen met de overheid. Dat geldt voor de mens in allerlei verschillende 'rollen' zoals: Burger, Ondernemer, Werknemer, Mantelzorger en Cliënt. Hij of zij kan zelf de regie houden en zelf bepalen wie welke gegevens mag inzien en analyseren. In 2017 zijn we, nadat we de afgelopen jaren de technische basis op orde hebben gemaakt, gestart met de doorontwikkeling van informatievoorziening. Daar gaan we in 2018 mee verder.

In 2018 richten wij ons daarbij op de volgende speerpunten:

- De implementatie van het zaakstelsel en zaakgericht werken;
- De implementatie van de nieuwe Burgerzaken modulen;
- Doorontwikkeling van de website www.overbetuwe.nl voor burgers en bedrijven;
- De invoering van e-facturering;

Procesgericht werken & Lean

Procesgericht werken & Lean is in 2018 de leidende aanpak bij het inrichten en beheren van onze processen om goed, snel en efficiënt producten en diensten aan externe én interne klanten te kunnen leveren.

In 2018 richten wij ons daarbij op de volgende speerpunten:

- Onze werkprocessen verbetert (Lean) in te richten en uit te voeren. (*processen en systemen*)
- Onze werkprocessen uniform te beschrijven en centraal beschikbaar te maken volgens ons zaaktypemodel in Engage. (*processen en systemen*).
- Het beheer van onze werkprocessen in te richten door het aanstellen (als rol) en opleiden van proceseigenaren, procesverantwoordelijken en procesbeschrijvers (*management & organisatie*).
- Medewerkers op te leiden in procesgericht werken & Lean door het aanbieden van concernbrede opleidingen, workshops en coaching. (*medewerkers & cultuur*).

Om bovenstaande doelen te realiseren zijn Lean verbetercoaches in onze organisatie intern opgeleid en beschikbaar.

Juridisch

Juridische kwaliteitszorg wordt meer onderdeel van concerncontrol en interne kwaliteit. Jaarlijks wordt aan de hand van kengetallen zoals aantallen en uitkomsten van bezwaren, rechtszaken en aansprakelijkstellingen onderzocht of de organisatie juridisch in control is en of we de juiste dingen goed en klantvriendelijk doen. Er worden gerichte controles uitgevoerd op de juridische kwaliteit van werkprocessen en waar nodig verbeteracties uitgevoerd.

Daarnaast zijn 2018 zijn de volgende speerpunten van belang

- *Digitalisering*: met de invoering van zaaksystemen neemt de digitalisering van interne (juridische) werkprocessen toe. Ook steeds meer categorieën van besluiten moeten digitaal bekend en beschikbaar gemaakt worden. In 2018 gaan we vooruitlopend op deze verplichting alle officiële bekendmakingen elektronisch publiceren. De elektronische bekendmaking wordt geïmplementeerd in de werkprocessen;
- *Juridische kennisontwikkeling nieuwe medewerkers*. Bij indiensttreding wordt verwacht dat medewerkers een minimaal juridisch kennisniveau en bewustzijn hebben. In het kader van de indiensttredingsprocedure wordt een standaard trainingspakket samengesteld voor iedere nieuwe medewerker;
- *Aanpassing mandaatbesluit*: voor een efficiënte bedrijfsvoering liggen bevoegdheden zo laag mogelijk in de organisatie. Nu zijn alle mandaten specifiek per functie benoemd. Om te voorkomen dat we het mandaatbesluit regelmatig moeten actualiseren als gevolg van wijzigingen in wet- en regelgeving gaan we in 2018 verder met het onderzoek naar de juridische mogelijkheden en een opzet voor een 'omgekeerd' mandaatbesluit, waarin juist de van mandaat uitgezonderde bevoegdheden worden vastgelegd;
- *Privacy en gegevensbescherming*: de (Europese) Algemene verordening gegevensbescherming is vastgesteld en treedt 25 mei 2018 in werking. Deze verordening is rechtstreeks van toepassing op inwoners en instanties in de lidstaten. Deze verordening stelt vanaf 25 mei 2018 hogere eisen aan gegevensbescherming en privacy dan de huidige Wet bescherming persoonsgegevens. Daarnaast moet je aantoonbaar aan deze eisen voldoen. Uit de dit jaar gehouden privacy-inventarisatie is gebleken dat we werkprocessen en -afspraken moeten aanpassen en op diverse gebieden beleid en protocollen moeten opstellen om aan deze nieuwe verplichtingen te kunnen voldoen. Ook privacy-awareness is zeer belangrijk. Er wordt voor 2018 met de CISO een awarenessplan opgesteld ten aanzien van privacy en informatiebeveiliging. Waarmee wordt voortgeborduurd op de stappen die in 2017 zijn gezet.

VI. Verbonden partijen

Verbonden partijen

3.6.1 Inleiding

Op grond van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV), titel 2.3., artikel 15, dient de gemeente in de begroting aandacht te besteden aan derde rechtspersonen, waarmee de gemeente een bestuurlijke en financiële band heeft. Er zijn immers bestuurlijke, beleidsmatige en/of financiële belangen en risico's, die uit gemeenschappelijke regelingen, deelnemingen in NV's, stichtingen of verenigingen of andere overeenkomsten kunnen voortvloeien. Om te spreken van een verbonden partij, dient de gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel

belang in de betreffende partij te hebben.

De paragraaf verbonden partijen dient tenminste te bevatten:

1. de visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van de doelstellingen die zijn opgenomen in de begroting;
2. de beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen;
3. de lijst van verbonden partijen.

3.6.2 Bestuurlijk belang

Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur van een bestuurlijke participatie of het hebben van stemrecht. Het uitoefenen van bestuurlijke invloed op het bestuur van een bestuurlijk verbonden organisatie door de gemeente is er op gericht het publieke belang te dienen. In het nastreven van het publieke belang dient de reden gelegen te zijn van het aangaan van een relatie met een derde rechtspersoon.

3.6.3 Financieel belang

Alleen een bestuurlijk belang maakt een partij nog geen zogenaamde verbonden partij, daarvoor is ook een financieel belang vereist. Onder financieel belang worden niet alleen eigendomsrechten, zoals die voortvloeien uit het bezit van aandelen begrepen, maar ook constructies als het verstrekken van leningen, het verlenen van subsidies en het stellen van garanties.

3.6.4 Beleid verbonden partijen

In de "Nota verbonden partijen" is een dwingend kader opgenomen voor de oprichting van en de deelneming in een publiekrechtelijke of privaatrechtelijke organisatie, maar ook voor de gemeentelijke vertegenwoordiging in deze organisaties. Bovendien geeft deze nota aan op welke wijze de interne controle, verantwoording en toezicht met betrekking tot de verbonden partijen is geregeld. Het doel hiervan is de gemeenteraad zicht te geven op de mate waarin de beoogde doelstellingen binnen de verbonden partijen worden gerealiseerd, op goede borging van het publieke geld dat in de verbonden partijen omgaat en op adequate beheersing van de eventuele risico's.

In de Uitvoeringsagenda 2014-2018 is bij speerpunt 11 'Regionale samenwerking' vermeld dat we interne sturing, beheersing, verantwoording en toezicht m.b.t. verbonden partijen willen verbeteren. En ook de mogelijkheden van de raad vergroten om haar kaderstellende en controlerende rol uit te oefenen. Als uitwerking van genoemd speerpunt werken we aan een (nieuwe) actualisatie van de Nota verbonden partijen. In komende versies van de paragraaf verbonden partijen willen we meer aandacht geven aan het bereiken van doelstellingen van de partijen en het bereiken van de doelstellingen van de gemeente met deelname in de verbonden partij. Waarbij het niet alleen financiële doelen betreft, maar ook inhoudelijke prestatieafspraken.

3.6.5 Overzicht verbonden partijen

Verbonden partij	Bijdrage 2018	Dividend 2018
Gemeenschappelijke regelingen		
Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM)	2.715.807	-
Omgevingsdienst regio Arnhem (ODRA)	561.600	-
Werkvoorziening Midden-Gelderland (Presikhaaf Bedrijven)	420.000	-
Parkorganisatie (Park Lingezen)	240.000	-
MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland	-	-
Euregio Rijn-Waal	11.750	-
Recreatieschap Over-Betuwe	-	
Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen (VAN)	26.874	
Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem Nijmegen City Region	83.564	-
Gemeenschappelijke Orgaan voor Onderwijszaken in de regio Arnhem (GRO)	5.577	-
Vennootschappen en coöperaties		
Westeraam	-	-

Commandiet Westeraam B.V.		
GEM Westeraam Beheer B.V.		
GEM Westeraam Elst C.V.		
Ondernemerscentrum De Schalm B.V.	-	40.000
Bank Nederlandse Gemeenten N.V.		35.690
Vitens N.V.	-	116.649
Stichtingen en verenigingen		
St. Samenwerkingsverband Glasvezelnetwerk Arnhem (SSGA)	4.500	-
Overige verbonden partijen		
-		
Totaal	4.100.110	192.339

3.6.6 Toelichting verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM)

Regionale brandweer:

Geen relevante ontwikkelingen (going concern)

Volksgezondheid:

Voor 2018 brengt de VGGM als reactie op externe ontwikkelingen een aantal beleidsintensiveringen in beeld. De dekking voor deze voorstellen kan voor een groot deel na herschikking binnen bestaande budgettaire kaders plaatsvinden.

De JGZ heeft raakvlakken met de Jeugdwet: veel preventieve activiteiten vallen onder de JGZ terwijl (curatieve) zorg vanuit de Jeugdwet geregeld is. De JGZ kan voor preventieve interventies ingezet worden, in aansluiting op de inrichting van het sociaal domein. Omdat dat in iedere gemeente anders is vormgegeven, is er sprake van maatwerk. Voor het regionale deel, het uniforme deel, worden regionale afspraken gemaakt. Na de overdracht van de JGZ voor 0-4 jarigen van de thuiszorgorganisaties STMG en Icare naar VGGM is het gewenst een financieringssysteem voor de JGZ voor 0-18 jarigen te ontwerpen. Een nieuwe bekostigingssystematiek voor de JGZ voor 0-18 jarigen gaat per 1 januari 2018 in.

De subsidieregeling Aanvullende Seksuele Gezondheidszorg (ASG) wordt in 2018 geëvalueerd. Het aanvullende aanbod van de GGD'en dat op grond van de ASG-regeling wordt geboden, is gericht op doelgroepen die via de reguliere zorg (vooralsnog) moeilijk bereikt worden en die een verhoogd risico op soa of problemen in bredere zin rondom seksualiteit hebben.

Omgevingsdienst regio Arnhem (ODRA)

De wijze waarop en de voorwaarden waaronder de ODRA als opdrachtnemer de aan haar overgedragen taken uitvoert zijn schriftelijk vastgelegd in een dienstverleningsovereenkomst die de gemeente Overbetuwe is aangegaan met de ODRA.

In het Bedrijfsplan ODRA is vastgesteld dat de eerste jaren het principe van inputfinanciering wordt aangehouden. Vanaf 2018 (2017 is een overgangsjaar) zal er op basis van outputfinanciering worden gewerkt. Hiertoe is er een PDC (productencatalogus) opgesteld.

De ODRA voldoet inmiddels, in samenspraak met alle partners, aan de VTH kwaliteitscriteria 2.0 die door de rijksoverheid zijn opgesteld. Dit mede dankzij veranderingen die een jaar geleden in de organisatie en de werkwijzen doorgevoerd. Inmiddels is gebleken dat de door de ODRA geraamde kosten voor de opgedragen taken, uitgaande van dit vernieuwde kwaliteitsniveau, voldoende gedekt worden door de inkomsten. Wij volgen de stappen die de ODRA daarbij zet, alsmede de keuzes die worden gemaakt, nauwkeurig. Op het moment dat keuzes van de ODRA voor ons (financiële) gevolgen zullen hebben, zal dit aan het gemeentebestuur worden voorgelegd. Ook het werkplan voor 2018 (gereed november 2017) zal, evenals dat van 2017, passend gemaakt worden aan de ruimte die de inputfinanciering biedt.

Werkvoorziening Midden-Gelderland (Presikhaaf Bedrijven)

Werkvoorziening Midden-Gelderland (Presikhaaf Bedrijven), de sociale werkvoorziening, wordt met ingang van 2018 ondergebracht bij Scalabor, het door de gemeente Arnhem op te richten werkbedrijf. Scalabor richt zich op re-integratie van mensen met een achterstand op de arbeidsmarkt en de uitvoering van de sociale werkvoorziening. De 10 bij de Gemeenschappelijke Regeling aangesloten gemeenten hebben inmiddels allen aangegeven de komende 5 jaar de uitvoering van de sociale werkvoorziening bij Scalabor onder te willen brengen. Met de oprichting van Scalabor en de keuze van de deelnemende gemeenten is een einde gekomen aan de vraag op welke wijze de sociale werkvoorziening in de regio wordt ingericht. De werknemers die in het kader van de sociale werkvoorziening bij Presikhaaf Bedrijven werkzaam zijn behouden allen hun huidige werk.

De gemeente zal met Scalabor een dienstverleningsovereenkomst (dvo) aangaan om de dienstverlening die zij van Scalabor verwacht nader te preciseren. In tegenstelling tot Presikhaaf Bedrijven is Scalabor geen verbonden partij. De dienstverlening vindt plaats om niet en de gemeente heeft geen verantwoordelijkheden voor de exploitatie. Evenmin is er sprake van andere financiële banden en heeft de gemeente geen bestuurlijke betrokkenheid bij Scalabor.

Het jaar 2018 zal naar verwachting in het teken staan van de implementatie van de nieuwe werkwijze en verhoudingen en het afwikkelen van de GR Werkvoorziening Midden Gelderland (Presikhaaf Bedrijven). Belangrijk vraagstuk in dit verband is op welke wijze het werkgeverschap van de Sociale Werkvoorziening geregeld gaat worden. Dit zou opgedragen kunnen worden aan een nieuwe of vernieuwde Gemeenschappelijke Regeling, ondergebracht kunnen worden bij de MGR of door de gemeente zelf ter hand kunnen worden genomen. Vooralsnog wordt er van uit gegaan dat dit binnen een GR zal gaan plaatsvinden.

Ten aanzien van de financiën geldt dat de gemeente verantwoordelijk blijft voor de betaling van de loonkosten en een bedrag van € 750,- per werknemer per jaar voor de basis HRM-dienstverlening. Daarnaast wordt in het kader van de transitie rekening gehouden met frictiekosten bij de overdracht van de onderneming van Presikhaaf Bedrijven aan Scalabor en het stopzetten van de bedrijfsactiviteiten van Presikhaaf Bedrijven.

Met de nieuwe positionering van de uitvoering van de sociale werkvoorziening is bereikt dat een einde is gekomen aan de financiële verbondenheid van de gemeente met die uitvoering. De gemeente Arnhem, samen met eventuele andere aandeelhouders van Scalabor, neemt deze verantwoordelijkheid vanaf 2018 op zich. Naast de eenmalige frictiekosten resteert voor Overbetuwe enkel nog de loonbetaling voor een afnemend aantal werknemers in de sociale werkvoorziening.

Instroom in de regeling is immers niet langer mogelijk

Park Lingezen

Eind 2018 is de basisuitrusting volledig gerealiseerd. Voor de gebieden die al ingericht wordt invulling geven aan het beheer conform het beheerplan. Alle deelnemers dragen bij aan het beheer van het park (elk € 240.000 per jaar). Deze bijdragen en middelen zijn voldoende om het park een aantal decennia te kunnen onderhouden. Uit de prognose van de begroting van het OL blijkt dat er na afronding van de werkzaamheden ten behoeve van het aanleggen van de basisuitrusting een overschot verwacht mag worden van € 4 miljoen. De provincie Gelderland heeft de parkorganisatie gevraagd of zij bereidt is de resterende gronden binnen de basisuitrusting marktconform aan te kopen. De raad van de gemeente Overbetuwe heeft in haar brief van juni 2017 aangegeven dat zij het wenselijk achten dat het eigenaarschap bij één overheidsinstantie komt te liggen, waarbij zij de voorkeur hebben aangegeven dat het eigenaarschap bij de grondgebonden gemeenten komt te liggen om een succesvolle doorontwikkeling te garanderen. Dit scenario van aankoop gronden door de grondgebiedgemeenten dient volwaardig onderzocht te worden en de consequenties hiervan dienen volledig in beeld te worden gebracht. Op basis van de huidige inzichten van de te verkopen gronden binnen de basisuitrusting worden voor de gemeente Overbetuwe de kosten van grondaankoop ingeschat op € 1.650.000. Daarnaast heeft de raad aangegeven dat zij het belangrijk vinden dat het begrotingsoverschot bestaat gaat worden aan realiseren missing links, verbeteren infra en bevorderen en doorontwikkeling parkdoelen. De doelstelling van de GR is om eind 2018 besluitvorming te hebben over de doorontwikkeling en die nieuwe (beheer)organisatie.

MGR Sociaal Domein regio Centraal Gelderland

Door het Algemeen Bestuur van de MGR SDCG is besloten om de regeling aan te passen op zodanige wijze dat het mogelijk is om een module Onderwijszaken en het Werkgeversservicepunt bij de MGR SDCG onder te brengen. Teneinde dit mogelijk te maken is voorgesteld om in de regeling

een samenwerkingsmodule Onderwijszaken en een samenwerkingsmodule Werkgeversservicepunt op te nemen, waarin een aantal zaken is geregeld:

- De belangen die met de samenwerkingsmodule worden gediend;
- De taken die binnen de samenwerkingsmodule worden uitgevoerd;
- De verdeling van bevoegdheden;
- De inrichting van de bestuurscommissie;
- De vaststelling van een samenwerkingsmodule-DVO;
- De financiële bijdragen van de deelnemers aan de samenwerkingsmodule/submodules
- Verkoop van eventuele aanvullende diensten.

Op dit moment bestaat de regeling MGR SDCG uit één module (de module Inkoop). Voor de samenwerkingsmodule Onderwijszaken en het Werkgeversservicepunt is ervoor gekozen om de samenwerkingsmodule op te nemen als een bijlage, vanuit de gedachte dat in de toekomst alle samenwerkingsmodules als bijlage bij de regeling worden opgenomen. Besluitvorming over toevoeging van een samenwerkingsmodule kan per bijlage plaatsvinden.

De dienstverlening in de nieuwe modules

De dienstverlening binnen de samenwerkingsmodule Onderwijszaken is opgeknipt in submodules (artikel 7 van de samenwerkingsmodule). Er wordt op het niveau van submodules afgerekend, zodat alleen wordt betaald voor een submodule op het moment dat een gemeente daar ook daadwerkelijk aan deelneemt. Gemeenten zijn ook alleen aansprakelijk voor de modules waaraan zij deelnemen. Voor de dienstverlening van het Werkgeversservicepunt is als basis de 'lean and mean' dienstverlening van het Werkgeversservicepunt genomen. Voor eventuele aanvullende dienstverlening worden bilateraal aanvullende afspraken gemaakt tussen een gemeente en de samenwerkingsmodule Werkgeversservicepunt, waarbij de kosten van de dienstverlening volledig voor rekening van de opdrachtgevende gemeente(n) komen.

Besluitvorming

Om de integratie van de modules Onderwijszaken en Werkgeversservicepunt in de regeling mogelijk te maken is een aanpassing van de regeling nodig. Hierop is artikel 36 van de regeling van toepassing, waarin is geregeld dat:

1. De regeling kan worden gewijzigd krachtens een daartoe strekkend besluit van tweederde van het aantal deelnemers na verkregen toestemming van de raden van deze deelnemers;
2. Onder wijziging van de regeling wordt in elk geval verstaan het toevoegen, wijzigen of opheffen van een samenwerkingsmodule aan de regeling;
3. Elke deelnemende gemeente en het algemeen bestuur is bevoegd een wijziging in de regeling aan de besturen van de deelnemende gemeenten in overweging te geven via een daartoe strekkend voorstel. Het dagelijks bestuur zendt het voorstel van de deelnemende gemeenten of het algemeen bestuur toe aan de besturen van de deelnemende gemeenten.

Samenwerkingsverband Euregio Rijn/Waal

Het project Grenzen Bewegen kent nagenoeg dezelfde inhoud als het project Activ über die Grenze dat in 2013/2014 is uitgevoerd, maar heeft een ruimere doelstelling: het gaat hierbij om 300 werkzoekenden in een periode van 3 jaar. Bovendien is hierbij een brede regio betrokken. In september 2015 werd het project door de Stuurgroep Interreg formeel toegekend. Het project loopt nog tot eind 2018. Dan kan worden beoordeeld of de doelstelling is gehaald. Tussentijds wordt het voortgang van het project bewaakt in de stuurgroep Grenzen Bewegen waarvan Overbetuwe als projectpartner ook onderdeel uit maakt.

Het belang van grensoverschrijdende samenwerking zal ook in 2018 voortdurend in het platform Made in Betuwe (een platform van Lingewaardse en Overbetuwse ondernemers uit de maakindustrie) onder de aandacht worden gebracht.

Half 2016 werd een nieuw pilotproject geïnitieerd door enkele partners onder de naam Fruitlint. Overbetuwe is gevraagd deel te nemen in de kerngroep die hiervoor een projectvoorstel gaat uitwerken. Als leadpartner heeft ECNC (European Centre for Nature Conservation Representation Office Germany uit Kleef) zich opgeworpen. Naast Overbetuwe zijn ook de gemeenten Arnhem en Rheinberg betrokken. Dit project heeft tot doel een "fruitboomlint" in de Euregio Rhein-Waal te ontwikkelen. Een dergelijke ruimtelijk samenhangende structuur heeft positieve gevolgen voor de beleving van het landschap, voor promotie van lokale producten, gebiedsgerichte branding, versterking van toeristische kwaliteit en van een streekeigen karakter, stimulering van bijenvolken en andere bestuivers, versterking van de groene infrastructuur en regionale biodiversiteit. Het project richt zich op gemeenten uit de Euregio, provincies, bedrijven, landschapsbeheerders, wegbeheerders, burgers en andere betrokkenen. Nadruk ligt op doelgroepen in het ruimtelijke fruitboomlintnetwerk en de netwerken waarin zij samenwerken, zoals (biologische) landbouworganisaties,

ondernemersverenigingen, volkstuinverenigingen, stadslandbouwverenigingen, natuur(educatie)verenigingen, of erfgoedorganisaties. Voor dit project is een projectaanvraag Interreg VA, al geruime tijd in voorbereiding. Het is nu nog onduidelijk of het projectvoorstel voldoende inhoud heeft om het daadwerkelijk in te dienen.

Recreatieschap Over-Betuwe

Er zijn geen ontwikkelingen te verwachten met betrekking tot het Recreatieschap.

Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen (VAN)

De BVO-DRAN is opgericht op 14 april 2016 door 19 gemeenten.

De deelnemers hebben besloten om samen te gaan werken op het gebied van het regionale doelgroepenvervoer. Dit betreft het vervoer voor inwoners die wegens een beperking geen gebruik kunnen maken van regulier openbaar vervoer (zoals vervoer in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) 2015, de Jeugdwet, het leerlingenvervoer, kleinschalig openbaar vervoer (OV), maatwerkvervoer in het kader van de Participatiewet en het dorpsvervoer). De deelnemers willen tevens samenwerken ter behartiging van de sturing en beheersing van hun ondersteunende processen en van uitvoeringstaken en hebben besloten om deze samenwerking vorm te geven middels een bedrijfsvoeringsorganisatie.

De structurele kosten voor de regio worden geraamd op € 697.302,- op jaarbasis. De provincie Gelderland draagt financieel bij aan de BVO. Voor de regio is dat een bedrag van € 240.000, -. Hierdoor resteert een bedrag van € 457.302,- dat verdeeld moet worden over de gemeenten. Voor Overbetuwe komt dit neer op een bedrag van €26.974,- per jaar.

Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem Nijmegen City Region

Het Gemeenschappelijk Orgaan (GO) Arnhem Nijmegen City Region is in december 2016 gestart als nieuw samenwerkingsverband. Onze gemeente heeft bij het instemmen met de gemeenschappelijke regeling hiervoor ook onze eigen toetsingscriteria bepaald. Wij evalueren eind 2017 dan ook aan de hand van deze toetsingscriteria hoe de eerste fase is verlopen en welke wensen wij hebben. Ook voor 2018 is er een inwonerbijdrage vastgesteld van € 1,50 per inwoner. Hiervan is € 1,00 voor de Stichting Economic Board.

Stichting Economic Board regio Arnhem Nijmegen

De stichting Economic Board zet zich in voor de bevordering van de sectoren Health, Energy en Food en de crossovers daartussen. Voor wat betreft de verbindingen naar de Foodsector is ook de voorzitter van de Triple Helix Foodvalley (dhr. C. van der Knaap) als agendalid in de Board vertegenwoordigd. In de Economic Board heeft burgemeester Van Asseldonk namens de regiogemeenten zitting. Alle gemeenten dragen vanuit het GO € 1,00 per inwoner af aan de Board (u besloot daartoe op 22 september 2015). De Board beschikt daarmee over een werkbudget vanuit de overheden van € 750.000 per jaar. Onlangs is dhr. Van Asseldonk benoemd als voorzitter van de auditcommissie: een commissie samengesteld uit enkele leden van de board die toezicht houdt op de financiële bestedingen en verantwoording daarvan door de Board.

Voor de Economic Board is inmiddels (per 1 maart 2016) een directeur aangesteld en zijn zeven mensen in het projectbureau actief. De Radboud Universiteit faciliteert de Board met huisvesting; de Board houdt kantoor naast het Radboud Innovation Center. In 2017 is het team onder leiding van de directeur gecombineerd waarmee de slagkracht van de organisatie toeneemt en er meer activiteiten voor 2018 tot uitvoering kunnen worden gebracht.

Gemeenschappelijk Orgaan voor Onderwijszaken in de regio Arnhem (GRO)

Met de invoering van de Participatiewet, is Arnhem per 1-1-2015 centrumgemeente in onze regio voor de uitvoering van de volwasseneneducatie. De GRO wordt, vooruitlopend op besluitvorming daarover, met ingang van 2018 opgeheven. De taken van volwasseneneducatie worden (in tegenstelling tot de RBL-modules die hieronder benoemd worden) niet in een andere gemeenschappelijke regeling ondergebracht. Vanwege de centrumgemeente-constructie is dat nl. niet nodig.

De andere tak van de GRO richt zich op de regionale aanpak van de gemeentelijke taken uit de Leerplichtwet, wettelijke taken op grond van de RMC-functie en het vroegtijdig schoolverlaten (vsv). Ten behoeve hiervan is een Regionaal Bureau Leerplicht ingericht bij de gemeente Arnhem als

centrumgemeente. Vanaf 2018 worden de submodules Leerplicht, RMC en vroegtijdig schoolverlaten (en daarmee het RBL) ondergebracht in de MGR. De besluitvormingsprocedure daarvoor loopt nu. De GRO komt daarmee te vervallen (wordt opgeheven). De bijdrage van gemeente Overbetuwe aan de 3 RBL-modules wordt in 2018 lager dan voorheen, vanwege nieuwe afspraken over de verdeelsleutel voor bijdragen van gemeenten.

Vennootschappen en coöperaties

Westeraam

In 2018 is de verdere ontwikkeling / verkoop van Vierslag voorzien, het meest recent in ontwikkeling gebrachte deelgebied binnen Westeraam. In andere deelgebieden zullen zo veel mogelijk van de resterende locaties worden ingevuld, zoals bijv. Groenordstrip, ca. 16 woningen Regenboog ter hoogte van Scholenzone, laatste kavels Linge- en Lanenbuurt en laatste (bedrijfs)kavels aan de Nieuwe Aamsestraat.

Ondernemerscentrum De Schalm B.V.

De concrete doelstelling van de gemeente is dat er minimale leegstand is op het bedrijventerrein. Daarnaast is er aandacht voor de veiligheid. Bij het Ondernemerscentrum zijn er 4 a 5 medewerkers werkzaam om dit te realiseren. Er zijn verder geen relevante ontwikkelingen te verwachten voor 2018.

Bank Nederlandse Gemeenten

Het eigenaarschap van gemeenten, provincies en de Staat, alsmede het door de statuten beperkte werkterrein van de bank, bieden financiers het vertrouwen dat het risico van kredietverlening aan dit instituut zeer beperkt is. BNG bundelt de uiteenlopende vraag van klanten tot een beroep op de financiële markten dat aansluit op de behoefte van beleggers wat betreft volume, liquiditeit en looptijd. Door de combinatie van beide elementen heeft de bank een uitstekende toegang tot financieringsmiddelen tegen zeer scherpe prijzen, die weer worden doorgegeven aan decentrale overheden en aan instellingen voor het maatschappelijk belang. Dat leidt voor de burger uiteindelijk tot lagere kosten voor tal van voorzieningen.

Het is BNG Bank bekend dat gemeenten op basis van het BBV ver(der) vooruit moeten kijken wat betreft hun verbonden partijen. BNG Bank emitteert echter leningen, die beursgenoteerd zijn. Om die reden is BNG Bank gehouden aan de regels die de Autoriteit Financiële Markten stelt aan het verstrekken van mogelijk koersgevoelige informatie. Het verstrekken van cijfers en verwachtingen over eigen vermogen en netto resultaat valt daar uitdrukkelijk onder.

Verwachtingen voor het komende jaar (2018) zijn met nog veel meer onzekerheden omgeven.

Wanneer BNG Bank deze verwachtingen ter beschikking zou willen stellen, zou zij deze openbaar moeten maken. Gegeven de mogelijke gevolgen daarvan voor het bedrijf van de bank en in aanmerking genomen de hierboven aangegeven mogelijke grote fluctuaties die zich in de resultaten kunnen voordoen, kan de bank het zich eenvoudigweg niet permitteren hiertoe over te gaan.

Wat betreft het beschikbaar stellen van gegevens over de verwachte omvang van vermogen ; de omvang van de balans, het eigen en vreemd vermogen en het resultaat is niet alleen afhankelijk van de economische prestaties die BNG Bank levert. Door de voorgeschreven wijze van verantwoording werken externe factoren, bijvoorbeeld economische ontwikkelingen en renteontwikkelingen, sterk in deze cijfers door. BNG Bank kan op deze ontwikkelingen geen invloed uitoefenen. Dit vormt een van de redenen waarom BNG Bank geen concrete uitspraken doet over de verwachte resultaten over het lopende en volgend boekjaar (2018).

Mede onder invloed van aanhoudende lage lange rentetarieven en de terughoudende rentepositie van de bank zal het renteresultaat naar verwachting lager uitkomen. Het resultaat financiële transacties zal ook in de nabije toekomst gevoelig blijven voor politieke, economische en monetaire ontwikkelingen. Gezien de aanhoudende onzekerheden acht de bank het niet verantwoord een uitspraak te doen over de verwachte nettowinst 2017.

Onderstaande gegevens komen uit het laatste persbericht van BNG Bank, 28 augustus 2018:

Het renteresultaat over 2017 zal naar verwachting uitkomen binnen een bandbreedte van EUR 420 tot EUR 450 miljoen. Door de volatiliteit op de financiële markten is het niet mogelijk een gefundeerde uitspraak te doen over de ongerealiseerde resultaten binnen het resultaat financiële transacties. Vooral daarom acht de bank het niet verantwoord een uitspraak te doen over de verwachte nettowinst over 2018.

Vitens N.V.

Voor Vitens zijn voor 2018 geen relevante bestuurlijke of financiële ontwikkelingen te verwachten. De verwachte winst en de daarmee verband houdende dividenduitkeringen aan de aandeelhouders zal in lijn liggen met die in voorgaande jaren. Ook de aflossing van de achtergestelde lening zal conform planning zijn.

Stichtingen en verenigingen

Stichting Samenwerkingsverband Glasvezelnetwerk Arnhem (SSGA)

Voor SSGA zijn voor 2018 geen relevante bestuurlijke of financiële ontwikkelingen te verwachten. De SSGA is een stichting die een glasvezelring aanlegt, uitbreidt en exploiteert voor non-profit organisaties. Deelnemers in de stichting SSGA worden mede-eigenaar van het glasvezel netwerk.

Overige verbonden partijen

Geen

Verbonden partij + categorie	Doelstelling/ Openbaar belang	Bestuurlijk belang	Financieel belang	Deel-nemende partijen	Risico's	Verw. verm. (EV+VV) per 1/1/18	Verw. verm. (EV+VV) per 31/12/18	Verwacht financ. res.	Prog.
Gemeenschappelijke regeling Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland Midden te Arnhem (VGOM) Categorie A	Draagt zorg voor de wettelijke gemeentelijke taken op het gebied van openbare gezondheidszorg, jeugdgezondheidszorg, preventie, epidemiologie, hulpverlening op het gebied van de brandweer, geneeskundige hulpverlening bij rampen, ambulancehulpverlening, GGD en de meldkamerfunctie van brandweer en ambulancedienst	Burgemeester A.S.F. van Asseldonk is lid van het Algemeen Bestuur (plv wethouder J.A.M. van Baal), lid van het Dagelijks Bestuur en lid van de financiële commissie VGOM	Bijdrage 2017: Regionale brandweer € 2.080.345 Volksgezondheid € 608.308	16 regio-gemeenten: Arnhem, Barneveld, Doesburg, Duiven, Ede, Lingewaard, Nijkerk, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Rijnwaarden, Scherpenzeel, Wageningen, Westervoort en Zevenaar	Groot. De algemene bedrijfsreserve (ABR) wordt gebruikt om exploitatieoverschotten en verliezen te compenseren en de risicoparagraaf af te dekken. Aangezien deze partij zelf geen verdere mogelijkheden heeft om nadelige exploitatiesaldi op te vangen komen eventuele hogere tekorten geheel voor rekening van de deel-nemende Gemeenten	Algemene bedrijfsreserve per 31-12-2017: € 1.453.000 Diverse bestemde reserves per 31-12-2017: € 3.113.198	Eigen vermogen: € 1.453.000 Voorzien.: € 1.290.000 Overige vreemd vermogen langer dan 1 jaar: € 17.874.000	Niet bekend.	1 7
Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem (ORA), later ODRA geworden Oprichting 14 november 2012. Categorie A	De regeling is ingesteld ter gemeenschappelijke behartiging van de belangen van de deelnemers terzake van vergunningverlening, toezicht en handhaving in het kader van het omgevingsrecht. Onder de belangen van de deelnemers wordt tevens begrepen het belang van een goede samenwerking tussen de	Wethouder B.A. Ross (plv J.A.M. van Baal) is lid van het Algemeen Bestuur	Jaarlijkse bijdrage 2017: 492.200	Provincie Gelderland en 11 regio-gemeenten: Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Rijnwaarden, Westervoort en Zevenaar	Risico is in principe beperkt tot de verstrekte bijdrage. Eventuele bedrijfsrisico's worden gedragen naar rato van inbreng van taken en verantwoordelijkheden zoals beschreven in	Verwacht eigen vermogen 562.000 Verwacht vreemd vermogen 1.013.000	Verwacht eigen vermogen 562.000 Verwacht vreemd vermogen 970.000	0	7
Verbonden partij + categorie	Doelstelling/ Openbaar belang	Bestuurlijk belang	Financieel belang	Deel-nemende partijen	Risico's	Verw. verm. (EV+VV) per 1/1/18	Verw. verm. (EV+VV) per 31/12/18	Verwacht financ. res.	Prog.
	omgevingsdiensten in Gelderland.			Zevenaar.	het bedrijfsplan van ODRA.				
Gemeenschappelijke regeling Werkvoorziening Midden-Gelderland (Presikhaaf Bedrijven) te Arnhem Categorie A	Het bieden van werk onder aangepaste omstandigheden aan personen die (nog) niet kunnen re-integreren in een reguliere baan	Wethouder B.A. Ross is lid van het Algemeen Bestuur (plv raadslid R. Eeftink).	Doorbetaling Wsw budget € 4.491.549 Structurele bijdrage van € 420.000 ter dekking van de verwachte negatieve exploitatieresultaten vanaf 2017.	10 regio-gemeenten: Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Nederbetuwe, Overbetuwe, Rozendaal, Rijnwaarden, Westervoort en Zevenaar.	In principe groot, omdat de deelnemende gemeenten geheel moeten opkomen voor eventuele tekorten. Gemeente Overbetuwe is hierdoor voor circa 7% risicodragend				6
Gemeenschappelijke Regeling Park Lingezegen Categorie A	De realisatie en coördinatie van het beheer Park Lingezegen	Wethouder W.H. Hol vertegenwoordigt de gemeente tijdens de vergaderingen van Algemeen Bestuur en Dagelijks bestuur	Bijdrage beheerskosten € 240.000	Provincie Gelderland, gemeenten Arnhem, Lingewaard, Overbetuwe en Waterschap Rivierenland			De begroting 2018 heeft een (netto) tekort van €4,5 miljoen. Dat volledige tekort komt ten laste van het positieve batige saldo dat afgelopen jaren is opgebouwd. Het batige saldo is ontstaan uit de bijdragen van de verschillende deelnemers aan de GR.		5
Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein regio Centraal		Wethouder Ron van Hoeven is lid van het Algemeen Bestuur (plv. B.A.		De 12 regio-gemeenten: Arnhem, Doesburg,					6

Verbonden partij + categorie	Doelstelling/ Openbaar belang	Bestuurlijk belang	Financieel belang	Deel-nemende partijen	Risico's	Verw. verm. (EV+VV) per 1/1/18	Verw. verm. (EV+VV) per 31/12/18	Verwacht financ. res.	Prog.
Beliderand te Arnhem Categorie A		Ross)		Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Rijnwaarden Wageningen, Westervoort en Zevenaar.					
Gemeenschappelijke regeling Samenwerkingsverband Euregio Rijn/Waal te Kleve Categorie B	Bevordering van de regionale grensoverschrijdende samenwerking	Lid van de Euregiaraad zijn: burgemeester A.S.F. van Asseldonk (plv wethouder B.A. Ross) en de raadsleden R.W. Moolij en F. van der Linden (plv de raadsleden J.G.M. van der Heijden en F.C.M. Evers)	Bijdrage € 11.750	50 Duitse en Nederlandse gemeenten en 5 regionale overheden en overige publiekrechtelijke organisaties	De deelnemende gemeenten geheel moeten opkomen voor eventuele tekorten	Eigen vermogen per 31 december 2015: € 1.315.032 Geen vreemd vermogen aanwezig De solvabiliteit is constant en zeer sterk (> 100%)			10
Gemeenschappelijke regeling Openbaar lichaam Recreatieschap Overbetuwe te Arnhem Categorie B	De belangen van de deelnemende gemeenten ten aanzien van openluchtrecreatie en het toerisme, het landschapsschoon en de natuurbescherming, voor zover het de behartiging van de belangen van de openluchtrecreatie betreft, op bovenlokaal niveau	Wethouder R. van Hoeven (plv wethouder J.A.M. van Baal) en wethouder W.H. Hol (plv wethouder B.A. Ros) zijn lid van het Algemeen Bestuur	Geen bijdrage In 2001 is de jaarlijkse bijdrage afgekocht met een eenmalig bedrag	Gemeenten Arnhem, Overbetuwe en Lingewaard	Geen Het Recreatieschap Overbetuwe is één van de drie aandeelhouders van de B.V. Recreatie-maatschappij Rivierengebied. In het geval deze BV niet meer aan haar	Geen eigen of vreemd vermogen aanwezig	Geen eigen of vreemd vermogen aanwezig		5
Verbonden partij + categorie	Doelstelling/ Openbaar belang	Bestuurlijk belang	Financieel belang	Deel-nemende partijen	Risico's	Verw. verm. (EV+VV) per 1/1/18	Verw. verm. (EV+VV) per 31/12/18	Verwacht financ. res.	Prog.
					Verplichtingen kan voldoen, gaat ze (uiteindelijk) zonder verdere verplichtingen van de aandeelhouders failliet				
Bedrijfsvoeringsorganisatie Vervoersorganisatie Arnhem Nijmegen (VAN) Categorie B	De samenwerking van de 19 deelnemende gemeenten moet ertoe leiden dat het aanvullend openbaar vervoer en het gemeentelijk maatwerkvervoer slimmer, efficiënter en klantvriendelijker georganiseerd worden. Tevens kan het beter afgestemd worden op de mogelijkheden van de inwoners.	Wethouder B. Ross (plv J. van Baal) is lid van het Algemeen Bestuur	Jaarlijkse bijdrage in de beheerskosten van € 26.974.	19 regio-gemeenten: Arnhem, Berg en Dal, Beuningen, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rijnwaarden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen en Zevenaar	In principe groot, omdat de deelnemende gemeenten geheel moeten opkomen voor eventuele tekorten. Gemeente Overbetuwe is hierdoor voor circa 6% risicodragend. De verwachting is dat de efficiency winst de kosten (op termijn) zal drukken.	Geen vermogen aanwezig	Geen vermogen aanwezig		6
Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem Nijmegen City Region Categorie A	Het gemeenschappelijk orgaan richt zich op een structurele verbetering van het vestigingsklimaat voor inwoners en bedrijven in de Arnhem Nijmegen City Region, in zowel nationaal als internationaal perspectief. Het	Wethouder W.H. Hol is lid van het bestuurlijk overleg van het gemeenschappelijk orgaan. Leden van de portefeuillehouder soverleggen:	Bijdrage € 1,50 per inwoner per jaar	Arnhem, Beuningen, Berg en Dal, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar,	Indien bij de jaarrekening een tekort ontstaat, passen de deelnemende gemeenten het tekort bij. De verdeling van het tekort vindt plaats op				10

Verbonden partij + categorie	Doelstelling/ Openbaar belang	Bestuurlijk belang	Financieel belang	Deel-nemende partijen	Risico's	Verw. verm. (EV+VV) per 1/1/18	Verw. verm. (EV+VV) per 31/12/18	Verwacht financ. res.	Prog.
	Gemeenschappelijk orgaan werkt intensief samen met de Stichting Economic Board regio Arnhem-Nijmegen.	- Economie: A.S.F. van Asseldonk - Wonen: wethouder J.A.M. van Baal - Mobiliteit: wethouder J.A.M. van Baal - Duurzaamheid: wethouder B.A. Ross		Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Rijnwaarden, Westervoort, Wijchen, Zevenaar	overeenkomstige wijze als beschreven bij het bepalen van de inwonerbijdrage.				
Gemeenschappelijke regeling Gemeenschappelijk Orgaan voor Onderwijszaken in de regio Arnhem Volwasseneneducatie (GOV) te Arnhem Categorie B	Het behartigen van de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van de volwasseneneducatie en andere onderwijszaken	Wethouder R. van Hoeven is lid van het Dagelijks Bestuur en lid van het Algemeen Bestuur	Begrootte bijdrage 2018 RBL is € 129.511 Begrootte bijdrage voor VE is € 5.577	10 regio-gemeenten: Arnhem, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rijnwaarden, Rozendaal, Westervoort en Zevenaar	Risico is in principe beperkt tot de verstrekte bijdrage	Geen vermogen aanwezig	Geen vermogen aanwezig		4
Commandiet Westeraam B.V. te Elst Categorie A	Als commanditaire vennoot deelnemen in de commanditaire vennootschap GEM Westeraam Elst C.V. Via de commandiet neemt de gemeente voor 48 % deel in de inbreng van de commanditaire vennoten	Directeur: drs. C.W.W. van den Berg. De directeur van de commandiet tekent de jaarstukken van de GEM	910 aandelen van de 910 (100%)	Gemeente Overbetuwe	In principe groot. Risico bestaat uit mogelijk verlies van de nominale inleg € 217.815. Daarnaast is door de commandiet nog een achtergestelde lening verstrekt	Eigen vermogen per 31 december 2016: € 21.420 Vreemd vermogen per 31 december 2016: € 217.815 Solvabiliteitsratio EV =		100%	8

Verbonden partij + categorie	Doelstelling/ Openbaar belang	Bestuurlijk belang	Financieel belang	Deel-nemende partijen	Risico's	Verw. verm. (EV+VV) per 1/1/18	Verw. verm. (EV+VV) per 31/12/18	Verwacht financ. res.	Prog.
					Van € 1,1 miljoen die kan worden aangesproken bij een mogelijk verlies uit de grond-exploitatie	10% en daarmee laag			
GEM Westeraam Beheer B.V. te Elst Categorie A	Als beherend vennoot deelnemen in de commanditaire vennootschap GEM Westeraam Elst C.V.	Wethouder J.A.M. van Baal vertegenwoordigt de gemeente als aandeelhouder Stemrecht tijdens de Algemene Vergadering van Aandeelhouders	2.400 aandelen van de 4.800 (50%)	Gemeente Overbetuwe, Rabo Vastgoed BV, Kondor Wessels Projecten BV en Vos-Projecten BV	Beperkt Risico beperkt tot de nominale inleg: € 10.891	Eigen vermogen per 31 december 2016: € 457.411 Vreemd vermogen per 31 december 2016: € 5.429.682* Solvabiliteitsratio EV = 8% en daarmee laag * (incl. € 3.083.136 negatieve BW voorraden.)			8
GEM Westeraam Elst C.V. te Elst Categorie A	Het verkrijgen en vervreemden van onroerende zaken en het bouwrijp maken en het exploiteren van onroerende zaken. Alles binnen het exploitatiegebied	Er vindt geen afzonderlijke vennotenvergadering van GEM CV plaats De jaarrekening wordt schriftelijk vastgesteld (nadat de stukken van de BV al zijn vastgesteld)	GEM Westeraam Beheer B.V. heeft 4% van de aandelen Commandiet Westeraam B.V. heeft een belang van 48% (inleg € 217.814) De overige commandieten hebben tezamen	GEM Westeraam Beheer B.V., Commandiet Westeraam B.V. en overige commandieten (drie markt-partijen)	De gemeente heeft via een juridische constructie een belang van 50% in de grondexploitatie van Westeraam	Eigen vermogen per 31 december 2016: € 453.781 Vreemd vermogen per 31 december 2016: € 5.442.792* Solvabiliteitsratio 8 % en			8

Verbonden partij + categorie	Doelstelling/ Openbaar belang	Bestuurlijk belang	Financieel belang	Deel-nemende partijen	Risico's	Verw. verm. (EV+VV) per 1/1/18	Verw. verm. (EV+VV) per 31/12/18	Verwacht financ. res.	Prog.
			ok 48%			daarmee laag. * (incl. € 3.083.136 negatieve BW voorraden.)			
Ondernemerscentrum De Schalm B.V. te Andelst/Valburg Categorie A	Het bevorderen van het ontstaan en de groei van zelfstandige, startende, doorstartende en bestaande bedrijven in Midden-Gelderland waardoor een bijdrage wordt geleverd aan de economische ontwikkeling in dit gebied	De Burgemeester vertegenwoordigt de gemeente als aandeelhouder. Stemrecht tijdens de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Wethouder W.H. Hol is namens de gemeente commissaris	Het maatschappelijk kapitaal bedraagt 1.134.450 aandelen à € 1 nominaal Hiervan zijn 226.890 aandelen (= € 226.890) geplaatst bij de gemeente Overbetuwe. De overige aandelen zijn niet geplaatst	Gemeente Overbetuwe	Groot, omdat de gemeente Overbetuwe 100% aandeelhouder is	Eigen vermogen per 1 januari 2018: € 1,1 miljoen Geen vreemd vermogen aanwezig	Eigen vermogen per 31 december 2018: € 1,1 miljoen Geen vreemd vermogen aanwezig		3
Bank Nederlandse Gemeenten N.V. te Den Haag Categorie B	Uitoefening van het bedrijf van bankieren dienste van overheden door onder andere het aantrekken en uitzetten van gelden, het op andere wijze verlenen van kredieten, het stellen van garanties, het verzorgen van het betalingsverkeer, het verrichten van valutatransacties, het adviseren en bemiddelen bij de uitgifte van en de handel in effecten, het bewaren, beheren en	Wethouder W.H. Hol vertegenwoordigt de gemeente als aandeelhouder Stemrecht tijdens de Algemene Vergadering van Aandeelhouders	21.762 aandelen van de 55.690.720 (0,03%)	De Staat is houder van de helft van de aandelen. De andere helft is in handen van 11 provincies, 1 hoogheemraadschap en gemeenten	Risico beperkt tot de nominale inleg van € 54.405	Eigen vermogen per 1 januari 2016 €4.163 miljoen *) Vreemd vermogen per 1 januari 2016 €145.317 miljoen * Meest recente informatie gepubliceerd	per 31 december 2016 € 4.486 miljoen *) Vreemd vermogen per 31 december 2016 €149.483 miljoen		Alg. dekk. midd.
Verbonden partij + categorie	Doelstelling/ Openbaar belang	Bestuurlijk belang	Financieel belang	Deel-nemende partijen	Risico's	Verw. verm. (EV+VV) per 1/1/18	Verw. verm. (EV+VV) per 31/12/18	Verwacht financ. res.	Prog.
	administreren van effecten en andere vermogensbestanddelen ten behoeve van derden, alsmede het oprichten van en deelnemen in andere ondernemingen en/of rechtspersonen, wier doel in verband staat met of bevorderlijk is voor het hiervoor gestelde					door BNG			
Vitens N.V. te Zwolle Categorie B	Het verzorgen van de drinkwatervoorziening	Wethouder W.H. Hol vertegenwoordigt de gemeente als aandeelhouder Stemrecht tijdens de Algemene Vergadering van Aandeelhouders	34.717 aandelen van de 5.022.404 is 0,691%	107 gemeenten en 3 provincies	Risico beperkt tot het belang in aandelen (€ 34.717)				Alg. dekk. midd.
Stichting Samenwerkingsverband Glasvezelnetwerk Arnhem (SSGA) Categorie B	Een toegang tot SSGA is nodig om een robuuste en toekomstgerichte ICT-beheerorganisatie te verkrijgen door deze centraal te positioneren. Het beoogde effect is een verhoogde continuïteit van de informatievoorziening en (digitale) dienstverlening en mogelijkheid tot innovatie(ve) producten.	Wethouder W.H. Hol	Jaarlijkse bijdrage in de beheerskosten van € 4.500	25 deelnemers zoals gemeenten, scholen en andere non-profit organisaties	Zeer beperkt, naar rato van de inbreng: 2%	Tegenover de kosten (eenmalig € 110.000) voor de aansluiting op het netwerk staan trekkingsrecht en als nieuwe deelnemers aansluiten.			9

VII. Grondbeleid

Grondbeleid

3.7.1 Inleiding

In deze Paragraaf Grondbeleid wordt een beknopte toelichting gegeven op het te voeren grondbeleid in 2018 en de jaren 2019 t/m 2021.

3.7.2 Het gemeentelijk grondbeleid

In september 2009 is door de raad de Nota Grondbeleid 2009 vastgesteld. In deze nota zijn de(on-)mogelijkheden, risico's en keuzen inzake het gemeentelijk grondbeleid beschreven en is aangegeven hoe dit beleid als sturingsmiddel en instrument bruikbaar is. Naar verwachting wordt deze nota nog voor 1-1-2018 geactualiseerd en begin 2018 ter besluitvorming voorgelegd, gelijktijdig met de nota bovenwijkse voorzieningen.

Bij de besluitvorming over de nota grondbeleid en de nota bovenwijkse voorziening zullen voorstellen worden gedaan aan de gemeenteraad over de beleidsregels een aanzien van de bestemmingsreserves:

- Bestemmingsreserve Bovenwijkse voorzieningen
- (nog te vormen) Bestemmingsreserve Grondexploitatie

3.7.3 Verlies- en winstneming

Als uit de exploitatieopzet blijkt dat er een verlies op een complex ontstaat, wordt hiervoor een voorziening getroffen. Deze wordt ten laste van de algemene reserve gebracht.

Bij winstgevende complexen dient, voor zover gronden zijn verkocht en opbrengsten zijn gerealiseerd, tussentijds naar rato van de voortgang van de grondexploitatie winst genomen te worden [1]. Dit zal jaarlijks worden beoordeeld bij de actualisatie van de grondexploitaties.

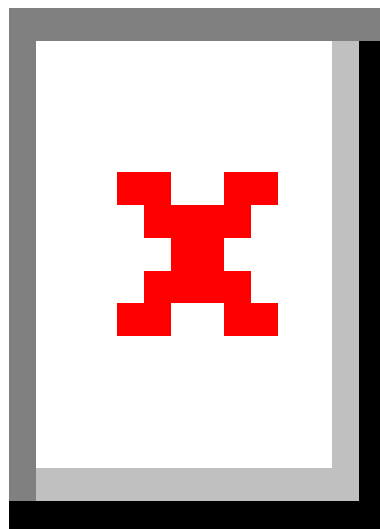
Voor complexen waarvan onzeker is of de gemaakte voorbereidingskosten in de toekomst wel (volledig) kunnen worden gedekt, wordt een voorziening gevormd. Eventueel in een later stadium gerealiseerde opbrengsten worden verrekend met de getroffen voorziening.

[1] Cf. BBV-regelgeving, gewijzigd per 01-01-2016 (zie ook de jaarrekening 2016).

3.7.4 De te verwachten resultaten van de lopende actieve complexen

In 2018 zijn de volgende actieve grondcomplexen in exploitatie. Hiervoor zijn de (geactualiseerde) exploitatieopzetten vastgesteld (als verwerkt in het accountantsverslag 2016).

De ondergenoemde resultaten wijken van de GREXEN per 1-1-2017, die door de gemeenteraad zijn vastgesteld op 16 mei zijn vastgesteld.

Conform gewijzigde BBV-regelgeving wordt (ten opzichte van 2016) in de GREXEN geen meer rekening gehouden met de afdracht aan de bestemmingsreserve “bovenwijkse voorzieningen”. Bij de afwikkeling van het complex zal worden voorgesteld om deze afdracht als nog te laten plaats vinden. Dit heeft een nadelig effect van ca. € 663.000 op het resultaat grondexploitaties, echter een positief effect op de hoogte van de beschikbare middelen binnen de bestemmingsreserve.

Ook heeft er een tussentijdse winstneming plaats gevonden van ca. € 5,4 mln. voor het complex de Poort van Midden Gelderland Zuid.

Voor de complexen met een nadelig saldo is een voorziening gevormd van ruim € 10,6 mln.

In de bovengenoemde tabel wordt er vanuit gegaan dat de grondcomplexen de St. Maartenstraat en de Tobbenhof in 2017 zullen worden afgesloten conform de uitgangspunten die zijn gehanteerd in de vastgestelde grondexploitaties.

3.7.5 Risico's grondexploitatie

De risico's die de gemeente Overbetuwe loopt met de langjarige uitvoering van de grondexploitatie zijn:

- Organisatorische risico's
- Nagekomen kosten bij de in het verleden afgesloten complexen
- Het niet (volledig) toekennen van subsidies
- Invoering van de vennootschapsbelasting
- Projectrisico's
- Archeologie
- Bodemverontreiniging
- Onvoldoende ruimte voor de dekking van algemene en rentekosten
- Verhaalrisico's
- Het niet volledig kunnen verhalen van kosten bij ontwikkelaars
- Economische risico's
- Nadelige economische conjunctuur. Dit heeft vooral consequenties voor het tempo van gronduitgifte (bij zowel woningbouwgronden als bedrijventerreinen), leidend tot (extra) rentekosten.

De actieve (grond)complexen worden geheel voor rekening en risico van de gemeente uitgevoerd.

Om betreffende risico te kunnen dekken is gemeentelijke weerstandscapaciteit noodzakelijk. De weerstandscapaciteit is een financiële buffer om tegenvallers op te vangen op een zodanige wijze, dat het voorzieningenniveau ongewijzigd kan worden gehandhaafd. Door aandacht te besteden aan het weerstandsvermogen voor grondcomplexen en ruimtelijke projecten kan worden voorkomen dat elke financiële tegenvaller aanleiding zal zijn tot bezuinigingen.

De gewogen risicobedragen per 1-1-2017 van de actieve grondcomplexen over de periode 2018 - 20221 zijn opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing in de programmabegroting. Het totale gewogen bedrag van de risico's van de verliesgevende grondcomplexen bedraagt ca. **€ 1,4 mln.** Het is conform BBV-regelgeving niet meer toegestaan om hiervoor een aparte bestemmingsreserve of voorziening te treffen.

Binnen de gemeente Overbetuwe is ervoor gekozen om de risico's ten aanzien van de grondcomplexen te dekken door het treffen van:

- specifieke voorzieningen voor verliescomplexen.
- een voorziening voor de mogelijk niet door te berekenen kosten.
- een voorziening voor de mogelijke afwaardering van complexen.

3.7.6 Vennootschapsbelasting

Per 1 januari 2016 zijn de gemeenten vennootschapsbelastingplichtig over de resultaten die worden behaald met grondexploitatieactiviteiten, indien aan enkele criteria wordt voldaan (de zogenoemde ondernemerscriteria). Vooralsnog wordt er van uitgegaan dat de grondexploitatieactiviteiten niet aan deze criteria voldoen - en daarmee niet vennootschapsbelastingplichtig zijn. Binnenkort zal dit standpunt besproken worden met de belastingdienst.

3.7.7 Grondcomplexen

In de komende jaren wordt gewerkt aan de realisatie van onderstaande grondcomplexen. In het najaar wordt in het kader van de woningbouwprioritering gewerkt aan het definiëren van het afwegingskader. Besluitvorming daarover legt een basis voor de planning van genoemde projecten.

Complex	Programma - nog te realiseren	looptijd t/m
---------	-------------------------------	-----------------

Actieve woningbouw complexen in exploitatie

14	Elst Zuid	verkoop laatste kavels	t/m 2018
41	Pr. Irenestraat - Elst	36 woonzorgwoningen	t/m 2018
84	Centrumplan Heteren	overdracht kavels 71 woningen	t/m 2018

Actieve bedrijven complexen in exploitatie

53	De Merm - Elst	verkoop 3,1 ha bedrijfskavels	t/m 2023
55	De Merm Oost - Elst	verkoop 2,4 ha bedrijfskavels	t/m 2021
56	PvMG Zuid - Heteren	verkoop 6,1 ha bedrijfskavels	t/m 2023
74	Spoorallee - Elst	verkoop 2,2 ha bedrijfskavels	t/m 2022
71	Elst Centraal actief	nader te bepalen 7.041 m2 + (13 woningen)	t/m 2018

Nog in exploitatie te nemen actieve woningbouw complexen

7	Steenbeekstraat - Zetten	nader te bepalen	nader te bepalen
102	Elst Centraal - ETE	nader te bepalen	nader te bepalen
130	De Pas	nader te bepalen	nader te bepalen

Passieve woningbouw complexen in exploitatie

10	Molenzicht - Valburg	76 woningen	nader te bepalen
38	Rijksweg Zuid 1-2-3 - Elst	14 woningen	nader te bepalen

Passieve bedrijven complexen in exploitatie

57	Park 15	ontwikkeling bedrijventerrein	nader te bepalen
----	---------	-------------------------------	------------------

Nog in exploitatie te nemen passieve woningbouw complexen

6	De Hoge Wei - Oosterhout	nader te bepalen	nader te bepalen
31	Zetten Zuid	nader te bepalen	nader te bepalen
45	Tuyn van de Limes - Herveld	nader te bepalen	nader te bepalen
90	Kastanjehof Zetten	nader te bepalen	nader te bepalen
104	Elst Centraal Passief deel	nader te bepalen	nader te bepalen
121	St. Werenfriedplein - Elst	nader te bepalen	nader te bepalen
122	Europaplein Zuid - Elst	nader te bepalen	nader te bepalen

Nog in exploitatie te nemen passieve bedrijven complexen

59	Aamse Poort Noord - Elst	ontwikkeling bedrijventerrein	nader te bepalen
72	Veilingterrein - Zetten	ontwikkeling bedrijventerrein	nader te bepalen

GEM Westeraam

23	Westeraam	realisatie 346 woningen	t/m 2020
----	-----------	-------------------------	----------

BIJLAGEN

I. Meerjarenraming + toelichting

Meerjarenraming 2019-2021

Algemeen

Deze meerjarenraming geeft de verwachte begrotingssaldi in jaren 2019 t/m 2021. Het merendeel van de uitgangspunten is ongewijzigd overgenomen uit de meerjarenraming bij de Kadernota 2018.

Enkele uitgangspunten die zijn aangepast en/of waarbij ontwikkelingen te melden zijn, lichten wij bij de betreffende onderdelen nader toe.

A. Aantallen woningen en inwoners

Toename aantal woningen:

In de Kadernota 2018 en deze begroting is een gemiddeld aantal nieuwbouwwoningen van 175 per jaar gehanteerd.

Toename aantal inwoners:

Ook is voor de toename van de aantallen woningen en inwoners het ongewijzigde verhoudingscijfer 1 : 2 toegepast. Per nieuwe woning neemt het aantal inwoners dus gemiddeld met 2 toe. Dit is per jaar $2 \times 175 = 350$.

Hieronder treft u het cijfermatige deel van deze meerjarenraming aan en daarachter korte toelichtingen op de diverse onderdelen.

Meerjarenperspectief 2019-2021	2019 (€)	2020 (€)	2021 (€)
I. Nadelen (-):			
1. Afval/riolering: 100% kostendekkend	0	0	0
2. Financiële ruimte voor afwijking nullijn	-138.000	-138.000	-138.000
3. Van de nullijn uitgezonderde onderdelen:			
a. Ontwikkeling Personeelsbudget:			
- effect nieuwe cao 2017 voor 2019	-24.000		
- jaarlijkse verhoging premies e.d. gemiddeld 1,5%.	-305.000	-309.000	-313.000
- verhoging fte's obv aantal inwoners/Berenschot	-183.000	-183.000	-183.000
- verhoging salarisbudget gerelateerde uitgaven na taakst.	-26.000	-25.000	-25.000
- verhoging loonkosten/vergoedingen bestuur	-5.000	-5.000	-5.000
Subtotaal P-budget	-543.000	-522.000	-526.000
Correctie taakstelling personeel	0	0	0
Subtotaal onderdeel 3-a	-543.000	-522.000	-526.000
b. Toename bijdragen aan samenwerkingsverbanden	-70.000	-71.000	-72.000
c. Netto lasten toename aantal WWB-ers	pm	pm	pm
4. Afbouw voordeel verkoop preferente aandelen Vitens	-5.000	-5.000	-5.000
5. Afbouw opbrengst Precariobelasting Nutsbedrijven	-265.000	-265.000	-265.000
Totaal nadelen	-1.021.000	-1.001.000	-1.006.000
II. Voordelen (+):			
1. Algemene Uitkering:			
a. algemene uitkering	1.360.000	1.165.000	995.000
b. stelposten doorschuiven kortingen naar doelgroepen	0	0	0
totaal onderdeel II-1 algemene uitkering	1.360.000	1.165.000	995.000
2. Netto toename OZB-opbrengst door nieuwbouw minus korting inkomstenmaatstaf algemene uitkering	7.000	7.000	7.000
3. Financiële ruimte door vrijvallende kapitaallasten minus jaarlijkse raming post onvoorzien	92.000	-30.000	-125.000

4. Nog niet verwerkte voordelen

heroverwegingsoperaties:

a. Taskforce for money (uit Kadernota 2016) 50.000 0 0

Totaal voordelen 1.509.000 0 0

Subtotalen voor- en nadelen 488.000 1.142.000 877.000

Af: lasten PNL (2018-2020) -354.000 -220.000 -19.000

Af: 2020 en 2021 stelposten (aanvulling tot € 250.000) 0 -30.000 -231.000

Bij: consequenties tariefsaanpassingen:

a. OZB 1,5% 105.000 107.000 108.000

b. Diverse leges en overige heffingen 1,5% 16.000 16.000 16.000

Doorwerking begrotingsoverschot/-tekort jaar ervoor 1.414.000 1.678.000 1.692.000

Overschot/Tekorten (-) 1.678.000 1.692.000 1.437.000

I. Toelichting op de verwachte nadelen (zie corresponderende nummers in meerjarenraming)

1. Afval/riolering, 100% dekking

Geen nadere toelichting.

2. Voor afwijking nullijn maximaal € 138.000 per jaar beschikbaar

De nullijn houdt kort gezegd in dat er geen verhoging van begrotingsramingen plaatsvindt door prijsstijging en areaaluitbreiding (toename woningen/inwoners, onderhoudsbestanden wegen, plantsoenen, etc.). In deze gemeente wordt al jaren bij het opstellen van de begroting voor een deel van de ramingen de nullijn gehanteerd en is slechts een beperkte afwijking van die nullijn toegestaan. Met ingang van begrotingsjaar 2005 is in het kader van bezuinigingen het totaalbedrag voor de afwijking van de nullijn door de raad al verlaagd van € 550.000 naar € 275.000. Vervolgens is naar aanleiding van de operatie Schatgraven dit resterende bedrag met ingang van 2011 nogmaals gehalveerd en vastgesteld op maximaal € 138.000 per jaar.

Een aantal onderdelen is van de nullijn uitgezonderd (verhogingen van deze onderdelen hoeven dus niet ten laste van de € 138.000), zoals:

1. hogere bijdragen aan samenwerkingsverbanden;
2. hogere netto lasten sociale uitkeringen in brede zin;
3. verhoging van de salariskosten op basis van nieuwe CAO, e.d.

Jaarlijks wordt bij de aanlevering van begrotingsgegevens aan de budgethouders gevraagd om prijsverhogingen en extra kosten van areaaluitbreiding zoveel mogelijk op te vangen binnen eigen budgetten. Op deze wijze vindt er jaarlijks organisatiebreed dus al een heroverwegings- / efficiencyoperatie plaats op de exploitatiebegroting, waardoor prijsstijgingen en extra kosten van areaaluitbreiding over een deel van het gemeentebudget worden opgevangen.

3. Van de nullijn uitgezonderde onderdelen:

a. Ontwikkeling Personeelsbudget

Voor de toelichting op de toename van de salariskosten door verhoging van het aantal fte's en overige verhogingen verwijzen wij naar de afzonderlijke toelichting in de Paragraaf Bedrijfsvoering.

b. Toename bijdragen aan samenwerkingsverbanden

Dit betreffen hogere bijdragen aan samenwerkingsverbanden voornamelijk door toename van de aantallen inwoners.

c. WWB en overige sociale uitkeringen

De huidige verwachting is dat het aantal uitkeringsgerechtigden in de jaren 2019 t/m 2021 nog wat zal toenemen. Bij het opstellen van deze meerjarenraming is er vanuit gegaan dat de stijging van de uitkeringslasten in de komende jaren volledig kan worden opgevangen door een hogere algemene uitkering (door het hogere aantal uitkeringsgerechtigden) en door een stijging van het te ontvangen Rijksbudget.

4. Afbouw voordeel verkoop preferente aandelen NV Vitens

De preferente aandelen die de gemeente had van Vitens zijn eind 2005 verkocht aan deze NV. De opbrengst zal aan de gemeenten in 15 jaarlijkse termijnen worden uitbetaald (via een leningconstructie). Naast de te ontvangen jaarlijkse aflossing, ontvangt de gemeente een jaarlijkse rentevergoeding over het nog niet afgeloste deel.

De eerste uitbetaling heeft plaatsgevonden in 2007. Deze jaarlijkse inkomst neemt jaarlijks af met ongeveer € 8.000 (rente over afgeloste deel voorgaand jaar). In 15 jaar zal Vitens de hele lening hebben afgelost en zullen de inkomsten hiervan dus geheel zijn afgebouwd.

5. Afbouw precariobelasting nutsbedrijven

Door een besluit van het Rijk is de heffingsmogelijkheid van de precariobelasting nutsbedrijven per 1-1-2022 beëindigd. In de begroting 2017 is een structurele opbrengst geraamd van € 1.060.000. Met ingang van de begroting 2022 moet deze raming dus tot nul zijn afgebouwd. Er is gekozen voor een stapsgewijze verlaging van de geraamde opbrengst. Vanaf 2018 t/m 2021 wordt de raming jaarlijks met € 265.000 verlaagd. In die jaren zal de werkelijke opbrengst ca. € 2,7 miljoen bedragen. De hogere werkelijke opbrengst wordt in deze overgangsjaren sowieso rechtstreeks toegevoegd aan de algemene reserve. Zie ook het overzicht met de ontwikkeling van de algemene reserve. In onderstaand staatje is samengevat om welke bedragen het jaarlijks gaat.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
a. Struct. raming in begroting	1.060.000	795.000	530.000	265.000	0	0
b. Werkelijke opbrengst	2.700.000	2.700.000	2.700.000	2.700.000	2.700.000	0
Toevoeging aan AR (b-a)	1.640.000	1.905.000	2.170.000	2.435.000	2.700.000	0

II. Toelichting op de verwachte voordelen (zie corresponderende nummers in meerjarenramingen)

1. Algemene uitkering gemeentefonds

De ramingen van de algemene uitkering zijn gebaseerd op de meicirculaire 2017. De ontwikkeling van de algemene uitkering wordt voor een belangrijk deel bepaald door de ontwikkeling van de rijksuitgaven. Volgens het systeem van 'samen de trap op en samen de trap af' hebben wijzigingen in de rijksuitgaven direct invloed op de omvang van het gemeentefonds. De jaarlijkse toename of afname van het gemeentefonds, voorvloeiend uit de trap op trap af-methode wordt het accres genoemd. Doordat er na de verkiezingen van 15 maart nog geen nieuw kabinet is, was de meicirculaire 2017 een zogeheten beleidsarme circulaire. Financiële ruimte vragende plannen als klimaat en defensie zullen op zijn vroegst verwerkt worden in de komende Miljoenennota die in september 2017 uitkomt. In de circulaire zaten daarom (nagenoeg) alleen mutaties als gevolg van loon- en prijsstijgingen, zowel in de algemene uitkering als bij het sociaal domein. De hogere accresramingen in de gehele meerjarenperiode resulteren in hogere uitkeringen voor 2018 en volgende jaren in vergelijking met de decembercirculaire 2016 die als basis is genomen voor de Kadernota 2018.

2. Toename netto OZB-opbrengsten door nieuwbouw (na aftrek korting inkomstenmaatstaf algemene uitkering)

De extra inkomsten wegens nieuwbouw zijn wat hoger dan de kortingen die het rijk toepast op de algemene uitkering via de inkomstenmaatstaf. Per saldo ontstaan er dus (relatief geringe) voordelen op deze onderdelen t.g.v. nieuwbouw.

3. Financiële ruimte door vrijval kapitaallasten, na aftrek nieuwe posten onvoorzien

Op dit onderdeel wordt de financiële ruimte geraamd die ontstaat doordat de boekwaarden van investeringen afnemen door jaarlijkse afschrijving (lagere rente en bij geheel wegvallen boekwaarde tevens vrijval afschrijvingsdeel). Aan de andere kant wordt er jaarlijks een bedrag voor "onvoorzien" geraamd in de begroting van ruim € 50.000 om kapitaallasten van nieuwe (onvoorziene) investeringen te dekken. Deze jaarlijkse raming van onvoorzien wordt in mindering gebracht op het voordeel van de vrijvallende kapitaallasten.

4. Nog niet verwerkte voordelen uit heroverwegingsoperaties

Hieronder zijn totaalbedragen opgenomen van toekomstige voordelen van vastgestelde heroverwegingsvoorstellen. Bij de samenstelling van elke nieuwe begroting worden de voorstellen van de betreffende jaarschijf financieel verwerkt en vervolgens gerealiseerd. In de jaarschijf 2019 is nog het volgende te realiseren structurele voordeel heroverwegingstaakstelling opgenomen:

a. Uit de Taskforce for money (opgenomen in de Kadernota 2016) was in de jaren 2017 t/m 2019 jaarlijks een besparing van € 50.000 (dus totaal € 150.000) vanwege het omvormen van peuterspeelzalen naar peuteropvang. In deze meerjarenraming is nog in jaarschijf 2019 € 50.000 opgenomen.

Overige mutaties:

Programma Nieuwe Lasten (PNL)

Onder dit onderdeel zijn de geraamde structurele lasten opgenomen uit het PNL bij deze Programmabegroting. In de jaarschijven 2020 en 2021 zijn stelposten opgenomen van € 250.000.

Extra opbrengsten tariefsverhogingen

In deze meerjarenraming is uitgegaan van tariefsverhogingen van o.a. de OZB en leges van gemiddeld 1,5% per jaar.

Doorwerking begrotingssaldi

Het eindsaldo van een voorgaande jaarschijf is in deze meerjarenraming steeds verwerkt in het saldo van de volgende jaarschijf (structurele doorwerking).

II. PNL 2018-2021

II. PNL 2018-2021

Programma Nieuwe Lasten 2018-2021

o.b.v. 2,5% ann.

Bijlage II

Nr.	Omschrijving	Team	PFH	Jaar uitv.	Invest. eenm. BCF	Reserves e.d.	Derden / grondexpl.	Netto inv. eenmalig	Expl. last	Afschr. term.	Lasten 2018	Lasten 2019	Lasten 2020	Lasten 2021
Programma 1. Openbare orde en veiligheid														
1.	Aanpak ondermijning	TBR	TvA	2018	65.000	65.000		0						
Programma 2. Verkeer, vervoer en Waterstaat														
2.	Vogelbuurt Driel													
a.	Vogelbuurt Driel 2017	TBR		2017	233.000			233.000	20		14.946			
3.	Reconstructie Bloemenbuurt Heteren (over 3 jaren)													
a.	Reconstructie Bloemenbuurt Heteren 2018	TBV		2018	380.000	206.667		173.333	20			11.119		
b.	Reconstructie Bloemenbuurt Heteren 2019	TBV		2019	380.000	206.667		173.333	20				11.119	
c.	Reconstructie Bloemenbuurt Heteren 2020	TBV		2020	380.000	206.667		173.333	20					11.119
4.	Herinrichting De Griend Elst	TBV		2017	90.000			90.000	20		5.773			
5.	Verbreden Kerkpad en aanbr. trottoir en verlichting	TBV		2017	130.000			130.000	20		8.339			
6.	Herinr. Mozartstraat vanaf Griegstraat Elst (over 2 jaren)													
a.	Herinr. Mozartstraat vanaf Griegstraat Elst 2019	TBV		2019	300.000	175.000		125.000	20				8.018	
b.	Herinr. Mozartstraat vanaf Griegstraat Elst 2020	TBV		2020	300.000	175.000		125.000	20					8.018
7.	Herinrichting Veldse Hofstede Zetten	TBV		2017	205.000			205.000	20		13.150			
8.	Reconstructie Manijkestraat en Wouterplasstr. Zetten	TBV		2017	270.000	175.000		95.000	20		6.094			
9.	Infrastructuur Elst Noord													
a.	Tunnel Rijksweg Noord	TOW		2017	700.000			700.000	20		44.903			
b1.	Spoorkruisingen Weteringsewal en Rijksweg N. (2018)	TOW		2018	2.925.000			2.925.000	20			187.630		
b2.	Spoorkruisingen Weteringsewal en Rijksweg N. (2019)	TOW		2019	2.925.000			2.925.000	20				187.630	
Programma 3. Economische zaken														
-	-													
Programma 4. Onderwijs														
10.	Huisvesting OBC													
a.	Huisvesting OBC schoolgebouw	TBR		2017	5.344.400			5.344.400	25		290.072			
b.	Uitbreiding 1e inrichting	TBR		2017	96.886			96.886	10		11.070			
c.	Huisvesting OBC gymzaal	TBR		2017	700.000			700.000	25		37.993			
11.	Onderwijshuisvesting													
a.	Huisvesting De Vallei in Driel	TBR		2017	600.000			600.000	40		23.902			
b.	Uitbreiding 1e inrichting basisschool De Vallei	TBR		2017	24.423			24.423	10		2.791			
c.	Huisvesting speciaal onderwijs in De Plataan	TBR		2017	110.000			110.000	25		5.970			
d.	Uitbreiding eerste inrichting basisschool De Vallei	TBR		2018	32.557			32.557	10			3.720		
e.	Terugbetaling voorfinanc. huisv. Lyceum Elst 2018 *	TBR		2018	420.758			420.758	33		18.875			
f.	Uitbreiding 1e inrichting basisschool De Meeuwenberg	TBR	RvH	2018	17.098			17.098	10			1.954		
g.	Uitbreiding schoolgebouw basissch. De Meeuwenberg	TBR	RvH	2018	163.900			163.900	40			6.529		
h.	1e inrichting basisschool Zonnepoort	TBR	RvH	2018	5.385			5.385	10			615		

Nr.	Omschrijving	Team	PFH	Jaar uitv.	Invest. eenm. BCF	Reserves e.d.	Derden / grondexpl.	Netto inv. eenmalig	Expl. last	Afschr. term.	Lasten 2018	Lasten 2019	Lasten 2020	Lasten 2021
Programma 5. Cultuur, sport en recreatie														
12	MFC Herveld	TPR		2016	4.000.000			4.000.000		40	79.673			
13	Landschapspark De Danenberg													
a	Gemeentelijke bijdrage 2017	TPR		2017	500.000			500.000		20	32.074			
b	Gemeentelijke bijdrage 2018	TPR		2018	300.000			300.000		20		19.244		
c	Gemeentelijke bijdrage 2019	TPR		2019	200.000			200.000		20			12.829	
14	Kunstgrasveld SC Valburg	TBR		2017	450.000			450.000		30	21.500			
15	Vitaal sportpark De Pas	TOW	BR	2018		pm								
16	Uitvoering actiepunten Nota Recreatie en Toerisme													
a	Actiepunten jaarschijf 2018	TBR	WH	2018	41.875	41.875		0						
b	Actiepunten jaarschijf 2019	TBR	WH	2019	12.500	12.500		0						
17	Overbetuwebeweegt.nl	TBR	BR	2018	100.000	100.000		0						
18	Bloemrijke gras- en akkerranden	TOW	JvB	2018					5.000		5.000			
19	Speelplannen													
a	Doorontw. particip. meth. speelplannen jaarschijf 2018	TBV	JvB/BR	2018	20.000	20.000		0						
b	Doorontw. particip. meth. speelplannen jaarschijf 2019	TBV	JvB/BR	2019	20.000	20.000		0						
c	Doorontw. particip. meth. speelplannen jaarschijf 2020	TBV	JvB/BR	2020	20.000	20.000		0						
d	Inzet projectregisseur speelplannen jaarschijf 2018	TBV	JvB/BR	2018	17.500	17.500		0						
e	Inzet projectregisseur speelplannen jaarschijf 2019	TBV	JvB/BR	2019	17.500	17.500		0						
f	Inzet projectregisseur speelplannen jaarschijf 2020	TBV	JvB/BR	2020	17.500	17.500		0						
20	Bijdrage voor natuurspeeltuin Elst Morel	TBV	JvB/BR	2018	15.000	15.000		0						
21	Aankoop gronden Park Lingezegen													
a	Aankoop gronden Park Lingezegen (1)	TBV	WH	2018	1.400.000			1.400.000		#		35.000		
b	Aankoop gronden Park Lingezegen (2)	TBV	WH	2018		pm		pm		#		pm		
Programma 6. Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening														
22	Voorbereidingskosten 3 decentralisaties													
	Terugstorting algemene reserve													
a	Terugstorting 2018	Div		2018	-236.000	-236.000		0						
23	Minimabeleid													
a	Structureel bedrag	TBR		2018					250.000		250.000			
24	Preventie en integrale uitvoering schuldhulpverlening													
a	Eenmalig bedrag	TBR	RvH	2018	20.000	20.000		0						
b	Structureel bedrag	TBR	RvH	2018					20.000		20.000			
25	Sociale werkvoorziening													
a	Fictiekosten GR Presikhaaf Bedrijven	TBR	BR	2018		pm								
b	Opbouw lokale uitvoering Wsw	TBR	BR	2018		pm								
c	Uitvoeringskosten Wsw	TBR	BR	2018					pm		pm			
26	Werkgeversservicepunt	TBR	BR	2018					217.000		217.000			
27	MFA Randwijk	TBR	WH	2018	1.816.600			1.816.600		40		72.367		
	Gedeeltelijke dekking ten laste van besparing op beheersvergoeding en deel vrijval exploitatiekosten												-23.474	
28	Continuïteit online Dorpsplein en digitaal Zorgplatform	TBR		2018	20.000	20.000		0						
Programma 7. Volksgezondheid en milieu														
29	Duurzame energie	TBR		2018					13.500		13.500			
30	Lokale acties publieke gezondheid	TBR	RvH	2018	50.000	50.000		0						
31	Routekaart duurzaamheid													
a	Kap lasten investeringen duurzaamheidsmaatregelen	TBR	BR	2018					30.000		30.000			
b	Routekaart duurzaamheid jaarschijf 2018	TBR	BR	2018	80.000	80.000		0						
32	Verhoging budget ODRa i.v.m. invent. bedrijvenbestand	TVH	JvB/BR	2018					72.160		72.160			
33	Project Steenbreek (vergroening van straten en tuinen)	TBV	JvB	2018	50.000	50.000								
Programma 8. Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting														
34	Schil Zetten-Hemmen	TPR		2017	350.000			350.000		20	22.451			
35	Taakveld Wonen/ Uitvoering Woonagenda 2020													
a	Taakv. Wonen/ Uitv. Woonagenda 2020 jaarschijf 2018	TOW	JvB	2018	21.239	21.239		0						
b	Taakv. Wonen/ Uitv. Woonagenda 2020 jaarschijf 2019	TOW	JvB	2019	21.239	21.239		0						
c	Taakv. Wonen/ Uitv. Woonagenda 2020 jaarschijf 2020	TOW	JvB	2020	21.239	21.239		0						
36	Invoering Omgevingswet	TOW	JvB	2018	100.000	100.000		0						
37	Project handhaving strijdige bewoning	TVH	TvA	2018	100.000	100.000		0						
38	Project BAG-terugmeldingen	TIF	TvA	2018	87.500	87.500		0						
Programma 9. Financiën en bedrijfsvoering														
39	Aanpassing huisvesting													
a	Fase 1 (al beschikbaar gesteld)	2017			2.250.000			2.250.000		25	122.000			
	Dekking door struc. voordeel bedr. voering										-122.000			
b	Fase 2 (gebouw)	2018			6.000.000			6.000.000		25		325.800		
	Fase 2 (meubilair)	2018			350.000			350.000		10		40.000		
	Dekking door struc. voordeel bedr. voering											-309.000		
	Dekking door inzet bestemmingsreserve kapitaallasten											-26.200		
Programma 10. Algemeen bestuur														
-														
					35.032.099	1.827.092	0	33.205.007	607.660		1.247.236	345.304	219.596	19.137
# op grond wordt niet afgeschreven dus alleen rentelasten										Aanvulling tot stelpost				
										Totale lasten				
										1.247.236 345.304 250.000 250.000				

Algemene reserve 2018: 552.114
 Algemene reserve 2019: 71.239
 Algemene reserve 2020: 58.739
 Algemene reserve 2021: 0
 Voorziening riolering: diverse jaarschijven 1.145.000

Totale onttrekking: 1.827.092

* Omdat investering al in 2011 is gedaan, is een afschrijvingstermijn van 33 jaar (i.p.v. 40 jaar) gehanteerd. Kapitaallasten zijn niet verdeeld over 2 jaar omdat investering dus al heeft plaats gevonden.

III. Overzicht reserves en voorzieningen

Toelichting Reserves en Voorzieningen

Deze bijlage bevat de volgende groepen reserves en voorzieningen van deze gemeente.

Bij elke reserve en voorziening treft u op de volgende pagina een korte toelichting aan met een financieel meerjarenperspectief t/m eind 2021.

I. Reserves

A. Algemene reserve

B. Bestemmingsreserves

1. Opvang kapitaallasten investeringen
2. Overige

II. Voorzieningen**A. Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's**

1. Grondexploitatie
2. Dubieuze debiteuren
3. Wethouderspensiolen
4. Overige

B. Egalisatie voorzieningen (riolering/gebouwen)**C. Voorzieningen middelen derden (niet provincie/rijk)**

(geen)

I. Reserves**A. Algemene reserve****10001 Algemene Reserve**

Bestemming:

- deels buffer voor opvang eenmalige risico's.
- andere deel in principe vrij aanwendbare middelen om eenmalige (grote) uitgaven te dekken.

Achtergrondinformatie: in de paragraaf weerstandsvermogen bij de programmabegroting worden o.a. de risico's, die beslag leggen op eenmalige dekkingsmiddelen zoveel mogelijk uitgedrukt in bedragen en vindt er een confrontatie plaats met de beschikbare eenmalige dekkingsmiddelen, waarvan de algemene reserve de belangrijkste is.

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	25.809.667
mutatie in 2018	3.107.402
Saldo 1-1-2019	28.917.069
mutatie in 2019	3.418.323
Saldo 1-1-2020	32.335.392
mutatie in 2021	4.062.011
Saldo 1-1-2021	36.397.403
mutatie in 2021	4.107.631
Saldo 31-12-2021	40.505.034

Toelichting meerjarenraming 2018-2021

Zie overzicht verderop.

B. Bestemmingsreserves (BR)**1. Bestemmingsreserves opvang kapitaallasten****12206 BR Kapitaallasten Ambtshuis**

Bestemming: dekking kapitaallasten investering aankoop Ambtshuis Elst.

Achtergrondinformatie: de aankoopkosten van het ambtshuis worden in 40 jaar afgeschreven en de jaarlijkse kapitaallasten worden gedekt met de jaarlijkse rente over bovenvermelde bestemmingsreserve.

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	963.269
mutatie in 2018	-26.420

Saldo 1-1-2019	936.849
mutatie in 2019	-27.212
Saldo 1-1-2020	909.637
mutatie in 2020	-28.029
Saldo 1-1-2021	881.608
mutatie in 2021	-28.869
Saldo 31-12-2021	852.739

Toelichting mutatie 2018-2021

Zie boven.

12208 BR kapitaallasten Hockeycomplex

Bestemming: dekking van de kapitaallasten van het hockeycomplex.

Achtergrondinformatie: de kapitaallasten van het hockeycomplex worden jaarlijks gedekt door onttrekkingen uit deze bestemmingsreserve. De investeringen in de aanleg van de kunstgrasvelden, was- en kledaccommodaties en het parkeerterrein worden lineair afgeschreven in resp. 30, 40 en 20 jaar. Over de bestemmingsreserve wordt jaarlijks 2,5% rente berekend. (Rentepercentage afgestemd op percentage dat gehanteerd wordt voor de investering.)

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	1.222.955
mutatie in 2018	-68.381
Saldo 1-1-2019	1.154.574
mutatie in 2019	-68.381
Saldo 1-1-2020	1.086.193
mutatie in 2020	-68.381
Saldo 1-1-2021	1.017.812
mutatie in 2021	-68.381
Saldo 31-12-2021	949.431

Toelichting mutatie 2018-2021

Zie boven.

12209 BR kapitaallasten Heteren-Centrum

Bestemming: dekking van een deel van de kapitaallasten van het project Heteren-Centrum.

Achtergrondinformatie: op 26 augustus 2008 heeft de raad ingestemd met het project Heteren Centrum. De kapitaallasten van dit project zullen gedeeltelijk gedekt worden door jaarlijkse onttrekkingen aan deze nieuw gevormde bestemmingsreserve.

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	4.518.675
mutatie in 2018	-178.441
Saldo 1-1-2019	4.340.234
mutatie in 2019	-178.441
Saldo 1-1-2020	4.161.793
mutatie in 2020	-178.441
Saldo 1-1-2021	3.983.352
mutatie in 2021	-178.441
Saldo 31-12-2021	3.804.911

Toelichting mutatie 2018-2021

Jaarlijks 2,5% rente op de bestemmingsreserve bijgeschreven. De werkelijke kapitaallasten van het vastgoed worden jaarlijks gedekt door een onttrekking uit deze reserve. Als in een jaar de rentebijbeschrijving op deze reserve hoger is dan de rentelast van de investering dan wordt deze hogere rentebijbeschrijving alsnog overgeheveld naar de algemene reserve.

12210 BR kunstgras Spero

Bestemming: dekking van de kapitaallasten van de investering kunstgras bij Spero.

Achtergrondinformatie: de kapitaallasten van één van de kunstgrasvelden van Spero worden jaarlijks gedekt door onttrekkingen uit deze bestemmingsreserve. De investering wordt lineair afgeschreven in 30 jaar. Over de bestemmingsreserve wordt jaarlijks 2,5% rente berekend.

Indien het 2e trainingsveld van Spero niet omgezet zou zijn in een kunstgrasveld had de gemeente groot-onderhoud aan dit veld moeten uitvoeren. De middelen voor dit groot-onderhoud zijn gestort in deze bestemmingsreserve. Spero betaalt jaarlijks de extra lasten voor een 2^e kunstgrasveld ten opzichte van de lasten van een natuurgrasveld. Het bedrag van het niet uitgevoerde groot-onderhoud valt in 15 jaar vrij ten gunste van de exploitatie.

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	329.144
mutatie in 2018	-24.405
Saldo 1-1-2019	304.739
mutatie in 2019	-24.405
Saldo 1-1-2020	280.334
mutatie in 2020	-24.405
Saldo 1-1-2021	255.929
mutatie in 2021	-24.405
Saldo 31-12-2021	231.524

Toelichting mutatie 2018-2021

Zie boven.

12211 BR kapitaallasten sporthal HPC

Bestemming: dekking van een gedeelte van de kapitaallasten van sporthal HPC.

Achtergrondinformatie: de raad heeft op 26 januari 2010 ingestemd met de bouw van de sporthal bij het Hendrik Pierson College. De extra kapitaallasten van de sporthal worden jaarlijks gedekt door onttrekkingen uit deze bestemmingsreserve. De investering wordt lineair afgeschreven in 15, 20 en 40 jaar tegen 2,5% rente.

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	1.438.854
mutatie in 2018	-47.912
Saldo 1-1-2019	1.390.942
mutatie in 2019	-47.912
Saldo 1-1-2020	1.343.030
mutatie in 2020	-47.912
Saldo 1-1-2021	1.295.118
mutatie in 2021	-47.912
Saldo per 31-12-2021	1.247.206

Toelichting mutatie 2018-2021

Zie boven.

12212 BR kapitaallasten tijdelijke huisvestingsmaatregelen

Bestemming: dekking van de kapitaallasten tijdelijke huisvestingsmaatregelen.

Achtergrondinformatie: de raad heeft 3 december 2013 ingestemd met het uitvoeren van tijdelijke huisvestingsmaatregelen ter overbrugging van de periode naar een definitieve huisvestingsoplossing. Deze maatregelen betreffen voor het merendeel economische investeringen, welke op grond van de voorschriften dus moeten worden afgeschreven in meerdere jaren. De kapitaallasten van deze investeringen worden jaarlijks gedekt door onttrekkingen uit deze bestemmingsreserve. De investering wordt lineair afgeschreven in 10 jaar tegen 2,5% rente.

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	386.120
mutatie in 2018	-61.900
Saldo 1-1-2019	324.220

mutatie in 2019	-61.900
Saldo 1-1-2020	262.320
mutatie in 2020	-61.900
Saldo 1-1-2021	200.420
mutaties in 2021	-61.900
Saldo per 31-12-2021	138.520

Toelichting mutatie 2018-2021

Zie boven.

12213 BR kapitaallasten P&R garage Elst

Bestemming: dekking van een deel van de kapitaallasten van de P&R-garage.

Achtergrondinformatie: vanuit het grondcomplex Elst Centraal (complex G071) is in 2014 een bijdrage van € 412.759 betaald aan de investering van de P&R-garage. Deze bijdrage mag op grond van de voorschriften echter niet in mindering worden gebracht op het bruto investeringsbedrag omdat het grondcomplex niet valt onder de definitie van "derden". De bijdrage is daarom gestort in deze nieuw gevormde bestemmingsreserve kapitaallasten P&R-garage. Jaarlijks wordt een deel van deze bestemmingsreserve gebruikt ter dekking van de kapitaallasten (m.i.v. 2015).

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	400.662
mutatie in 2018	-4.401
Saldo 1-1-2018	396.261
mutatie in 2019	-4.599
Saldo 1-1-2019	391.662
mutatie in 2020	-4.806
Saldo per 1-1-2020	386.856
mutaties in 2021	-5.022
Saldo 31-12-2021	381.834

Toelichting mutatie 2018-2021

Zie boven.

2. Overige bestemmingsreserves

12106 BR Bovenwijkse voorzieningen

Bestemming: dekking van kosten van voorzieningen, die niet alleen van belang zijn voor één bepaald gebied maar voor meerdere wijken van nut zijn.

Achtergrondinformatie: in deze reserve worden ten laste van grondexploitaties vaste bedragen per woning voor woningbouwprojecten en bedragen per m2 voor bedrijventerreinen gestort ter bekostiging van -zoals de naam al aangeeft- bovenwijkse voorzieningen. Op grond van de huidige BBV-voorschriften mogen dotaties voor bovenwijkse voorzieningen alleen nog maar plaatsvinden via de resultaatbestemming bij afsluiting van een project en dus niet meer tijdens de looptijd.

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	1.875.580
mutatie in 2018	pm
Saldo 1-1-2019	1.875.580
mutatie in 2019	pm
Saldo 1-1-2020	1.875.580
mutatie in 2020	pm
Saldo 1-1-2021	1.875.580
mutatie in 2021	pm
Saldo 31-12-2021	1.875.580

Toelichting meerjarenraming 2018-2021

In 2018 zal de Nota Bovenwijkse voorzieningen worden geactualiseerd. Op dit moment is het daarom nog niet exact bekend wanneer de middelen van deze reserve zullen worden ingezet.

12115 BR Vervanging materiaal Openbare Werken

Bestemming: dekking kapitaallasten van investeringen van vervanging van materieel.

Achtergrondinformatie: deze bestemmingsreserve is gebaseerd op het in april 2009 door de raad vastgestelde herziene systeem van "vervanging materieel afdelingen Openbare Ruimte en Veiligheid". Op deze wijze ontstaat er een jaarlijks gelijke belasting van het gemeentebudget, worden grote schommelingen op de afzonderlijke begrotingsposten voorkomen en is er een goede basis voor de jaarlijkse berekening van de uurtarieven van de machines en voertuigen. Bij de Najaarsnota 2014 is het nieuwe vervangingsschema 2012-2028 vastgesteld en is het onderdeel "Veiligheid" eruit gehaald in verband met de overdracht van taken naar de VGGM. In 2017 wordt het vervangingsschema geactualiseerd.

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	3.504.571
mutatie in 2018	-32.348
Saldo 1-1-2019	3.472.223
mutatie in 2019	-139.952
Saldo 1-1-2020	3.332.271
mutatie in 2020	-143.368
Saldo 1-1-2021	3.188.903
mutatie in 2021	-159.082
Saldo 31-12-2021	3.029.821

Toelichting meerjarenraming 2018-2021

Met ingang van 2017 is het rentepercentage voor de berekening van de kapitaallasten op 2,5% gesteld. Daarnaast wordt de doorberekening van de kapitaallasten op de vervangingsinvesteringen het daaropvolgend boekjaar gestart. Deze effecten zijn meegenomen in de vermelde meerjarenraming.

12127 BR Vitens

Bestemming: opvang tekort dat is ontstaan door verkoop aandelen Vitens.

Achtergrondinformatie: in 2006 zijn de preferente aandelen Vitens aan dat bedrijf verkocht voor een bedrag van € 2.327.400. Hoewel dit bedrag gedurende vijftien jaar (in 2007 t/m 2021) in gelijke termijnen zal worden ontvangen, diende op grond van de BBV-voorschriften de gehele verkoopopbrengst te worden verantwoord in boekjaar 2006, het jaar waarin de transactie feitelijk plaatsvond. Met ingang van de begroting 2007 was echter rekening gehouden met een structurele jaarlijkse ontvangst van € 155.160 (= 1/15e deel van de verkoopopbrengst). Om te voorkomen dat vanaf 2007 in de begroting een gat zou ontstaan ter grootte van dit bedrag, is via de bestemming van het rekeningsresultaat 2006 de verkoopopbrengst gestort in een nieuw gevormde bestemmingsreserve Vitens. Gedurende vijftien jaar (voor het eerst in 2007) wordt conform de oorspronkelijke bedoeling jaarlijks een bedrag van € 155.160 aan deze bestemmingsreserve onttrokken om de begroting sluitend te krijgen.

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	620.640
mutatie in 2018	-155.160
Saldo 1-1-2019	465.480
mutatie in 2019	-155.160
Saldo 1-1-2020	310.320
mutatie in 2020	-155.160
Saldo 1-1-2021	155.160
mutatie 2021	-155.160
Saldo 31-12-2021	0

Toelichting meerjarenraming 2018-2021

Zie bij achtergrondinformatie.

12139 BR Afslag 38 Elst/Oosterhout

Bestemming: dekking kosten verkeerskundige aanpassingen afslag 38.

Achtergrondinformatie: de gemeente Overbetuwe moet financieel bijdragen in een verkeerskundige oplossing die leidt tot een goede ontsluiting van Park 15. Voor een goede ontsluiting zijn aanpassingen aan afslag 38 noodzakelijk.

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	1.600.000
mutatie in 2018	pm
Saldo 1-1-2019	1.600.000
mutatie in 2019	pm
Saldo 1-1-2020	1.600.000
mutatie in 2020	pm
Saldo 1-1-2021	1.600.000
mutatie in 2021	pm
Saldo 31-12-2021	1.600.000

Toelichting meerjarenraming 2018-2021

Op dit moment is nog niet exact bekend wanneer de middelen van deze reserve zullen worden ingezet.

12143 BR Telecommunicatietoepassing

Bestemming: dekking van de kapitaallasten voor de aanschaf van de telecommunicatietoepassing en de smartphones.

Achtergrondinformatie: in het krediet voor de herhuisvestingsmaatregelen van de ambtelijke organisatie was voor de vervanging van de telefooncentrale een budget opgenomen van € 300.000. De aangeschafte integrale telecommunicatietoepassing is veel meer een digitale oplossing en zijn de exploitatielasten hoger. Het oorspronkelijke investeringsbedrag van € 300.000 is omgezet naar de BR telecommunicatietoepassing.

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	143.497
mutatie in 2018	-50.955
Saldo 1-1-2019	96.129
mutatie in 2019	-48.474
Saldo 1-1-2020	47.655
mutatie in 2020	-47.655
Saldo 31-12-2020	0

Toelichting mutatie 2018-2021

De rente over het saldo per 1-1 wordt toegevoegd, De onttrekking is gelijk aan de kapitaallasten van de vermelde investeringen.

12144 BR Precario

Bestemming: dekking mogelijke terugbetaling betwist deel precarioheffing.

Achtergrondinformatie: vanaf 1 november 2014 is een precarioheffing ingevoerd. In 2015 zijn aangeslagen opgelegd voor elektriciteitsnetwerken en voor gasleidingen. Een aanslag voor het elektriciteitsnetwerk wordt betwist. In afwachting van de uitkomst hiervan is deze bestemmingsreserve gevormd via de bestemming van het rekeningresultaat 2015.

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	1.746.000
mutatie in 2018	pm
Saldo 1-1-2019	1.746.000
mutatie in 2019	pm
Saldo 1-1-2020	1.746.000
mutatie in 2020	pm
Saldo 1-1-2021	1.746.000
mutatie in 2021	pm
Saldo 31-12-2021	1.746.000

Toelichting mutatie 2018-2021

Een reële meerjarenprognose kan niet worden gemaakt.

A. Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's

1. Grondexploitatie

23001 Voorziening verliesgevende complexen (bestemd)

Bestemming: opvang verliezen grondcomplexen.

Achtergrondinformatie: jaarlijks worden actuele berekeningen gemaakt van de grondcomplexen en wordt de stand van de voorziening afgestemd op de te verwachten verliezen.

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	15.402.715
mutatie in 2018	-7.735.901
Saldo 1-1-2019	7.666.814
mutatie in 2019	-414.212
Saldo 1-1-2020	7.252.602
mutatie in 2020	pm
Saldo 1-1-2020	7.252.602
mutatie in 2021	-665.124
Saldo 31-12-2021	6.587.478

Toelichting meerjarenraming 2018-2021

De meerjarenraming is vooral gericht op de afwikkeling van bestaande complexen. Hierbij is geen prognose meegenomen van mogelijke nieuwe verliescomplexen in de komende jaren. Voor de

complexen Prinses Irenestraat Elst, Elst Centraal 1^e fase, Heteren-Centrum en De Merm Oost Elst zijn voorzieningen getroffen van achtereenvolgens € 350.424, € 7.385.477, € 414.212 en € 665.124. De planning is dat deze complexen respectievelijk per 31-12-2018, 31-12-2018, 31-12-2019 en 31-12-2021 kunnen worden afgesloten zodat genoemde bedragen in de betreffende jaren uit de voorziening gehaald zullen worden. Een deel van de voorziening heeft betrekking op passieve complexen. Pas wanneer exploitatieovereenkomsten met ontwikkelaars zijn gesloten, zal er meer duidelijkheid zijn over de verhaalbaarheid van gemeentelijke kosten en de noodzaak tot handhaving van deze voorziening. Een prognose wanneer dergelijke exploitatieovereenkomsten worden gesloten is moeilijk te geven waardoor voornamelijk van pm-posten is uitgegaan.

23002 Voorziening afgesloten complexen (vrij)

Bestemming: opvang nakomende kosten uit afgesloten grondcomplexen.

Achtergrondinformatie: behoeft geen nadere toelichting.

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	218.093
Meerjarenraming kan op dit moment niet worden gegeven	

Toelichting meerjarenraming 2018-2021

Aan genoemd bedrag ligt een specificatie ten grondslag van nog te verwachten (geringe) uitgaven van inmiddels afgesloten grondcomplexen. Een reële meerjarenprognose is niet beschikbaar.

21006 Voorziening Planschades

Bestemming: opvang kosten van planschades en kosten externe adviezen hierover.

Achtergrondinformatie: Team Beleidsrealisatie maakt jaarlijks een actueel overzicht van de verwachte planschades. Het niveau van de voorziening wordt hierop afgestemd bij het samenstellen van de jaarrekening. Het beleid van de gemeente is erop gericht om met ontwikkelaars overeenkomsten te sluiten zodat eventuele planschadeclaims voor risico zijn van de ontwikkelaar.

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	15.000
mutatie in 2018	pm
Saldo 1-1-2019	15.000
mutatie in 2019	pm
Saldo 1-1-2020	15.000

mutatie in 2020	pm
Saldo 1-1-2021	15.000
mutatie in 2021	pm
Saldo 31-12-2021	15.000

Toelichting mutatie 2018-2021

Een goede meerjarenprognose kan niet worden gemaakt. Voorlopig wordt er vanuit gegaan dat in de komende jaren een voorziening van € 15.000 noodzakelijk is om jaarlijks de kosten van de planschades en externe adviezen te kunnen opvangen.

2. Dubieuze debiteuren

21008 Voorziening dubieuze debiteuren

Bestemming: opvang verliezen uit dubieuze debiteuren.

Achtergrondinformatie: behoeft geen nadere toelichting.

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	44.511
Meerjarenraming kan op dit moment niet worden gegeven	

Toelichting meerjarenraming 2018-2021

De stand van de voorziening is eind 2016 afgestemd op een geactualiseerde onderbouwing. Dit is (tevens) het saldo per 31-12-2016 volgens de jaarstukken 2016. In Q4-2017 en Q1-2018 werken we het 'plan van aanpak verbetering debiteurenbeheer' uit (als uitvloeisel van het in 2016 uitgevoerde 213a-onderzoek debiteurenbeheer). Een onderdeel van dat plan betreft een nadere beoordeling van de (systematiek en noodzakelijke hoogte van de) voorziening.

21022 Voorziening dubieuze debiteuren belastingen

Bestemming: opvang verliezen uit dubieuze belastingdebiteuren.

Achtergrondinformatie: behoeft geen nadere toelichting.

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	162.795
Meerjarenraming kan op dit moment niet worden gegeven	

Toelichting meerjarenraming 2018-2021

De stand van de voorziening is eind 2016 afgestemd op een geactualiseerde onderbouwing. Dit is (tevens) het saldo per 31-12-2016 volgens de jaarstukken 2016. In Q4-2017 en Q1-2018 werken we het 'plan van aanpak verbetering debiteurenbeheer' uit (als uitvloeisel van het in 2016 uitgevoerde 213a-onderzoek debiteurenbeheer). Een onderdeel van dat plan betreft een nadere beoordeling van de (systematiek en noodzakelijke hoogte van de) voorziening.

21039 Voorziening dubieuze debiteuren Soza

Bestemming: opvang verliezen uit dubieuze debiteuren Soza.

Achtergrondinformatie: bijstandsvorderingen moeten op grond van de voorschriften zijn opgenomen op de balans. Omdat naar verwachting van de afdeling Sociale Zaken niet alle vorderingen kunnen worden geïncasseerd is tegelijkertijd een voorziening dubieuze debiteuren gevormd.

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	2.149.586
Meerjarenraming kan op dit moment niet worden gegeven	

Toelichting meerjarenraming 2017-2020

De stand van de voorziening is eind 2016 afgestemd op een geactualiseerde onderbouwing. Dit is (tevens) het saldo per 31-12-2016 volgens de jaarstukken 2016. In Q4-2017 en Q1-2018 werken we het 'plan van aanpak verbetering debiteurenbeheer' uit (als uitvloeisel van het in 2016 uitgevoerde 213a-onderzoek debiteurenbeheer). Een onderdeel van dat plan betreft een nadere beoordeling van de (systematiek en noodzakelijke hoogte van de) voorziening.

3. Wethouderspensioenen

21005 Voorziening Wethouderspensioenen

Bestemming: opvang van toekomstige pensioenverplichtingen van wethouders.

Achtergrondinformatie: elk jaar wordt de noodzakelijke omvang van de voorziening berekend door een extern bureau (Raet).

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	5.237.001
Meerjarenraming kan op dit moment niet worden gegeven	

Toelichting mutatie 2018-2021

Een meerjarenperspectief is -gelet op een aantal onzekere factoren- niet te geven.

21036 Voorziening Nabestaandenpensioenen

Bestemming: opvang lasten nabestaandenpensioenen wethouders.

Achtergrondinformatie: de stand van deze voorziening is afgestemd op ontwikkelingen van de ambtenaren CAO. In januari 2010 heeft een herberekening plaatsgevonden als gevolg van de nieuwe ambtenaren CAO. Een extern bureau (Raet) berekent de uitbetalingen aan de nabestaande.

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	271.331
mutatie in 2018	- 17.300
Saldo 1-1-2019	254.031
mutatie in 2019	- 17.300
Saldo 1-1-2020	236.731
mutatie in 2020	- 17.300
Saldo 1-1-2021	219.431
mutatie in 2021	-17.300
Saldo 31-12-2021	202.131

Toelichting mutatie 2018-2021

Op basis van de berekening van Raet is tot en met 2015 jaarlijks een bedrag van € 26.200 uitbetaald. Daarna is de jaarlijkse uitbetaling verlaagd tot € 17.300.

21045 Voorziening wachtgelden voormalige wethouders

Bestemming: verschuldigde wachtgeldbetalingen voormalige wethouders.

Achtergrondinformatie: de nieuwe voorziening is afgestemd op de uit te betalen wachtgelden aan voormalige wethouders tot aan de pensioendatum.

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	144.067
mutatie in 2018	- 63.789
Saldo 1-1-2019	80.274
mutatie in 2019	-80.274
Saldo 1-1-2020	0

Toelichting mutatie 2018-2021

Zie bij achtergrondinformatie.

B. Egalisatie voorzieningen (riolering/gebouwen)

22025 Voorziening groot-onderhoud gemeentelijke accommodaties

Bestemming: opvang/egalisatie kosten groot-onderhoud van een groot aantal gemeentelijke gebouwen.

Achtergrondinformatie: in het eerste kwartaal van 2014 zijn van de gemeentelijke accommodaties waarvan het groot onderhoud ten laste van deze voorziening gaat, nieuwe Meerjaren Onderhouds Planningen (MOP's) opgesteld. Het saldo van de voorziening per 1-1-2018 en de jaarlijkse structurele storting is gebaseerd op deze nieuwe MOP's. In 2017 zal het MOP geactualiseerd worden.

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	4.138.162
mutatie in 2018	207.436
Saldo 1-1-2019	4.345.598
mutatie in 2019	426.438
Saldo 1-1-2020	4.772.036

mutatie in 2020	-1.077.790
Saldo 1-1-2021	3.694.246
mutatie in 2021	307.810
Saldo 31-12-2021	4.002.056

Toelichting mutatie 2018-2021

De gemiddelde jaarlijkse kosten groot-onderhoud zijn € 778.198. De jaarlijkse storting is € 601.735.

22026 Voorziening Riolering

Bestemming: in de voorziening worden de nog niet bestede gelden van derden (c.q. rioolinkomsten) opgenomen ter beperking van noodzakelijke tariefsverhogingen rioolheffing op basis van het Gemeentelijke RioleringsPlan (GRP) en opvang van de kosten van het waterplan in de komende jaren.

Achtergrondinformatie: op 20 augustus 2013 is het GRP 2013-2017 door de raad vastgesteld. In dit GRP zijn de noodzakelijke maatregelen op het gebied van afvalwater, regenwater en grondwater opgenomen en de financiële consequenties die daaruit voortkomen.

In de primaire begroting 2018 is nog uitgegaan van de ongewijzigde uitgangspunten van het bestaande GRP én van het riooltarief 2017. In het najaar van 2017 wordt het GRP voor 2018-2022 ter vaststelling aan de raad voorgelegd.

Meerjarenraming	
Saldo 1-1-2018	6.625.981
mutatie in 2018	-906.195
Saldo 1-1-2019	5.719.786
mutatie in 2019	-900.428
Saldo 1-1-2020	4.819.358
mutatie in 2020	-890.452
Saldo 1-1-2021	3.928.906
mutatie in 2021	-911.762
Saldo 31-12-2021	3.017.144

Toelichting mutatie 2018-2021

Het riooltarief 2017 bedraagt € 118,60. Dit tarief is extra verlaagd doordat eenmalige voordelen uit de jaarrekeningen 2014 en 2015 in het tarief zijn verwerkt. Om dit effect te neutraliseren is in beginsel voor 2018 een bijstelling van het tarief nodig.

De riooltarieven worden definitief vastgesteld bij de vaststelling van het GRP 2018-2022. Ook het hiervoor vermelde verloop van de voorziening zal daardoor beïnvloed worden.

C. Voorzieningen middelen derden (niet van provincie/rijk)

Geen

Prognose verloop Algemene Reserve

Gehanteerde uitgangspunten:

- Geen rentebijschrijving meer vanaf 1-1-2017 (zie onderdeel renteonderzoek in Kadernota 2017)
- Al rekening gehouden met PNL 2018-2021

IV-a. Overzicht Incidentele baten en lasten

Toelichting

Incidentele baten

Geen programma (mutatie reserves)

€ 27.089 onttrekking uit algemene reserve voor lasten startersleningen

Incidentele lasten

Geen.

IV-b. Meerjarig overzicht mutaties reserves

Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Toevoegingen	2018	2019	2020	2021
Toevoeging aan reserves programma 01	0	0	0	0
Toevoeging aan reserves programma 02	0	0	0	0
Toevoeging aan reserves programma 03	0	0	0	0
Toevoeging aan reserves programma 04	0	0	0	0
Toevoeging aan reserves programma 05	0	0	0	0
Toevoeging aan reserves programma 06	0	0	0	0
Toevoeging aan reserves programma 07	0	0	0	0
Toevoeging aan reserves programma 08	0	0	0	0
Toevoeging aan reserves programma 09	0	0	0	0
Toevoeging aan reserves programma 10	0	0	0	0
Toevoeging aan reserves i.v.m. sociaal deelfonds	0	0	0	0
Toevoeging aan reserves alg. dekkingsmidd.	7.145	7.145	7.145	7.145
Totaal toevoegingen	7.145	7.145	7.145	7.145
Onttrekkingen	2018	2019	2020	2021
Onttrekkingen aan reserves programma 01	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves programma 02	165.090	165.090	165.090	165.090
Onttrekkingen aan reserves programma 03	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves programma 04	47.912	47.912	47.912	47.912
Onttrekkingen aan reserves programma 05	92.786	92.786	92.786	92.786
Onttrekkingen aan reserves programma 06	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves programma 07	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves programma 08	178.441	178.441	178.441	178.441
Onttrekkingen aan reserves programma 09	139.275	139.275	139.275	139.275
Onttrekkingen aan reserves programma 10	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves i.v.m. sociaal deelfonds	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves alg. dekkingsmid.	155.160	155.160	155.160	155.160
Totaal onttrekkingen	778.664	778.664	778.664	778.664
Opmerkingen:				
- de rentebijschrijvingen zijn als incidenteel aangemerkt				

IV-c. EMU-saldo

Toelichting

Omschrijving	2017	2018	2019
	x € 1000,- Volgens realisatie tot en met sept. 2017, aangevuld met raming resterende periode	x € 1000,- Volgens begroting 2018	x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2018
1 Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel	1.770	943	1.272
2 Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	4.276	4.118	4.118
3 Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	602	602	602
4 Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	11.058	13.605	3.423
5 Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in			
6 Desinvesteringen in (im)materiële vaste Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover			
7 Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met	3.389	2.043	634
8 Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op	2.629	3.146	2.040
9 Lasten op balanspost Voorzieningen met derden betreffen	902	475	273
10 Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke)			
11 Verkoop van effecten:	☐ ja ☒ nee	☐ ja ☒ nee	☐ ja ☒ nee
a Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)			
b Zo ja wat is bij verkoop de verwachte			
Berekend EMU-saldo	-6.072	-7.315	3.702

V. Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Lasten	2018
Onvoorzien:	
- werkelijke raming onvoorzien	€ 54.000
- reeds bestemde structurele financiële ruimte	€ 1.817.068
- stelposten (algemeen)	€ 656.887
Totaal lasten	€ 2.527.955
Baten	

- dividend deelnemingen	€	192.339
- onroerende zaakbelastingen gebruikers	€	902.900
- onroerende zaakbelastingen eigenaren	€	6.121.300
- hondenbelasting	€	278.243
- reclamebelasting	€	76.300
- precariobelastingen	€	26.250
- uitkeringen gemeentefonds	€	38.038.018
- uitkeringen sociaal deelfonds	€	21.464.724
- rentetoevoeging aan algemene dienst:		
- rente bestemmingsreserves	€	338.210
- rente voorzieningen	€	860.231
- rente overlopende passiva	€	17.034
- onderuitputting	€	70.933
Totaal baten	€	66.176.482
<i>Tegenover de bedragen van de programma's en het bedrag voor onvoorzien</i>		
<i>staan de algemene dekkingsmiddelen ten bedrage van afgerond € 69.2 miljoen.</i>		

VI. Recapitulatie baten en lasten per programma

VI. Recapitulatie baten en lasten per programma

Recapitulatie Programma's 2017

Nummer	Omschrijving	Lasten 2017	Baten 2017	Saldo 2017
1	Openbare orde en veiligheid	-2.812.336	65.544	-2.746.792
2	Verkeer, vervoer en waterstaat	-3.754.353	66.299	-3.688.054
3	Economische zaken	-786.725	618.194	-168.531
4	Onderwijs	-5.983.733	303.071	-5.680.662
5	Cultuur en recreatie	-6.883.520	1.120.974	-5.762.546
6	Sociale voorzieningen en maatschapp. dienstverlening	-39.246.570	10.132.232	-29.114.338
7	Volksgesondheid en milieu	-8.476.006	8.306.840	-169.166
8	Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	-2.145.806	1.379.767	-766.039
9	Financiën en bedrijfsvoering	-12.638.778	1.119	-12.637.659
10	Algemeen bestuur	-2.893.386	722.584	-2.170.802
Totaal programma's 01 t/m 10		-85.621.213	22.716.624	-62.904.589
Totaal excl. alg. dekkingsmiddelen en onvoorzien en stortingen/onttrekkingen reserves		-85.621.213	22.716.624	-62.904.589
Algemene dekkingsmiddelen			65.879.751	65.879.751
Onvoorzien		-495.925		-495.925
Lasten/baten in verband met alg. dekk.midd. en onvoorz.		-1.976.377	464.694	-1.511.683
Saldo voor toevoegingen en onttrekkingen aan reserves		-88.093.515	89.061.069	967.554

Toevoegingen aan reserves	-556.232	-556.232
Onttrekkingen aan reserves	928.474	928.474
<i>(zie specificatie voor verdeling over de programma's)</i>		
Saldo na toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-88.649.747	89.989.543
		1.339.796

Recapitulatie programma 1 'Openbare orde en veiligheid'

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	3.061.958	3.061.958	3.061.958	3.061.958
Baten	66.527	66.527	66.527	66.527
Resultaat	-2.995.431	-2.995.431	-2.995.431	-2.995.431

Recapitulatie programma 2 'Verkeer, vervoer en waterstaat'

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	3.955.982	3.955.982	3.955.982	3.955.982
Baten	25.715	25.715	25.715	25.715
Resultaat	-3.930.267	-3.930.267	-3.930.267	-3.930.267

Recapitulatie programma 3 'Economische zaken'

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	997.743	997.743	997.743	997.743
Baten	742.273	742.273	742.273	742.273
Resultaat	-255.470	-255.470	-255.470	-255.470

Recapitulatie programma 4 'Onderwijs'

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	5.658.772	5.658.772	5.658.772	5.658.772
Baten	315.071	315.071	315.071	315.071
Resultaat	-5.343.701	-5.343.701	-5.343.701	-5.343.701

Recapitulatie programma 5 'Cultuur, sport en recreatie'

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	7.041.341	7.041.341	7.041.341	7.041.341
Baten	1.155.857	1.155.857	1.155.857	1.155.857
Resultaat	-5.885.484	-5.885.484	-5.885.484	-5.885.484

Recapitulatie programma 6 'Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening'

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	39.886.565	39.886.565	39.886.565	39.886.565
Baten	9.865.815	9.865.815	9.865.815	9.865.815
Resultaat	-30.020.750	-30.020.750	-30.020.750	-30.020.750

Recapitulatie programma 7 'Volksgezondheid en milieu'

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	8.389.942	8.389.942	8.389.942	8.389.942
Baten	8.259.093	8.259.093	8.259.093	8.259.093
Resultaat	-130.849	-130.849	-130.849	-130.849

Recapitulatie programma 8 'Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting'

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	2.422.056	2.422.056	2.422.056	2.422.056
Baten	1.359.034	1.359.034	1.359.034	1.359.034
Resultaat	-1.063.022	-1.063.022	-1.063.022	-1.063.022

Recapitulatie programma 9 'Financiën en bedrijfsvoering'

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	13.530.157	13.530.157	13.530.157	13.530.157
Baten	1.044	1.044	1.044	1.044
Resultaat	-13.529.113	-13.529.113	-13.529.113	-13.529.113

Recapitulatie programma 10 'Algemeen bestuur'

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	2.685.439	2.685.439	2.685.439	2.685.439
Baten	733.748	733.748	733.748	733.748
Resultaat	-1.951.691	-1.951.691	-1.951.691	-1.951.691

Recapitulatie programma 95 'Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien (fictief programma)'

Exploitatie	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	4.420.377	4.420.377	4.420.377	4.420.377
Baten	70.476.367	70.476.367	70.476.367	70.476.367
Resultaat	66.055.990	66.055.990	66.055.990	66.055.990

Recapitulatie programma 97 'Mutaties reserves (fictief programma)'

Stortingen en onttrekkingen	Primair Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Stortingen	334.347	334.347	334.347	334.347
Onttrekkingen	805.753	805.753	805.753	805.753
Mutaties reserves	-471.406	-471.406	-471.406	-471.406

Recapitulatie programma 99 'Saldo na bestemming (fictief programma)'

Recapitulatie baten en lasten per programma

Recapitulatie Programma's 2018				
Nummer	Omschrijving	Lasten 2018	Baten 2018	Saldo 2018
1	Openbare orde en veiligheid	-3.061.958	66.527	-2.995.431
2	Verkeer, vervoer en waterstaat	-3.955.952	25.715	-3.930.267
3	Economische zaken	-997.743	742.273	-255.470
4	Onderwijs	-5.658.772	315.071	-5.343.701
5	Cultuur en recreatie	-7.041.341	1.155.857	-5.885.484
6	Sociale voorzieningen en maatschapp. dienstverlening	39.894.411	9.866.415	30.027.996
7	Volksgezondheid en milieu	-8.389.942	8.259.093	-130.849
8	Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	-2.422.056	1.359.034	-1.063.022
9	Financiën en bedrijfsvoering	13.530.157	1.044	13.529.113
10	Algemeen bestuur	-2.685.439	733.748	-1.951.691
	Totaal programma's 01 t/m 10	87.637.801	22.524.777	65.113.024
	Totaal excl. alg. dekkingsmiddelen en onvoorzien en stortingen/onttrekkingen reserves	87.637.801	22.524.777	65.113.024
	Algemene dekkingsmiddelen		69.176.482	69.176.482
	Onvoorzien	-2.527.955		-2.527.955

Lasten/baten in verband met alg. dekk.midd. en onvoorz.	-1.892.422	1.299.885	-592.537	
Saldo voor toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	92.058.178	93.001.144	942.966	
Toevoegingen aan reserves	-334.347		-334.347	
Onttrekkingen aan reserves		805.753	805.753	
<i>(zie specificatie voor verdeling over de programma's)</i>				
Saldo na toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	92.392.525	93.806.897	1.414.372	

-3.061.958
-3.955.982
-997.743
-5.658.772
-7.041.341
-39.894.411
-8.389.942
-2.422.056
-13.530.157
-2.685.439

VII. Specificaties mutaties in reserves per programma

Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Toevoegingen	2018
Toevoeging aan reserves programma 01	0
Toevoeging aan reserves programma 02	87.615
Toevoeging aan reserves programma 03	0
Toevoeging aan reserves programma 04	0
Toevoeging aan reserves programma 05	0
Toevoeging aan reserves programma 06	0
Toevoeging aan reserves programma 07	0
Toevoeging aan reserves programma 08	0
Toevoeging aan reserves programma 09	3.587
Toevoeging aan reserves programma 10	0
Toevoeging aan reserves i.v.m. sociaal deelfonds	236.000
Toevoeging aan reserves alg. dekkingsmidd.	7.145

Totaal toevoegingen	334.347
Onttrekkingen	2018
Onttrekkingen aan reserves programma 01	0
Onttrekkingen aan reserves programma 02	165.090
Onttrekkingen aan reserves programma 03	0
Onttrekkingen aan reserves programma 04	47.912
Onttrekkingen aan reserves programma 05	92.786
Onttrekkingen aan reserves programma 06	0
Onttrekkingen aan reserves programma 07	0
Onttrekkingen aan reserves programma 08	178.441
Onttrekkingen aan reserves programma 09	0
Onttrekkingen aan reserves programma 10	139.275
Onttrekkingen aan reserves i.v.m. sociaal deelfonds	0
Onttrekkingen aan reserves alg. dekkingsmid.	182.249
Totaal onttrekkingen	805.753

